

od leta
1895

PLANINSKI vestnik

Revija za ljubitelje gora
glasilo Planinske zveze Slovenije

103. letnik
Marec 2003

Razpotja slovenskega alpinizma

3

cena 700 SIT

Kako je nastajala
današnja Planika

Turno smučanje

Prvenstvena smer
v Patagoniji

9 770350 434008

MEINDL

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

Treking pomeni marsikaj: preboj skozi džunglo Irian Džaje, obiranje starodavnih stopnic inkovskih poti, obisk baznega tabora pod Everestom, nizanje korakov preko neskončne tibetanske planote, prečenje karakorumskih ledenikov, lahko pa tudi večdnevno potikanje po domačih vzpetinah. Česarkoli se bomo lotili, se bomo dodobra nahodili, zato ni vseeno, kaj obujemo.

AIR REVOLUTION - REVOLUCIJA V ČEVLJU

Serijo Air Revolution ob vodoodpornosti odlikuje močno izboljšano zračenje, kot smo ga sicer vajeni pri čevljih z membrano gore-tex®. Pot, ki ostaja v čevlju, vpijata jezik in poseben vložek, ki deluje podobno kot plenice pampers. Ko se ustavimo, vložek in jezik enostavno potegnemo iz čevlja in ju osušimo.

AIR REVOLUTION LOW

Nizki športni čevlji za vsakdanjo rabo in rekreacijo.

AIR REVOLUTION 3.0

Pohodniški čevlji za planinarjenje in trekinge. (tudi ženski model)

AIR REVOLUTION 2.0

Lahki pohodniški čevlji za lažje ture v sredogorju. (tudi ženski model)

air
REVOLUTION®
by Meindl

AIR REVOLUTION 7.0 PRO

Gorniški čevelj za visokogorje, zimske vzpone in ledeniške ture.

PRODAJNA MESTA V SLOVENIJI

Ljubljana: TOMAS SPORT, City Park
TOMAS SPORT, Čopova ulica
TOMAS SPORT, Mestni trg
POHODNIK, BTC
ANAPURNA WAY, Krakovski nasip
EM-ŠPORT, Rudnik
HERVIS, City Park
HERVIS, Vič

Celje: HERVIS
Kranj: EM-ŠPORT, HERVIS
Kamnik: EM-ŠPORT
Bled: KOALA SPORT
Kranjska Gora: KEJŽAR
Nova Gorica: EM-ŠPORT
Novo mesto: ALP ŠPORT
Trbovlje: BOGO ŠPORT

www.meindl.de

Ekskluzivni zastopnik in
distributer blagovne znamke
MEINDL v Sloveniji je podjetje
LOGOS TREND, d. o. o.
tel.: 01 / 83 11 665
logos.trend@k2.net

TREKINGI 2003

V letu 2003 organiziramo:

- v sodelovanju z ruskimi vodniki v času prvomajskih praznikov (24.4.– 2.5.) vzpon na Elbrus (5643 m)
- v juniju 3-tedenski trekking po Tibetu Kathmandu-Lhasa z okolico, 5-dnevni trekking Ganden-Samya in 3-dnevni trekking pod najvišjo goro sveta, Mt. Everestom (Tingri-Rongbuk)
- vzpon na Kilimanjaro, najvišji vrh črne celine v mesecu decembru

Prijave in informacije 041-614-203,
Dušan Weber

Več o trekingih si lahko ogledate
na internet straneh www.dumo.si

TREKINGI 2003

Gorski vodnik Stane Klemenc v sodelovanju z Jakutsko in Argentinsko agencijo organizira naslednja trekinga:

17. junij - 6. julij: **Sibirske gore - Jakutija** (z ogledom Moskve odhod 15. junija)

Izredno zanimivo potovanje po nepoznatih predelih Sibirije. Moskva - Jakutsk - Tomtor - Ojmjakon - Peak Pobeda (3003 m) - Vstnera - Jakutsk - Moskva
Enotedenski vzpon in sestop na najvišjo goro severne Azije v ekspedicijskem stilu. V Tomtoru ogled prazničnih dogajanj ob prihodu poletja in »belih« noči. Temperature bodo od 15 - 20°C, na gori do 0°C.
Promocijska cena 2000 USD - odhod iz Moskve.
Organiziran tudi odhod iz Ljubljane.

15. oktober - 6. november Argentina - **od severa do juga**

Nacionalni park Los glaciers - 7 dni pohodov okoli Fitz Roya in Cerro Torreja (lahke ture), Calafate, ledenik Perito Moreno na jezeru Argentine, Ushuaia in Beagle kanal na Ognjeni zemlji, polotok Valdez, ogled kitov, morskih levov in pingvinov, Buenos Aires in Iguasu slapovi. Cena 2.900 USD

Informacije: Stane Klemenc, 041 667 070

Podrobnejši program pogledajte na <http://www.polar.extremekanal.com>

TRGOVINA Z ALPINISTIČNO, PLANINSKO IN TREKING OPREMO

KRAKOVSKI NASIP 10, LJUBLJANA

DELOVNI ČAS: OD 9.00 - 19.00, SOBOTA OD 9.00 DO 13.00

TELEFON: 01/426-34-28, TELEFAX: 01/257-32-09

VABLJENI!

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Glasilno Planinske zveze Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat na mesec, julija kot dvojna številka.

Planinski vestnik objavlja izvorne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana

tel. 01 4345686

faks 01 4345691

e-pošta: pv@pzs.si

<http://www.planinski-vestnik.com>

UREDNIŠKI ODBOR:

Marjan Bradeško, Vladimir Habjan (glavni in odgovorni urednik), **Marjeta Keršič Svetel, Igor Maher, Andrej Mašera, Mateja Pate, Emil Pevec** (tehnični urednik), **Andrej Stritar** (namestnik gl. in odgovornega urednika), **Tone Škarja, Adi Vidmajer**

ZASNOVA IN OBLIKOVANJE:

Kojetaj d.o.o.

PRIPRAVA ZA TISK:

Studio CTP, d.o.o.

TISK:

DELO tiskarna, d.d.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljate natisnjene in po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri A banka d. d. Ljubljana. Naročnina: 6000 SIT, 50 EUR za tujino, posamezna številka 700 SIT. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova s tiskanimi črkami navedite tudi stari naslov. Upoštevanje samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, pozemanja ali delnega objavljanja nenaravnih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Naslovnica: Aljaž Anderle v Lambadi (Prisank), foto: Urban Golob

Zakaj članstvo v PZS?

Piše: Alojzija Korbar Tacar, generalna sekretarka PZS

Pred leti sem bila večkrat službeno v Švici. Poslovni partnerji so mi razkazali svoj dom, prijatelje in deželo. Težko je opisati ponos, ki je žarel iz njihovih besed, hoje, pogledov, težko prenesti doživetje na papir. Biti Švicar jim pomeni nekaj tako velikega, da sem jih takrat komaj razumela. Priznati pa moram, da sem jih tudi zato še bolj spoštovala. Imeli so nekaj, kar so opisovali predniki. Imeli so domoljubje, spoštovanje do doma, narave in države. To sem lahko delno primerjala z občutkom, ki smo ga imeli Slovenci v nekdanji Jugoslaviji. Bili smo Slovenci. Na to smo bili ponosni.

V zadnjem desetletju pa kakor da je ta ponos nekako zbledel. Vrednote tradicije postopno zamenjujejo dobrine novega tisočletja, moderne dobe. Je to pot v lepši jutri? Bomo zato srečnejši? Sodeč po porastu kriminala, samomorov, ločitev in odtujenosti med nami ni tako. Vsaka civilizacija se srečuje z rastjo, blaginjo in zatonom. Bomo obupali in se vdali črednemu nagonu glede televizije, računalniških igrice, obsedenosti z neskončnim klepetanjem na internetu?

Ali res postajamo drugačni? Kako to vpliva na prihodnji razvoj planinstva? Naše zdravje je že na meji ogroženosti. V službah sedimo, doma sedimo, na obiskih sedimo. Kdaj sploh še hodimo? Med nakupovanjem. Je res najlepši del tedna tisti, ko se srečujemo v trgovskih centrih? Je to tisto, kar zapolni naš jaz, nas napolni z ustvarjalno energijo, da smo lah-

ko v naslednjem tednu v službah zadovoljni in ustvarjalni? Ne verjamem.

Ljudje smo motorična bitja. Gibanje nas ohranja ne le fizično, ampak tudi psihično. Kje je lahko lepše doživetje popolnosti, raznovrstnosti in moči kot v naravi? Veter v laseh, vznesenost na vrhu gore in ponos nad samim seboj... Pogled počiva na lepotah doline, išče znana mesta. Spomini, sreča, odgovor na nekoč zastavljeno vprašanje.

Naključno srečamo nekdanje prijatelje, znance, sošolce. Mar ni srečanje v naravi veliko bolj pristno, globlje od srečanja v dolini, kjer se nam vedno mudi? Postajamo velika družina. Družina ljubiteljev svobode, narave, gorskega sveta, domovine. Kje se počutimo kot doma? Tam, kjer smo svobodni. V Sloveniji lahko neovirano hodimo kjerkoli brez bojazni, da bi za to pot potrebovali denar, da bi si kupili vodnika, ki bi nas edini lahko peljal na določeno goro.

Se kdaj vprašamo, kdo je to pot zgradil, kdo jo vzdržuje, se vprašamo, kdo in kdaj je zgradil planinski dom? Bili so časi, ko se je delalo po dvanajst ur šest dni v tednu. Ni bilo helikopterjev, ni bilo motornih žag, ni bilo mobilnih telefonov. Ljudje pa so vseeno gradili svoje domove sredi planin in gora. Bili so ponosni na svojo zemljo, na svojo domovino. Bili so člani planinske družine.

Nadaljevanje na str. 19

4–11

AKTUALNA TEMA

Razpotja slovenskega alpinizma (4)

Poti in stranpoti himalajizma

Slediti notranjemu glasu, ki nas kliče (9)

Razmišljanje mlajše generacije

Tone Škarja, str. 4
Aljaž Anderle, str. 9

12–22

PLANINSTVO

Zgodba okrog prvega triglavskega zavetišča na Prodih (12)

Kako je nastajala današnja Planika

Odiseja po Rombonu (16)

Kako smo šli iz Možnice čez Rombon na Jesenice

Nikoli ni pozabil na planine (20)

Profesor Tine Orel bi bil letos star 90 let

Tone Strojín, str. 12
Slavko Koblar, str. 16
Jože Šetina, str. 20

23–28

PLANINSTVO

Oprema za turno smuko (23)

Vezi, psi, čevlji in smuči

Turnosmučarski slovarček (27)

Bolj šaljivo razumevanje turnosmučarske terminologije

Tone Golnar, str. 23
Jure Markič, str. 27

IZLET

35

Turni smuki v okolici Komne

PISMA BRALCEV

54–55

Spomin na vpisno knjigo

Motivi mladih za gornišstvo in pohodništvo

Od tod in tam

30–34

INTERVJU

Smučajte malo drugače (30)

Pogovor s Tomažem Vrhovcem

Doživetje gora je le redko tako neposredno kot na turnih smučeh. Napor, svež zrak, pridih avanture in romantike. To prepriča mnoge.

Peter Pehani

36–46

ALPINIZEM

Spominski tabor za Marka Čara (36)

Sužnja barometra (37)

Muhasto patagonsko vreme in prvenstvena smer na Severni stolp Paine

Odprava Pik Lenina 2002 (42)

Bazarji in čudovite gore

Vesna Ličer, str. 36
Tomaž Jakofčič, str. 37
Aleš Cvahte, str. 42

46–53

ALPINIZEM

Osamelemu klatenju ob rob (46)

Kompliment, kakršnega še nisem dobila

Naša smer

Južna stena Rušice (48)

Skrita stena za pomladne dni

8. Turnosmučarsko tekmovanje Jezersko 2003 (53)

Mateja Pate, str. 46
Tine Mihelič, str. 48
Brane Žagar, str. 53

PLANINSKA LITERATURA

55–59

Zbornik PD Kobarid 1952 - 2002

Snežni plazovi v Sloveniji

Planinski terminološki slovar

NOVICE IN OBVESTILA

60–68

Nepalski konzulat v Ljubljani

Seja Youth Commision UIAA

Razpotja slovenskega alpinizma

Poti in stranpoti himalajizma

Besedilo in Fotografije: Tone Škarja

Nedotaknjeno: Vzhodna stena Kančendzenge (južni vrh 8472 m, srednji vrh 8484 m, glavni vrh 8586 m), na levi Zemu Kang (7730 m)

Na povabilo in nazadnje priganjanje urednika PV – to sem si z idejo o »alpinistični« številki PV sam nakopal na glavo – sem si z levico podprl glavo in v desnico vzel pisalo: pred menoj bel papir, zunaj pa lep sončen dan. Dan za alpinizem in ne za razglabljanje o njem. Ker pa gre marsikak lep dan na oltar lenobe, naj gre ta za pisanje, čeprav verjetno v prazno in brez koristi.

Odprava Kangbačen 1965, zgoraj Jalung Ri (7538 m) – najvišji vrh, na katerega so prvi stopili Slovenci

Pustolovščina na gori

V okviru pojma slovenski alpinizem me pravzaprav zanima samo Himalaja. Vse drugo plezanje, od plezališč do Alp, Andov in še drugih eksotičnih hribov, je stvar posameznika in njegovih želja ter sposobnosti, tako športnih kot organizacijskih in finančnih. Če česa ne zmore sam, ima tovariša v navezi in svoj odsek, družbo sebi podobnih. Odkar velja alpinizem za pravi šport, mu pomagajo tudi država, sponzorji, društva in podobni. Himalaja pa je gorovje, ki zaradi odmaknjenosti, zapletenih dostopov, višine, državnih predpisov itn. za vsak obisk terja posebno organizacijo. Tudi solist, najspodobnejši posameznik, je le vrh piramide, ki ga podpira. Tako preprosto kot v Alpe, ko vzameš nahrbtnik in greš, na visok himalajski vrh ni mogoče. Na tem postranskem, a v resnici bistvenem področju se od starih časov ni kaj dosti spremenilo. Več letalskih zvez, podaljšane ceste, več znanja tudi na gostiteljski strani, še vedno pa je treba kar nekaj dni pešačiti do gore, postaviti bazo, poskrbeti za oskrbo in začeti »obleganje,« ki je hkrati aklimatizacija in prenašanje tovorov v višine. Vse to pa terja dobre priprave že doma. Denar ni vse. Če v bazi česa zmanjka, je težko na hitro dobiti, marsičesa bistvenega pa se sploh ne da nadomestiti. Vse te zahteve so himalajizem oblikovale kot posebno dejavnost, s posebno organizacijo že doma in z jasnim sistemom vodenja »tam«. Po svoje je to v nasprotju z duhom alpinizma, ki je predvsem svobodno gibanje po nevarnem, neznanem in težko prehodnem svetu.

Tako sem tudi sam včasih bral himalajsko literaturo: zelo na hitro sem predsal prvo tretjino običajno bolj »birokratskih« strani, da sem se čimprej dokopal do jedra – pustolovščine na gori. Morda prav zaradi prevlade alpinističnega duha nad organizacijskim Slovenci nismo uspeli s himalajsko odpravo v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Nikoli pozneje ni nobena ekipa tako sistematično trenirala in se pripravljala za Himalajo kot »reprezentanca« prve povojne alpinistične generacije. Šiša Pangma in/ali Manaslu sta bila cilj, vendar ob dobro pripravljeni in načrtno trenirani ekipi očitno ni bilo nikogar, ki bi odpravo zares organiziral. Razočaranje alpinistov je bilo tako veliko, da jih je veliko sploh nehalo plezati. Za Trisul nekaj let po-

znejše sta PZS in Matica sestavila poseben himalajski odbor, ki se je po uspešno izvedeni odpravi razpustil in prepustil stvari komisiji za alpinizem (KA). Zaradi vedno samo posamičnih in trenutnih interesov vsakokrat na novo rojene začetne pobude nikoli niso mogle zares »meso postati«, dokler ni planinskih očetov očitno obšel – kljub zelo ateističnim časom – »sveti duh«, da so leta 1963 ustanovili komisijo za odprave v tuja gorstva (KOTG) in jo zaupali v vodenje sicer nealpinistu, vendar izjemno delovnemu Pavletu Šeguli.

Sicer KOTG alpinistom ni bila nikoli všeč, vsak jo je namreč vrednotil le po njeni skrbi prav zanj osebno (vedno premajhni!), toda slovenski alpinizem brez nje nikakor ne bi dosegel svojih največjih uspehov. »Sožitje« obeh komisij (KA in KOTG) se je – z večjimi in manjšimi trenji – nadaljevalo, v bistvu pa sta obe opravljali svoje poslanstvo. KA je skrbela za raven vzgoje in vrhunski alpinizem kot šport posameznikov, KOTG pa za doseganje ciljev nacionalnega pomena – predvsem v Himalaji, pa tudi drugod. Tako je PZS dostojno izpolnjevala vlogo nacionalne športne organizacije. Seveda je bilo sožitje nasprotij med osebnim in skupnim bolj idilično, kadar posameznik že zaradi materialnih (ne)možnosti brez PZS ni mogel »nikamor«, z naraščanjem financ, vplivom osebnih sponzorjev in morebitnim položajem v piramidi alpinistične »oblasti« pa se je tudi tleče ali prikrito nasprotje hitro razplamtelo. Vedno se pokaže, da je v ljudeh, ki uporabljajo cepin, nekaj močno prevratniškega, celo divjega (ni naključje, da so Trockega njegovi revolucionarni »tovariši« ubili prav s cepinom). Tako je Pavleta Šegulo leta 1975 (Makalu) »zrušil« Šrauf, tako je bilo leta 1993 z »odprtim pismom slovenski javnosti« peščice vrhunskih in »vrhunskih« alpinistov in ne dosti drugače pred kratkim ob odpravi Janak.

Od spalnih vreč do slave

Prvič je šlo za preveč spalnih vreč (ki so bile takrat še dragoceno blago), drugič za denar, s katerim je sponzor v celoti pokrival odpravo K2 (in za »neupravičeno« slavo tudi), tretjič pa odkrito samo za denar – pod geslom »mi sami najbolje vemo, kako porabiti denar, vi ga le preskrbite«. Bolj kot sam boj je škodljiv način (hrup, surovost), saj javnost

še vedno (?) jemlje alpinizem za čisto, bolj viteško dejavnost, pri kateri denar ni v ospredju. Razen leta 1975, ko se je spopad začel in končal v sejni sobi PZS in ga internet še ni v trenutku raztrosil po Sloveniji kot rumen cvetni prah, je vsak tak škandal alpinizmu le škodil – to se je takoj pokazalo pri (ne)podpori sponzorjev, politikov itn. V alpinizmu ni pravil in po svoje ima vsak prav – da mu le uspe. To velja v stenah in ta mentaliteta vlada tudi v dolini. Tretji faktor je slava. Nekoč je bila teže dosegljiva, saj je bila že počasnost medijev svojevrsten filter.

Danes je pomembno, kaj je na internetu, ne, kaj je res. Začrta se smer, ravna črta do vrha, pozneje pa se v strokovnem tisku povsem neopazno premakne na resnično mesto. Vplivu medijev in s tem povezanemu slavoheplju se ni mogoče izogniti.

Severna stena Ramtang Čulija (Wedge Peak, 6835 m)

Dobro se spomnim naše največje odprave Everest 79, ko smo res vsi na vso moč delali za skupni uspeh na Zahodnem grebenu, in kako je to složnost načela diferenciacija med uspešneži in »preostali mi«. To je potem pri naslednjih odpravah že negativno vplivalo na vedenje in sodelovanje. Po merilih, da je uspeh le dosežen vrh – in to tudi za posameznika, ne le za odpravo – je večina himalajcev neuspešnih. Zasilnih rešitev teh težav je lahko več. Najčistejša oblika je soliranje: vse tveganje in vsa slava sta tvoja. Temu je le malokdo dorasel in še naši najboljši solisti so nekam nepopolno opravili svoja največja dejanja – v dvomih, brez vrha, pred koncem serije in podobno. V tem se kaže tudi naša narodna značilnost: pomanjkanje vztrajnosti, nesamozavest.

Tudi sprejem pri nas je enako obarvan. Dokler kak tuja zvezda (navadno slavni Reinhold Messner, za smučarje pa kdo iz njihove stroke) ne pride prav k nam potrdit, da je ta in ta res svetovni razred, mu sami kot da ne verjamemo, potem pa nas evforija kar zalije. Zanimivo je, da drugim tega ni

treba. Še nihče ni povabil kakšnega našega lastnika »zlatega cepina«, naj gre k Francozom razglasit kakega Francoza za »naj naj«. No, pokaže se pač, da te zvezde pridejo k nam promovirat predvsem sebe, in to ne na svoje stroške. Kot rečeno, posledica vsega tega je, da skuša biti vsak uspešen. Doma je to lažje. Namesto na dolge, tvegane zimske stene se pleza na ledne slapove in poledenele prewise; to je sicer tehnično težko, nima pa nič opraviti z vremenskimi zankami, plazovi, slabimi snežnimi razmerami. Če ne prej, se v Himalaji pokaže, da to niso dobri načini priprave za Himalajo. Tam je gora šele na koncu dolge poti. Pod njo je treba postaviti tabor – največkrat na pustem, mrzlem ledeniku. Oduren kraj, ki ga je treba čim prej zapustiti. Sledita eden ali dva hitra poskusa, potem pa pot domov, največkrat zaradi »slabega vremena«. V Himalaji je slabo vreme pravilo in trenutki lepega vremena so priložnost, ki se je ne sme zamuditi.

Značilnost mnogih mladih je, da ne berejo himalajske literature, temveč črpajo znanje z interneta

Nedotaknjeno: Južna stena Kangčendzenge

in iz revij, zato dobe o znanih stvareh napačen vtis. Kar nekaj lepih himalajskih vzponov so posamezniki naredili v okviru večjih odprav, torej z dobro podporo pred vzponom in z varno vrnitvijo v že postavljene tabore. Vendar se za javnost te »poststranske« zadeve zamolče in se poudari samo vzpon posamezne naveze ali solista. Mlad človek, že tako željan istovetenja z junaki, tej pomanjkljivi zgodbi nasede, himalajska resničnost pa ga hudo razočara. Naj se alpinizem v Alpah in nižjem skaloju še tako deli na vedno več panog in načinov plezanja (zato je lahko vse več »glavnih«), v Himalaji mu to ne pomaga – celo nasprotno. Himalaja ima vse, kar imajo druge gore, in nekaj, česar dru-

ge nimajo – veliko višino. Če višini, stenam in ledenikom dodamo še slabo vreme, neugodne snežne in ledne razmere ter veliko časovno in krajevno oddaljenost od »ljubega doma«, vidimo, da je Himalaja še vedno Himalaja in da tam »obvoznic« ni. Slovenski alpinizem se že lep čas ukvarja z razpotji, ne opazi pa, da večina poti, ki jih ubira, vodi navzdol. Za Himalajo pa je treba navzgor. Še tako vroča želja ne zniža nobenega vrha niti za meter.

Torej? Zdaj bi se članek lahko šele zares začel, a za tiste, ki vedo, kaj hočejo, je za zdaj dovolj. In »sveti duh«? Že dolgo nič takega ne frfota na podstrešju PZS. ◻

Slediti notranjemu glasu, ki nas kliče

Razmišljanje mlajše generacije

Besedilo: Aljaž Anderle

V sedemdesetih in osemdesetih letih se je slovenski alpinizem dvignil na mednarodni oder z vrsto dosežkov, ki so jih dosegli ljudje, danes zapisani v zgodovino kot legende slovenskega alpinizma. Čeprav je šlo za nadaljevanje dela pred- in povojnih generacij, pa je bilo to zanesljivo obdobje alpinističnega razcveta in velikih dejanj. Velikih dni, bi se najbrž izrazil eden izmed soustvarjalcev tistega obdobja Stane Belak. Takrat so alpinizem zaradi splošne orientiranosti in številnih ciljev na največjih višinah enačili s himalajizmom. Spomnim se svojih plezalnih začetkov leta 1986 in pozneje, ko so me starejši napol v šali spraševali, kdaj bom šel pa kaj v Himalajo ... Pot v Himalajo je bila predestinacija alpinistov tistega časa. Vsaj tistih, ki so si prizadevali za vrhunskost.

Nova realnost?

Od preloma devetdesetih let prejšnjega stoletja pa se vedno bolj očitno in včasih boleče soočamo s spremenjeno situacijo. Alpinizem je doživel notranje spremembe – spremenili s(m)o se alpinisti. Slovenski alpinizem je v tranziciji, tako kot je v tranziciji družba, v kateri alpinisti živijo. Povečujejo se individualizem, tržni odnos in preračunljivost. Ena izmed največjih novosti v podobi alpinista današnjega časa je nekakšna ležernost, nagnjenje k udobju. Ne vem, če je ta izraz pravi, ampak dandanes se hodi in pleza precej manj na »nož« kot včasih. Ljudje imajo na splošno manj časa, manj so pripravljene tvegati za dosego odmevnega cilja in številnim odmevnost niti ni več cilj. Zanos in timsko delo 70. in 80. let sta bila zgodovinsko pomembna. Takrat so bili vr-

hunski cilji skoraj samo v Himalaji, danes pa so tudi drugod, čeprav cilji v Himalaji nesporno ostajajo na prestolu prestiža in zahtevnosti.

Dejstvo je, da mnogi alpinisti prestavljajo meje možnega na številnih področjih alpinizma. Specializacija postaja nuja zaradi visoke ravni že doseženega. Tako je danes skoraj nemogoče ostajati, kot pred 20 leti, vrhunski alpinist – amater. Redki imajo ob redni zaposlitvi možnost celoletnega treninga in priprav. Vrhunski alpinizem postaja vsaj napol profesionalno početje, kot vsak drug vrhunski šport, pa če še tako neradi slišimo to besedo.

Tako kot vsebina alpinizma samega, ki dobiva čedalje več novih dimenzij, postaja tudi identiteta alpinistov vse bolj neenotna. Med alpiniste danes sodijo bolj raznovrstni ljudje kot recimo pred četrto stoletja, njihove dejavnosti obsegajo širši spekter. Njihovi motivi so zelo različni, ravno tako cilji in načini doseganja. Alpinizem z vse širšo bazo dobiva razsežnosti množične dejavnosti, alpinisti izgubljajo pečat izjemne, ozke družine »poklicanih«, ki se spoprijema z nezemeljskimi preprekami. Mladi rodovi alpinistov združujejo predvsem veselje do plezanja. Družabnost, ljubezen do narave, športne ambicije, ekstremizem, egoizem, nečimrnost, avanturizem, svobodomiselnost, preprostost, potrpežljivost in svojeglavost pa so bolj ali manj navzoči kot pozitivno–negativni »entourage« individualcev, za katere so strmine najlepše poti. Različne generacije alpinistov se med drugim ločijo po odnosu do plezanja, motivaciji, stopnji odprtosti do sprememb, sposobnosti prilagajanja in vrednostnem sistemu.

Generacijske razlike premoščajo le najbolj fleksibilni in odprti posamezniki. Čeprav alpinistična družina ni uniformna, pa bi bila z nekaj odprtega duha sposobna dojemati različne aspekte alpinizma, podpirati raznovrstne cilje, jih vrednotiti in spoštovati, poleg tega pa se učiti iz izkušenj ter sprejemati novosti in upoštevati spremembe.

Na žalost nismo imuni na vdore značilnih slovenskih lastnosti (beri: nevoščljivosti, zavisti, zaplankanosti) v svet alpinizma. Afere in neprijetnosti ter napeti odnosi, ki smo si jih skuhalo sami, so zamajali tudi našo trdnjavo pozitivnih človeških lastnosti. Škodo lahko popravimo le sami, z več tolerance in medsebojnega spoštovanja.

V zadnjih 7 letih sem se po svoji lastni izbiri zelo tesno povezal z lednim plezanjem. Mnogo bolj intenzivno kot v predhodnih desetih letih plezanja in mnogo bolj kot povprečen slovenski alpinist. In potem smo s prijatelji pod vplivom idej, informacij in izkušenj iz sveta privlekli domov poplavo stare okove razbijajočih novosti na področju tehnike plezanja, opreme in tako naprej. Novosti so vedno pretresale miselnost »mainstreama« oziroma »klasičnega« alpinizma. »To pa k nam ne sodi, to sploh ni alpinizem! Tisti, ki se s tem ukvarjajo, ne morejo biti alpinisti...« itn. Novosti je namreč zares težko sprejemati z veliko žlico, zato je ob prehodih v nova obdobja treba računati z dolgotrajnejšimi obdobji miselne adaptacije. Z novostmi in izzivi se srečujejo vsi rodovi, tako da smo vsi vseskozi vpeti v proces učenja in preverjanja svojih sposobnosti dojemanja in sprejemanja.

Kaj pogrešamo?

Na žalost opažamo, da v državi, ki se lahko pohvali s tako kakovostnimi alpinisti in njihovimi dosežki, ni konsenza glede skupnega delovanja niti sposobnosti objektivne presoje in spodbujanja kakovosti. Največja škoda je, da organiziranost močno šepa. Krovne organizacije, ki bi povezovale in podpirale alpiniste na objektivni, profesionalni podlagi, namreč ni oziroma je v precej globoki krizi. Bomo v svojih vrstah lahko našli ljudi, ki bodo sposobni nezemeljske moči dviga nad svoje interese in bodo znali dati našemu alpinizmu višjo tržno veljavo med vrhunskimi športi? Poskrbeti bo treba za uravnotežene in objektivne odnose med ljudmi in njihovimi cilji in poskrbeti za moralno, logistično, finančno podporo in know-how pri doseganju teh ciljev. Tudi v Himalaji, a ne samo tam.

V današnjem svetu in tolikšni individualizaciji posameznika, njegovih odgovornosti in nalog ne moremo pričakovati timskih dosežkov velikega formata. Naša največja dragocenost in upanje so posamezniki in naveze, ki so sposobni prenesti svoje ideje v realnost. Za to pa rabijo zaledje, organizacije, ki jim bo pomagala, da se bodo lahko osredotočali na svoje delo – trening in plezanje – ne pa tudi na organizacijske probleme. Danes je preveč stvari prepuščeno posamezniku, to pa zmanjšuje

učinkovitost in uspešnost; poleg tega se pojavljajo tudi trenja med kompetitivnimi cilji.

V danih razmerah razprševanja ciljev, panog in vedno večje specializacije alpinisti potrebujemo sposobnega menedžerja, ki bi lahko tržil rezultate in omogočal čim širšo realizacijo potencialov. Čeprav nismo primarno tekmovalci, sodimo med športnike, tako po načinu življenja kot po trudu, vloženem v dosežke, in po primerjalnem vrednotenju le-teh. V novejšem času je ta komponenta postala bolj izražena, ne le zaradi nekaterih panog, ki so neposredno tekmovalne, pač pa tudi zaradi komercializacije in tržnega pristopa k prodajanju naših rezultatov. Žalostna predestinacija alpinizma, alpinistov in njihovih dosežkov je kronična medijska abstinenca in njihova usmerjenost zgolj in edino v obravnavanje presežnikov. Težko, težje, najtežje ne zadošča več. Zdaj medijski krvniki za svojo pozornost zahtevajo skoraj že kri. Posledica tega razvoja je manjša avtonomija alpinista kot posameznika, ki si išče svoje cilje in poti. Omejujeta mu jih tako njegova lastna zavest o kakovosti vzpona kot tudi raven pričakovanih strokovne javnosti. Dosežki, ki so podprti z intenzivno medijsko kampanjo, pa lahko zelo negativno vplivajo na percipiranje drugih kvalitetnih dosežkov, ki zaradi pomanjkanja publicistike in presežnikov ostajajo na obrobju marginalnega. Še strokovna javnost potem stežka prepozna njihovo objektivno vrednost.

Čeprav imamo Slovenci rodovnik alpinistične velesile, ga premalo cenimo. Ali pa smo ga nehali pred kakim desetletjem, ko je postalo cenjeno le tisto, kar meji na nemogoče. In ima potencialni okus po krvi. Tudi zato ima le malo alpinistov možnost iz svojega najljubšega konjička narediti donosen posel oziroma se z njim preživljati. Redkim uspe tako prodajati svoje dosežke, da lahko hkrati s svojim svetom alpinizma gradijo še sistem rednega dotoka dohodka za vzdrževanje tako dragocenega, a tudi krhkega načina življenja.

V ledeni vertikali (foto: Urban Golob)

Gremo plezat!

Kljub nekaterim manj pisanim mislim me veseli, da smo alpinisti vendarle še vedno sposobni slediti predvsem notranjemu klicu, ki nas vleče. Tja. Nekateri v Himalajo, druge v Zahodne Alpe, tretje v Kamniške, četrte povsod po malem, vse pa z eno željo: Živeti. Ob tem bodo nekateri dosegali vrhunske športne rezultate, drugi pa bodo vzpone vpisovali pod rubriko »rekreacija« ali »hobi«. In: vse dokler bomo, vsak na svojem področju, potiskali dosežke proti mejam, ki so jih postavljali naši predhodniki, in prek njih, proti mejam svojih sposobnosti, in sledili svojim ciljem po poteh intuicije in nikoli povsem razumljenega razuma, bomo lahko vsakomur rekli, da smo alpinisti, in pri tem čutili upravičen ponos. ◉

Zgodba okrog prvega triglavskega zavetišča na Prodih

Kako je nastajala današnja Planika

Besedilo: Tone Strojín

Fotografija in risbi: arhiv Planinskega vestnika

Minilo je 130 let od prvega zavetišča pod vrhom Triglava. Čeprav so bile prve planinske kočice v Triglavskem pogorju pri Jezerih, na Utah in na Velem polju morda prve planinske stavbe v naših Alpah, so bile postavljene že pred domnevno prvim pristopom na Triglav 26. 8. 1778. Niso bile namenjene samo planinstvu. Postaviti jih je dal Karl Zois, slavni botanik, brat barona Žige Zoisa, med drugim za prenočevanje med botaničnimi ekskurzijami. Zanimivih alpskih cvetlic v bližini

obeh koč res ni manjkalo. Sam baron Žiga Zois¹ jih v pismu Valentinu Vodniku leta 1795, v katerem mu sporoča o načrtovanem obisku grofa Hohenwarta v Bohinju, omenja kot botanične kočice.

V posredni zvezi s kočami je bil obisk Valentina Vodnika leta 1795, ko je z družbo hodil po južnem delu Triglavskega pogorja. Gorska narava je v njem prebudila pesniško ustvarjalnost. Zanosna oda Vršac – svojo družbo pri koči pri Sedmerih jezerih je presenetil z osebno recitacijo – je po-

Prva kočica pod Triglavom, "Triglavski dom" na Prodih (risal: Edo Deržaj)

znej zbudila živahno polemiko, ali je bil Valentin Vodnik res kdaj tudi na Velikem Triglavu ali Velikem bogu,² kot je Triglav v pismu Vodniku poimenoval Žiga Zois, ko se mu je zahvalil za spremstvo grofa Hohenwarta. Začuda na veliko so se o Vrščacu kot vrhu razpisali najslavnejši gorniki svojega časa (npr. Fran Oražen, dr. Josip Ciril Oblak, dr. Henrik Tuma) in dokazovali svoje z imeni, legami in skicami. Naj je bilo tako ali drugače, danes je znano, da Vodnik na samem vrhu Triglava ni bil nikoli, da pa je oda Vrščac namenjena Velikemu bogu, kot je Triglav omenil v odi, in velja za eno najlepših hvalnic našega alpskega sveta.

Triglavski tempelj

Predmet našega razmišljanja je preprosta kamnita kočica Triglavskih prijateljev in somišljenikov iz Društva prijateljev gora iz Ljubljane, ki je bila postavljena slabih sto let pozneje. Lega stavbe pod Triglavom je prav tako spodbudila živahna razmišljanja ob imenu Triglavski prijatelji. Kar vemo za imenoslovje ožjega triglavskega območja, je bilo za kraj, kjer je bila postavljena kočica, znano ime Ledine ali pa Prodi. Razgled od tam je veličasten. Zaradi nadmorske višine 2404 metre so pod tem stojiščem vsi vrhovi, ki iz Bohinja prevzemajo občudovalca. Od Ledin se strmina stopnjevito spušča, najprej na zeleno Velo polje in nato še nižje, v bohinjsko kotlino, zavito v megleno tančico. Ves ta pogled obrobļajo spodnje Bohinjske gore, ki so nižje od mesta našega opazovanja. Nad Ledinami strmo kipi v nebo Triglav in s svojima grebenoma, ki se končujeta v Malem Triglavu (2725 m) in Rjavcu (2568 m), oklepa veličasten gorski kot, ki mu v vseh naših Alpah zlepa ni enakega.

Zaradi take lege in simbolnosti Triglava, ki izvira še iz mitološkega razumevanja boga starih Slovanov, je skromna stavba dobila neskromni atribut Triglavski tempelj. Triglavski prijatelji tega izraza v ohranjenih dokumentih niso poznali, pač pa se je izraz Triglavski dom pojavil v časopisu Laibacher Tagblatt št. 191 dne 22. avgusta 1872 skupaj s slovenskim imenom Triglavski tempelj v oklepaju. Čeprav za nemški izraz Dom tempelj ni ustrezen prevod, je edina logična razlaga, da so hoteli prostor, na katerem je stala kočica, označiti kot naravni tempelj, oltar ali žrtvenik na južnem

Triglavski dom (Triglavski tempelj)

pobočju Triglava. V tem pomenu je izvor imena Triglavski tempelj razlagal dr. Dušan Kermauner.³

Pomembnejša od poimenovanja je bila graditev kočice na Ledinah. V popotnih pismih, konkretno v spisu Na Triglav,⁴ Kadilnik omenja novo kočico na Ledinah. Urednik in pisec knjige o Kadilniku je prav na tem mestu pripisal opombo, da »je to kočica, za katero je po Kadilnikovi trditvi neki tamkajšnji kaplan (tj. Ivan Žan, op. T. S.) zbiral denar in je tudi Kadilnik zanjo daroval precejšnjo vsoto«. Ta zelo primitivna stavba, ki so jo zgradili domačini, se je kmalu porušila; na njenem mestu pa je leta 1877 nemško planinsko društvo sezidalo kočico Marije Terezije.

Kadilnik je torej vedel za srednjevaškega kaplana, morda ga je osebno kdaj srečal, saj so se triglavski popotniki navadno ustavljali pri njem v Srednji vasi. Pomembna je Kadilnikova opazka, da so to kočico postavili domačini in da so vanjo vložili denar tudi Slovenci – ne le Kadilnik, temveč tudi ljudje, ki jih je avstrijska oblast na silo hotela narediti za »svoje«. Alfons Pavich pl. Pfauenthal je bil po hrvaških virih po rodu Poljičanec, ki se je odvijal in v Zadru opravljal pomembno dolžnosti cesarsko-kraljevega namestnika za Dalmacijo, vendar se je v njegovih žilah le čutila slovenska kri. Da nanjo ni pozabil, priča njegova monografija o Mosoru (v hrvaščini, nemščini in italijanščini). Naklonjen je bil tudi Slovenskemu planinskemu društvu, ko je za Aljaževo Triglavsko kočico podaril

vezan Österreichischer Touristen Zeitung in tri Pernhartove triglavske panorame ter poklonil marmornato ploščo v spomin Marka Pernharta, ki je vdela na greben blizu vrha Triglava. Planinski vestnik se je za ta darila v številki 8/9 leta 1907 prijatelju in ljubitelju naših planin iskreno zahvalil. Sicer pa Alfons Pavich tudi kot gornik ni bil kdor-sibodi. Iz Debeljakove kronike Triglava je razvidno, da je šel menda v spremstvu Jožeta Škantarja – Šesta, nadelovalca prvih triglavskih poti, že 7. 8. 1865 prvič na Triglav. Zaradi slabega vremena mu ni uspelo priti na vrh. Kdo ve, če se ni možema že takrat porodila zamisel, pa tudi dogovor za zbiranje denarja za skromno zavetišče pod Triglavom?

Pavich se je 17. 8. 1871 v spremstvu Giovanni-ja Bolleta (Janez Bole, op. p.) in starejšega Jožeta Škantarja – Šesta spet povzpel na Triglav. Šest mu je povedal, da bi za 50 goldinarjev zgradil zavetišče na Prodih pod Triglavom.

Poziv za zbiranje denarja za zavetišče je prvič že dve leti prej objavil Laibacher Tagblatt in nato vnovič v številki 181 z dne 11. 8. 1870, v kateri je kot mesto zbiranja denarja navedena znana knjigarna Kleinmayer–Bamberg⁵ v Ljubljani.

Na Pavichevo pobudo se je torej zbirala potrebna vsota, delo je bilo zaupano Škantarjema – očetu in sinu. Kakor je akcijo na ljubljanski strani ljubiteljev gora vodil Alfons Pavich, tako jo je z bohinjske, t. i. slovenske strani usmerjal in vodil Ivan Žan. Viri navajajo, da je za nošnjo desk plačeval po 3 goldinarje in ga je zavetišče nemalo stalo.

Ko je bila tudi nova pot na Triglav zgrajena, med priznanji za zasluge pri zbiranju denarja in graditvi zavetišča celo Laibacher Zeitung št. 193 z dne 24. avgusta 1871 ni pozabil omeniti kaplana Žana, ki »kaže neutrudljivo vnemo za to podjetje«. Med darovalci se moramo spomniti tudi Ljubljancana Fidelija Terpinca, Bleiweisovega znanca, in še posebno na prispevek Frana Kadilnika.

Kočico sta torej za 50 goldinarjev zgradila Škantarja, oče in sin. Zgrajena je bila v mesecu dni in odprta 8. septembra 1871. Mala kamnita stavba je bila pokrita s skodlami, zidovi pa od zunaj podprti z nasutim kamenjem. Nekaj klopi, miza, odprto ognjišče in preprost pograd, to je izpolnjevalo notranjost.

Zaradi razpusta Triglavskih prijateljev ni bilo nikogar, ki bi vzdrževal vremenskim vplivom izpo-

stavljeno kočico na Ledinah. Viri navajajo, da je bila že leta 1875 neuporabna. Prenočevalo se je na Velem polju ali v Zgornji Krmi. Tega leta je bil Fran Kadilnik spet na triglavski turi, prenočil je v Zgornji Krmi in kočice na Ledinah ne omenja. Če bi bila koča še uporabna, Kadilnik ne bi imel razloga, da v njej ne bi prenočeval, saj bi mu bil vrh bolj pri roki kot Zgornja Krma.

Ker je družba Triglavski prijatelji že pred pol-drugim letom razpadla, se je obnove lotila ljubljanska Sektion Krain, ki je bila ustanovljena leto dni prej, t.j. 1874. V njej so bili pretežno isti ljudje kot v že omenjenem Društvu prijateljev gora, ki so se že leta 1871 zbirali »pri Štrajzelnu« (Blumenstöckel). Kranjska sekcija je prvo leto delovanja štela 50 članov, naslednje leto pa že 72.⁶ Omenjeno poročilo navaja, da je Triglavhütte leta 1877 ostala brez denarne pomoči DÖAV, na katero se je v začetku naslonila kot ena izmed sekcij. Tistega leta, t.j. 1877, pa se je na triglavskem področju mudil prof. dr. Johannes Frischauf. Obšel je Komno, prehodil dolino Triglavskih jezer in obiskal Triglav. Ker je koča kranjske sekcije leta 1877 že propadla, sekcija pa v delu stagnirala, se je sklenil pri avstrijskem turistovskem društvu (ÖTC) sam pozanimati za to, da bi prevzel obnovo kočice. Lastnica prostora je bila Kranjska industrijska družba (KID). Poštar iz Bohinjske Bistrice Tomaž Zupanec, sicer član že razpadle družine Triglavskih prijateljev, je v imenu prof. dr. J. Frischaufa izposloval dovoljenje za graditev kočice in sečnjo lesa pri svetu KID, prof. Frischauf pa je svoje načrte za obnovo kočice posredoval ÖTC (Jaher, ÖTC 1880–1881).

Od kočice Marije Terezije do Planike

Leta 1878 je kranjsko kočico DÖAV na Ledinah prodalo ÖTC (poročilo kranjske sekcije DÖAV, str. 8). Prodajo je v imenu DÖAV za 350 goldinarjev opravil Otto Bamberg. Čeprav je bila koča na Ledinah, ki jo je obnovila kranjska sekcija DÖAV, stara komaj dve leti, so jo vremenske razmere hudo načenjale. Za ÖTC sta popravilo izvedla oče Jožef in sin Lovrenc Škantar. Stala je na istem mestu kot prejšnja. Merila je 4,98 krat 3,90 metra in bila grajena iz priročnega materiala. Vnovično

odprtje je bilo septembra istega leta ob skromni udeležbi. Alpine Chronik ÖTC za leto 1880/81 navaja, da je varuh koč postal Gregor Rabič iz Mojstrane. Pristojbina za prenočišče je bila en goldinar, za člane nemških planinskih organizacij ÖTC in DÖAV pa polovična. Slovesno odprtje koč Marije Terezije je bilo 3. avgusta 1880.

S to prodajo in obnovo je ÖTC obvladalo ožje triglavsko področje, posebno ker je na Frischaufovo pobudo in ob njegovi pomoči zgradilo novo koč na Utah. To je bila brunarica mer 5,7 krat 4,85 metra z dostopoma iz Komne in čez Ovčarijo tudi prek Komarče. Slovesno odprtje koč na Utah, ki je dobila ime Erzherzog Franz Ferdinand Hütte, je bilo 1. avgusta 1880. Obe koči sta prišli v upravo DÖAV šele leta 1903. Ker se je tudi na novo ustanovljena primorska sekcija nemškega planinskega društva v Trstu, ki se je po združitvi nemškega in avstrijskega društva v DÖAV preimenovala v Sektion Küstenland des DÖAV, ukvarjala z načrti za planinsko koč na Logu, je dejavnost konkurenčnega ÖTC in soseda tržaške podružnice DÖAV na novo vzpodbudila dejavnost kranjske sekcije DÖAV v Ljubljani, ki je bila na novo ustanovljena novembra leta 1881. Na čelo je stopil Karel Deschmann in bil predsednik do smrti leta 1889. Sekcija Küstenland je svojo koč na Logu slovesno odprla 10. julija 1880. Zaradi odmeva, ki jo je imela Baumbachova pesnitev o Zlatorogu, se je preimenovala v Baumbachhütte. Ker je tržaška sekcija s to koč in novimi vzponi prek Zadnjice in čez Skok »obvladala« zahodno triglavsko področje, ÖTC pa južno, se je kranjska sekcija lotila vzhodne strani.

Medtem je koč Marije Terezije leta 1885 spet postala neuporabna, njenega skrbnika Gregorja Rabiča pa je od ÖTC »prevzela« kranjska sekcija DÖAV. Že konec poletja 1886 je bila dograjena nova koč kranjske sekcije na izstopu iz doline Kot, skozi katero so že prej nadelali stezo. Koča je merila 8 krat 3,9 metra, v višino pa 4,15 metra. 15 delavcev je pod vodstvom Gregorja Rabiča delalo dva meseca. Da bi konkurirala ÖTC, je kranjska sekcija poskrbela za svoj dostop na Triglav. Nova pot je tekla pod Malim Triglavom čez skalnato področje nad Zelenim snegom na greben med Malim in Velikim Triglavom. Zaradi snega, ki se je

Deschmannova koč (risal: Edo Deržaj)

zadrževal še dolgo v poletje, pa je bila steza malo obiskana in je kranjska sekcija DÖAV poleg nje čez prisojno vzhodno področje Malega Triglava dala nadelati novo stezo, ki jo uporabljamo še danes.

30. julija je bilo odprtje Triglavске koč (pозnejše Deschmannhütte). Tuma in Aljaž, ki sta bila navzoča, sta v svojih spominih obdelala žalostne dogodke za slovensko planinstvo. 13. avgusta 1911 je kranjska sekcija DÖAV spet odprla novi dom Marije Terezije. Poleg stare koč je bila zgrajena dvonadstropna zidana stavba.

Krog nemških koč in poti okrog Triglava je bil sklenjen, priti je moral Jakob Aljaž in Triglav vrniti slovenstvu.

Po I. svetovni vojni je SPD podedovalo koč in preostalo premoženje DÖAV in ÖTC, ki je bilo zaradi vojnih razmer v slabem stanju. Maria Theresia Schutzhaus so preimenovali v Aleksandrov dom, po II. svetovni vojni pa v Planiko (2408 m). Stara koč poleg nje je davni prednik nekdanje koč gorskega društva Triglavski prijatelji. ●

¹ Mira Marko Debelakova: Kronika Triglava, Gore in ljudje 1947/11-12, str. 271.

² Fran Orožen: Prvi hribovlazci na Triglav v dobi od 1778 do 1837, poročilo SPD za leto 1894, str. 20

³ Dr. Dušan Kermauner: Dva zapisa, PV 1963/7, str. 326.

Odiseja po Rombonu

Kako smo šli iz Možnice čez Rombon na Jesenice

Besedilo: Slavko Koblar

Leta 1954 je bil jeseniški AO zelo delaven. Med drugim smo poleg številnih plezalnih vzponov izvedli tudi več skupnih izletov in delovnih akcij. Tako je 24. oktobra pripravil skupni izlet v Možnico, od koder bi si poblíž pogledali Rombon, ki nam je bil do takrat še čisto nepoznan, in njegovo severno steno. Bilo je konec sezone in avtobus na progi Ljubljana-Bovec ni več vozil. Zato smo najeli svoj avtobus in proste sedeže dopolnili s planinci, ki naj bi šli na Mangart. Avtobus nas je odložil ob manjši hiši ob cesti Kluže-Log pod Mangartom, planince pa je odpeljal naprej do Loga, kjer so prenočili. Dogovorili smo se, da nas bo naslednji dan avtobus počakal (ali pa mi njega) popoldne ob treh v Bovcu. Medtem je za nami prisel še Janez, ki je že takrat imel svoj motor. Pustil ga je pri hišici in skupaj smo odšli v Možnico.

Čez severno steno na Rombon

V Možnici je stala stara gozdarska hišica. Bila je odprta, zato smo se nastanili v nji in tam, sicer bolj slabo, prenočili. Zjutraj smo bili že z dnem na nogah in Janez se je z večjo skupino - največ pripravnikov - odločil, da gredo po nadelani poti na Črnelso špico. Jaz pa sem vztrajal, da gremo v Rombonovo steno. Pridružili so se mi še pripravniki Joži, Milena in Joco ter mlada planinka Majda. Prvi štirje smo bili bolj ali manj vajeni plezanja, Majda pa še nikoli ni prijela za skalo. Tudi opremljena ni bila, zato sem ji svetoval, naj se raje vrne in se pridruži Janezovi skupini. Za navezo štirih v novi smeri in popolnoma neznani steni je bilo to več kot dovolj. Punca me je ubogala in se vrnila, mi pa smo nadaljevali pot do vstopa.

Pod steno smo se navezali, po vrsti - jaz, močni Joži, ki naj bi me varoval, pa Milena in Joco. Stena se že spodaj ni zdela preveč vabljiva, po nekaj raztežajih pa se nam je razkrila v vsej svoji »lepoti«. Kar je bilo od spodaj navzgor videti še dosti čista skala, se je od zgoraj navzdol pokazalo kot pravi travnik. Kjer je bila le majhna polička, je bila pokrita s travnato rušo, iz katere je tu in tam rasel majhen macesen, bolj grmiček kot drevesce. Bili pa smo le že tako visoko, da sem presodil, da bi bil sestop od tam že prenevaren, zato smo raje nadaljevali vzpon. Varovalnih klinov skoraj nisem imel kam zabit, zato sem se, kjer je bilo mogoče, privezal kar na kakšen macesenček, čeprav sem vedel, da bi se ob najmanjšem sunku drevesce z rušo vred odtrgalo od skale, in vsi bi zleteli pod steno, ki je bila dosti strma.

Počasi smo napredovali in prilezli nekako do tri četrtine stene, ko se je ustavilo. Stena je postala navpična, tako da ni bilo več možnosti za nadaljevanje. Pa je na moji desni strani potekal ozek strm žleb. Bil je zaprt z majhnim previsom, ki je bil dobesedno zložen iz majhnega in večjega kamenja. Kazalo je, da bi zadostovalo, da bi samo pihnil vanj, pa bi se podrl; ker pa nisem imel druge izbire, sem se podal čez žleb. Komaj pa sem z eno nogo stopil na drugi rob, že je nad menoj zaropotalo in previs se je res podrl, ne da bi se ga dotaknil. Ker sem stal široko razkrcen čez žleb, se mi je kamenje usulo med nogami navzdol, le velik kamen mi je padel na stegno leve noge. Precej močan udarec sem zdržal, kamen pa mi je zdrsnil po nogi in zgrmel v dolino. Počakal sem, da sem se nekoliko umiril, potem pa sem prestopil žleb, poiskal primerno varovališče in poklical tovariše za seboj. Navzgor je kazalo nekoliko bolje, zato

smo kljub temu, da me je od udarca bolela noga, napredovali precej hitreje. Končno smo le dosegli vrh. Pogledal sem na uro: bila je ena. In kje je bil še Bovec globoko pod nami.

Imeli smo samo še dve uri časa, da pridemo do Bovca. Nismo se ustavili niti toliko, da bi se vsaj malo odpočili in kaj pojedli. Po slabo markirani poti smo pohiteli navzdol. Vodila je po robu strelskih jarkov iz prve vojne, včasih pa kar po njih. Po ostankih, ki sem jih utegnil videti s poti (razpadla vojaška oprema), sem sklepal, da Rombon med obema vojnama ni bil prevečkrat obiskan. Na srečo nikjer nismo zgrešili poti in končno smo se le znašli nad Bovcem. Takrat pa je ura v bovškem zvoniku odbila tri.

Pohiteli smo naprej in četrť ure kasneje prišli pred hotel Kanin, kjer naj bi nas čakal avtobus. Toda avtobusa ni bilo. V hotelu so nam povedali, da je avtobus res čakal do treh, nato pa je odpeljal. Kakšnega sporočila niso pustili. Nisem mogel verjeti, da bi lahko kdo napravil kaj takega. Pomislil sem na starega bovškega planinca Ostana, ki so ga jeseniški planinci dobro poznali. Pohitel sem k njemu, ta pa sploh ni vedel, da so bili jeseniški pla-

ninci v Bovcu. S tem so bile izčrpane vse možnosti. Pustili so nas v Bovcu.

Malo peš, malo s kamionom

Pričela se je naša odisejada. Pomislil sem, da bi nas lahko še počakali na križišču ceste Trenta-Bovec-Predel. Do tja je bilo kakih 3 km ceste, toda bila je le še ena možnost. Bolj privlekli kot prišli smo do križišča - avtobusa ni bilo. Pomislil sem, da so morda odšli nazaj proti Možnici, če mi ne bi izplezali in bi se vrnili nazaj v Možnico. V tem primeru bo avtobus pripeljal za nami in nas pobral nekje ob cesti, če se odpravimo peš proti Trenti. Spustili smo se po cesti na most čez Koritnico in na drugi strani ven v vas Koritnico. Ko smo že prišli iz vasi, je za nami zaropotalo - končno avtobus. Pa smo se prezgodaj veselili.

Za nami je pripeljal tovornjak, ki je k izviru Soče peljal delavce, ki so tam delali na cesti in so čez nedeljo odšli domov. Zdaj so se vračali na delo. Poskusil sem ga ustaviti in šofer je res ustavil in nas vzel v tovornjak. Oddahnili smo si; pešačenja do izvira Soče je bilo konec. Pa pravijo - kadar ima

Dolina Moznice in Rombon (foto: Vladimir Habjan)

hudič mlade, nima samo enega. Tudi tokrat je bilo tako. Nerodnosti še ni bilo konec. V vasi Soča je bila samo ena gostilna in prav pred to se je tovarnjak ustavil. Delavci so poskakali in se zatekli v gostilno. Nekdo je privlekel harmoniko, pa so zapeli in zaplesali, mi pa smo nestrpno čakali, kdaj se bodo odpravili naprej. Medtem se je zmračilo.

Končno smo se le odpravili. Naložili so se na tovarnjak in odpeljali smo se naprej. Med vožnjo smo se nekoliko odpočili. Ko smo se pripeljali do Loga v Trenti, je bila že trda tema. In na našo nesrečo je bila tudi v Logu gostilna. Ponovila se je zgodba iz Soče. Čeprav je iz Loga do izvira Soče 7 km, smo se odločili nadaljevati peš. Če nas bodo dohiteli, nas bodo pobrali, drugače pa nam ne preostane drugega kot pešačenje do konca. Toda tisti dan je bil res zaklet. Da smo se umaknili dolgemu ovinku ceste, smo šli po bližnjici mimo planinske kočice Zlatorog. Vendar je tovarnjak nepričakovano hitro odpeljal naprej, mi pa smo bili še daleč pod cesto. Pohitel sem, kolikor sem mogel, in res hkrati s tovarnjakom pritekel na cesto. Šofer me je zagledal v luči žarometov in ustavil. Prosil sem ga, naj počaka nekaj minut, da bodo še drugi prišli na cesto. Brez pripomb jih je počakal. Takrat so bili ljudje še dobri.

Spet smo se naložili in se končno brez postanka pripeljali do izvira Soče. Tam smo se zahvalili šoferju in se poslovili od delavcev, nato pa smo odšli proti Vršiču. V bližini izvira Soče se je odcepila pot - bližnjica, ki je vodila po dolini mimo Komacovega spomenika in stare drevesnice na Vršič. Bila mi je dobro poznana in dobro uhojena, saj so takrat vsi hodili po nji z Vršiča k izviru Soče. Čeprav je bila trda tema in smo se utrujeni spotali, poti nismo zgrešili. Tako smo prišli do drevesnice, tam pa je konec poti.

Nočni vzpon na Vršič

Vršiška cesta je bila malo pred Šupcami speljana skozi predor. Ta pa je bil tako nizek, da večji avtobusi - ti so bili redki - niso mogli peljati skozenj, če jim niso spraznili gum in jih na drugi strani spet napolnili. Da bi se tem nevéščnostim izognili, so že po koncu sezone speljali cesto po zunanji strani predora. Zato so morali zminirati spodnji rob ceste ob vsej njegovi dolžini. Tako je vse od miniranja polomljeno drevje in skalovje zgr-

melo po strmem bregu navzdol in na široko zaslo spolodnjo pot. In tam smo se sredi noči znašli mi.

Plezati v temi skozi tisto razdejanje bi bilo brezupno. Odločili smo se, da poskusimo ob njihovem spodnjem robu priti na cesto. Druge možnosti tako nismo imeli. Breg je bil strm in povsod je ležalo kamenje, pomešano s polomljenimi vejami. Ne da se popisati, kako smo se mučili v strmem bregu. Po vseh štirih smo končno vendarle prilezli na cesto. Oddahnili smo si. Čeprav je bilo do Vršiča še daleč, smo bili vsaj na cesti, ki je bila gladka in toliko svetla, da vsaj z vidljivostjo nismo imeli težav. Tako smo prišli na Vršič. Tam pa nas je čakalo novo razočaranje: Tičarica je bila na koncu sezone že zaprta.

Ni nam preostalo drugega, kot da nadaljujemo naprej do Erjavčeve kočice, ki je bila stalno odprta. Ko smo prispeli do Erjavčeve kočice, je bila ura že skoraj ena. Trkali in razbijali smo tako dolgo, da smo prebudili oskrbnico Veharjevo, ki nam je prišla odpret. Prosili smo jo, naj nam razdeli ležišča in nas zjutraj ob treh prebudi. Popadali smo na ležišča in zaspali kot ubiti.

Zdelo se mi je, da sem komaj zaspal, ko nas je oskrbnica že prišla buditi. Hitro smo se oblekli, nato pa še vsi omamljeni odtavali proti Kranjski Gori. Kljub trdi temi smo po dobro uhojenih bližnjicah ob 5h zjutraj v Kranjski Gori ujeli jutranji vlak, ki je pripeljal iz Rateč. Ob 5.30 smo bili na Jesenicah. Joži in Joco, ki sta še imela dopust, sta šla domov spat. Milena, ki je stanovala blizu postaje, se je šla domov preobleč, jaz pa z vlakom še eno postajo naprej na Javornik. Stanoval sem ob kolodvoru, zato sem hitro stekel domov, se preoblekel pa sedel na kolo in se vrnil v tovarno. Ko je zjutraj ob 6h zatulila tovarniška sirena, sva bila oba z Mileno na delovnih mestih.

Epilog

Janezova skupina se je s Črnelške špice vrnila v Moznico in od tam naprej do ceste, kjer nas je prejšnji dan odložil avtobus. Tam so počakali skupino planincev, ki se je vrnila z Mangarta. Počakal jih je tudi Janez, ki je tam vso skrb prepustil staremu planincu Jaku in mu naročil, naj gre po našo skupino v Bovec, sam pa se je z motorjem odpeljal domov.

Jaka se je z avtobusom odpeljal v Bovec in tam čakal pred hotelom »Kanin«, kot smo bili dogovorjeni, točno ob treh. Ker nas takrat še ni bilo, je, ne da bi pomislil, kaj nas je lahko zadržalo, odpeljal in mi smo zaradi četrturne zamude ostali v Bovcu. Avtobus je odpeljal na Vršič, kjer so napravili kratek postanek. Tam se je eden od planincev, ki se mu je zdelo, da ni vse v redu, obrnil na Jaka: »Kako si mogel storiti kaj takega. Pustil si jih v Bovcu, od koder nimajo nobene možnosti vrnitve.« Jaka pa je odvrnil: »Čakali smo jih do treh, kot je bilo dogovorjeno. Če niso prišli, so si sami krivi.« »Morda so zamudili samo nekaj minut - in kaj če se jim je pripetila v steni nesreča? Pa se Jaka ni dal: »Kakor koli že je - nazaj se ne bomo vračali,« in avtobus je odpeljal naprej na Jesenice.

Kmalu po opisanih dogodkih so pričeli pripravljati izdajo novega vodnika po plezalnih smereh v naših stenah. Med drugim je podatke o novih smereh zbiral tudi Janez. Obrnil se je name, naj mu pošljem opis prvenstvenega vzpona v Rombonu. Opis sem odklonil. To je bila najgrša stena, kar sem jih do takrat in pozneje v življenju preplezal. Nisem hotel, da bi moj opis še koga zvalil v tako grdo steno. Sam pa sem se zaklel, da me Rombon nikoli več ne bo videl. Res me ni. Pa saj Rombon ni nič kriv. Je, kakršen pač je.

Od štirih udeležencev te odiseje smo trije še živi. Pa sem prepričan, da nobeden od nas nikoli ne bo pozabil, kako smo hodili »iz Možnice čez Rombon na Jesenice.« ◊

Zakaj članstvo v PZS?

(Nadaljevanje uvodnika)

Danes se zdi ta čas neskončno daleč, neskončno tuj. Delo brez plačila? Ne, tega pa ne! Tako razmišljanje vodi v samozadostnost. Kdo pa še potrebuje Planinsko zvezo? Le zakaj bi plačevali članarino, če pa lahko planinsko infrastrukturo uporabljamo brezplačno? Kje so meje? Ali bomo tako samozadostni tudi takrat, ko bomo poškodovani mi ali pa naši najdražji? Bomo pričakovali pomoč od GRS ali pa se vdali v usodo in umrli? Prvo se nam zdi logično, drugo nesprijemljivo. Kdo pa plača delo GRS? Kdo plača delo markacistov, kdo skrbi za planinske

domove, ki nam dajejo zavetje in s tem tudi preživetje? Tukaj je potrebno veliko denarja, ki našim srčnim možem povrne le stroške, ne pa dohodka in končno življenja.

Pomislimo na to takrat, ko plačamo članarino in smo s tem tudi člani planinskih društev in zveze, z vsemi pravicami ter častnimi obvezami. Bodimo ponosni na to.

Povabimo v svoje vrste tudi prijatelje, da bomo skupaj gradili na temeljih zgodovine planinstva in uživali v sadovih skupnega dela. Le dobro sodelovanje nas vseh vodi k temu, kar si vsi želimo - sodobno organizirani PZS, ki bo tu zaradi nas in mi zaradi nje.

Nikoli ni pozabil na planine¹

Profesor Tine Orel bi bil letos star 90 let

Besedilo: Jože Šetina

Med svojim delovanjem v Celju ni bil le priljubljen in uspešen ravnatelj gimnazije, temveč družbeni delavec v najširšem in najplodnejšem pomenu besede. Profesor Tine Orel je bil v našem prostoru in času nadvse opazna osebnost, zato je naša dolžnost, da se z nekaj besedami spomnimo, da je 9. februarja letos minilo 90 let od njegovega

rojstva. Na svet je prišel v Trzinu, v skromni podeželski družini. Oče Janez je bil mizar, vendar je delal na železnici, mati Rozalija pa je bila dninarica. Bistri »dečko«, kot ga je največkrat imenoval njegov ded, je že s petimi leti začel obiskovati dveletno šolo v Trzinu. Šolanje je nadaljeval v meščanski šoli v Ljubljani.

Leta 1923 se je vpisal na klasično gimnazijo v Šentvidu. Vseskozi je bil odličen dijak s posebnim veseljem za klasične in sodobne jezike. Maturiral je leta 1931 in se vpisal na oddelek za slovanske jezike in primerjalno književnost Filozofske fakultete. Pet let pozneje je z odliko diplomiral. Ker je lahko bila pomoč z doma le skromna, si je med študijem izdatno pomagal z inštrukcijami. Njegova dijaška in študentska leta so zato najboljši dokaz, da mnenje, da je pot do izobrazbe predvsem privilegij malčkov petičnih staršev, pogosto ne drži; ta pot je odprta vsakomur, le da ima za to sposobnost in voljo.

Pogled, ki se mu je ponujal, kadar se je ob lepem vremenu od domače hiše ozrl proti severu, ga je tako prevzel, da je že dvanajstleten začel zahajati v Grintovce. Takrat je bila že sama pot do vznožja prava pustolovščina. Po večini je šel kar peš, včasih pa tudi s kolesom, ki si ga je pozneje kupil oče in mu ga kdaj pa kdaj posodil. Tako je spoznal in vzljubil gore od Ojstrice do Kočne, pa tudi druge vrhove. Leta 1932 je postal član SPD. Po vojaščini je bil nekaj časa brez dela, leta 1938 pa je dobil zaposlitev na gimnaziji v Celju. Pred

¹ Objavljeno v Večeru, 7. 2. 2003.

okupatorjem je moral pobegniti v Ljubljano, vendar so ga tudi tam preganjali in nekaj časa je bil celo zaprt. Po osvoboditvi ga je ministrstvo kot delegata poslalo na celjsko gimnazijo. Leta 1946 je moral za šest mesecev na kočevsko gimnazijo, a se je še istega leta vrnil v Celje in prevzel ravnateljstvo gimnazije.

Pri vsej svoji obremenjenosti pa nikoli ni pozabil na planine. V Celju se je takoj vključil v planinsko društvo, postal odbornik in že leta 1946 tudi predsednik. Na tem mestu je ostal vse do svojega odhoda v Ljubljano. Bil je tudi član GRS.

V živem spominu sta mi ostali vsaj dve reševalni akciji iz tistega obdobja, v katerih sva oba sodelovala. Februarja 1955, ko je v Žvižgovcu nad Robanovim kotom zdrsnil in se smrtno ponesrečil Stane Kokošinek, in poznega novembra 1958, ko smo na območju globoko zasnežene Korošice iskali in našli tri nadobudne mladeniče, ki so z Moličke planine po Kocbekovi grapi skušali pobegniti v Avstrijo. Večina udeležencev obeh akcij nas je bila takrat še pravih mladeničev. Tine je bil za nas že kar starejši gospod, a se je med nami vsem izkazal kot enak med enakimi: v garanju – o helikopterju takrat še sanjali nismo –, v tehničnem znanju, vzdržljivosti, tovarištvu, po uspešno končani akciji na Molički planini pa v koči na Korošici celo kot izvrsten kuhar.

Njegovo delo predsednika društva je bilo izjemno vsestransko in plodno. Ni bil le odličan organizator, temveč je pri obnovitvenih delovnih akcijah v planinskih postojankah znal tudi sam izdatno prijeti za kramp in lopato. Med svojim delovanjem v Celju ni bil le priljubljen in uspešen ravnatelj gimnazije, temveč družbeni delavec v najširšem in najplodnejšem pomenu besede. Pisal je kritike za celjsko gledališče, zunanjepolitične komentarje v lokalnem tedniku, bil je soustanovitelj in predsednik Celjske turistične zveze, urejal je Turistični vestnik, skrbel za obnovo in graditve v Gornji Savinjski dolini in še bi lahko naštevali. Leta 1963 se je poslovil od Celja in nadaljeval svoje zavzeto kulturno-prosvetno delo v Ljubljani. Postal je poklicni urednik Turističnega vestnika, pedagoški svetovalec za slovenski jezik na Zavodu za prosvetno pedagoško službo, kmalu pa tudi direktor tega zavoda, samostojni

Karikatura in ilustraciji iz Orlovega planinskega dnevnika (1930-1935) sta last PD Onger Trzin (spominska soba prof. Tineta Orla v Trzinu)

svetovalec na Republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo, strokovni svetovalec na Visoki šoli za telesno kulturo – za predmet planinstvo –, inšpektor na Zavodu za šolstvo SRS, predavatelj na pedagoški akademiji, urednik Celjskega zbornika, član založniškega sveta Mohorjeve družbe – skratka, opravljal je še vrsto nepoklicnih dejavnosti.

Po dolgoletnem napornem in požrtvovalnem delu se je leta 1977 s prezgodaj načetim zdravjem upokojil. Še do leta 1979, torej trideset let, pa je ostal urednik Planinskega vestnika. Pet let po upokojitvi se je zadnjič vrnil v Celje, se v drugo poročil ter v krogu soproge Mile in prijateljev iz prejšnjih let preživil jesen svojega ustvarjalnega življenja.

Prišli so topli dnevi pozne pomladi leta 1985, ko se je s soprogo podal letovat na otok Lošinj. Utrujen je užival popoldanski počitek in morda ga je zamikal krajši sprehod ob obali. Napotil se je po stezi, ki je vodila ob morju. Vedno bolj se je oddaljeval. Morda ni več mogel prav oceniti smeri, oddaljenosti, časa; taval je, zataval, morda utrujen legel v travo, da bi si nekoliko odpočil, ali pa je – kdo ve – le želel zleknjen v travi uživati na toplem pomladanskem soncu. Zaspal je za vedno. Odšel je 3. junija, šele 15 dni pozneje pa so ga po dolgotrajnem neuspešnem organiziranem iskanju slučajno našli.

Minilo je 90 let od njegovega rojstva. Stoletnica bi bila za take spomine morda primernejša. Vendar živimo v dobi, ko dogodki z vedno bolj vratolomno hitrostjo bežijo mimo nas, pa tudi zgodovinski spomin vedno hitreje blede. ○

Obrazi Himalaje

V torek, 4. marca 2003, je predsednik Planinske zveze Slovenije Franci Ekar v Galeriji TR/3 na Trgu republike 3 v Ljubljani odprl razstavo Fotografij z naslovom Obrazi Himalaje avtorja Toneta Škarje. Pozdravni govor je imel tudi častni konzul Kraljevine Nepal Asswin Shrest. Razstava prikazuje ljudi, pokrajine in življenje v Nepal, Sikimu, Tibetu in Indiji, dotakne se alpinističnih odprav od leta 1965 do leta 2002, pomeni pa tudi spomin na naš alpinizem v najvišjem gorstvu sveta. Razstava je najmanj toliko posvečena vsebini kot dobri Fotografiji. Velika skrb je namenjena lepoti, lep del pa tudi zgodovini, saj se tudi v Himalaji le gore same ne spreminjajo, vse drugo pa kolo časa z vedno novim prav tako potiska v preteklost kot drugod in le posnetki ohranjajo del nevsakdanjosti, če že ne njenega duha, pa vsaj kanček podobe. Razstava je posvečena 110-letnici organiziranega planinstva na Slovenskem, 40-letnici Komisije za alpinizem in 50-letnici prvega pristopa na najvišjo goro sveta Everest. Ogled razstave do 24. marca 2003. V.H.

Na turo?

OBLAČILA ZA V GORE

www.vrh-sp.si

TEL.: 04 57 42 777

Oprema za turno smuko¹

Vezi, psi, čevlji in smuči

Besedilo: Tone Golnar

Opisati turnosmučarsko opremo je zahtevna naloga, ki terja veliko izkušenj, trditve pa je treba jemati z rezervo. Kak kos opreme, ki ga zelo hvalijo in propagirajo, bo pri enem uporabniku vzbujal zadovoljstvo, drugemu pa bo zagrenil življenje.

Najboljše lastnosti opreme za turno smučanje bi lahko strnili takole: majhna teža, čim manjša prostornina (za prenašanje), čim večja udobnost, neobčutljivost in neuničljivost materiala, večstranska uporabnost, nizka cena. Žal izdelkov z vsemi naštetimi značilnostmi ni mogoče dobiti, jih je pa že nekaj, ki se temu zelo približujejo.

V tem članku so navedeni le osnovni podatki o opremi in uporabi. Kako se bo oprema obnesla na terenu, pa je odvisno od množice dejavnikov. Med najpomembnejšimi so prav gotovo pravilna montaža, ustrezna priprava, redno vzdrževanje in pravilen način uporabe. Pred nakupom skušajmo dobiti čim več podatkov o opremi od znancev in prijateljev, pa tudi od trgovca, ki opremo prodaja. Pomembni podatki o opremi se dajo najti tudi v perspektivah, žal pa ti nikoli ne opozarjajo na pomanjkljivosti, temveč le na prednosti in dobre lastnosti.

Turnosmučarske vezi

So eden najpomembnejših delov opreme, saj nam omogočajo hojo s smučmi. Dobre vezi morajo omogočati udobno in naravno hojo, varno smučanje in zanesljivo sprostitve čevlja pri padcu. Sprednji ali zadnji del varnostne vezi se mora odpirati v dve smeri, navpično in na stran.

Vež je sestavljena iz glave in petnega dela, ki sta pri večini modelov povezana med seboj. Prire-

jene so tako, da omogočajo dviganje pete, ko pa se želimo spustiti, jih lahko s posebnim sistemom pritrdimo. Pomembni sta nastavitev trdnosti vezi glede na silo ob padcu oziroma maso uporabnika in nastavitev vzmeti za dviganje ali spuščanje repov smuči. Pri večini modelov sodi k osnovni opremi tudi petni nastavek – opetnik, ki nam zmanjša kot v skočnem sklepu, pri tem pa zagotovi udobnejšo hojo v večjo strmino.

Če je izbrani model vezi izdelan v različnih velikostih, izberemo ustreznega glede na velikost čevlja. Vezi naj montira strokovnjak. Navadno so navodilom za uporabo priložena tudi navodila za montažo.

Pred uporabo vedno skrbno preberimo navodila. Preden gremo prvič smučat, nastavimo trdnost oziroma silo, pri kateri se bodo vezi odprle. Ta je odvisna od teže, starosti, smučarskega znanja in spola smučarja. Prav tako nastavimo vzmeti za dviganje ali spuščanje repov smuči. Ta nastavitev je odvisna od tega, po kakšnem terenu (strmem ali položnem) bomo hodili in kako se bomo na pobočjih obračali. Vse turne vezi imajo dve možnosti uporabe, eno za hojo in drugo za smučanje. Kadar se spuščamo po pobočju, imamo vezi pritrjene oziroma v položaju za smučanje. S tem preprečimo pretirano obremenjevanje sprednje osi in tako podaljšujemo življenjsko dobo vezi. Izjema so le kratki spusti med vzponom po ne prestrmem terenu.

Vzdrževanje vezi zajema sušenje in občasno mazanje pregibnih delov.

¹ Dopolnjeni izvleček poglavja o opremi iz nove knjige Turno smučanje avtorja T. Golnarja

Dodatna oprema vezi so varnostni jermenčki in srenači. Varnostni jermenčki sodijo med osnovno opremo in ne bi smeli manjkati. Uporabljamo jih povsod, razen v plazovitem svetu. Lovilni jermenčki onemogočajo, da bi odpeta smučka zdrsnila v dolino. Še pomembneje je, da v pršiču onemogočajo, da bi smučiči izginile v snegu, v katerem bi jih zelo težko našli. Varnostni jermenčki se morajo tesno prilegati nogi in čevlju, sicer se lahko z njimi zataknejo za kako vejo ali korenino. Ko smučamo po plazovitem terenu, jermenčke vedno odpnemo (ali snamemo), saj bi nas, če bi nas zajel plaz, smučiči vlekli navzdol, lahko pa bi se tudi poškodovali, če bi nas zadele.

Srenači so nekakšne dereze, ki jih nataknejo na vez. Izdelani so iz aluminijeve zlitine, iz jekla ali iz titana. Omogočajo hojo po zelo trdem snegu (srenu), ki se ne predira. Srenači niso uporabni za led. Na poseben način jih nataknejo na vez, navadno med čevlji in vez. V položaju za hojo se pri dvigovanju vezi dvigne tudi srenač in to omogoča drsenje smučiči naprej. Če sta izpostavljenost in strmina pobočja preveliki in če bi bil morebitni zdrs nevaren, jih ni priporočljivo uporabljati.

Tisti, ki iz takšnega ali drugačnega razloga nimajo turnih vezi (imajo le alpske), si lahko pomagajo s posebnim vložkom oziroma nastavkom (Securafix ali Alpine trekker), ki omogoča dvigovanje stopala pri hoji s smučmi navkreber. Pred spuščanjem vložka preprosto snamemo in shranimo v nahrbtnik.

Na tržišču je nekaj modelov vezi, med katerimi sta glavni znamki Fritschi in Silvretta. Prva ponuja modele Diamir titan II in Diamir freeride, druga pa Silvretta easy go (modela 505 in 555).

Psi

Poleg turnih vezi so psi najpomembnejši del opreme za turno smučanje. Psi so pripomoček, ki pri hoji navkreber preprečuje zdrs smučiči nazaj, hkrati pa omogoča drsenje naprej. Omogočajo nam torej hojo s smučmi navkreber.

Psi iz posebnega moherja imajo kratko dlako, ki ima lastnost, da v eno smer drsi, v drugo pa ne. Narejeni so iz umetnih vlaken, zato so čvrstjeji in obstojnejši kot kože tjuhlenjev, ki so jih nekoč upo-

rabljali v enake namene. Ugotovili so, da imajo boljšo drsnost psi temnejših barv. Biti morajo malo ožji od najožjega dela smučiči, tako da ne prekrivajo robnikov. Če uporabljamo smučiči karving, moramo imeti posebne pse, ki so zakrivljeno obrezani in se prilegajo smučem.

Danes izdelujejo le pse, ki se nalepijo na drsno površino smučiči, nekateri starejši modeli pa so se pritrdjevali s trakci. Psi imajo na nekosmatih strani naneseo posebno lepilo, ki ne odstopa z njih, s smučiči pa ga brez težav odstranimo.

Ločimo kombinirane pse s kaveljci na repih in napenjalno gumico ali napenjalnim trakcem na vrhu in pse brez kaveljev z zanko na vrhu, ki je lahko kovinska ali iz traku. Boljši so kombinirani psi, ker jih, tudi če se odlepajo, na smučeh obdrži kaveljc. Kombinirani psi morajo biti daljši kot smučiči.

Nad dolino Krme (foto: Tone Golnar)

Dolžino psov moramo pred prvo uporabo prirediti dolžini smučī. Če imamo pse brez kaveljcev, naj bodo nekaj centimetrov krajši od dolžine smučī. Če so daljši, jih odrežemo in zatalimo odrezani rob.

Če imamo kombinirane, moramo najprej zataktniti kaveljc za rep smučī in nalepiti pse. Nato pritrdimo zaponko z gumico tako, da jo bomo lahko le z močnim napenjanjem zataktnili za krivino smučī. Gumico pritrdimo na pse tako, da zapognemo približno 10 centimetrov traku (psov) in lepljivi površini zlepimo skupaj. Na koncu preostanek psov odrežemo.

Pse je najbolje lepiti na toplem, doma ali v planinski koči. Lepimo jih na suho drsno površino smučī. Če jih lepimo med turo, moramo drsni površini najprej obrisati in posušiti. To storimo s krpico, robcem, lahko pa jih obrišemo tudi z rokavom. Pazimo, da se ne zbedemo na robnikih.

Pse lepimo na smučī na dva načina, odvisno od tega, ali so kombinirani ali ne. Kombinirane pse začnemo lepiti na repih smučī. Smučī obrnemo in jih postavimo na krivine. Najprej zataktnemo kaveljček na sredino repa na smučki, kjer je pri nekaterih modelih že izdelan utor. Nato lepimo pse navzdol proti krivini. Proti koncu smučī obrnemo in postavimo na repe. Napnemo in zataktnemo še gumo s sponko, pri nekaterih modelih pa nataktnemo le elastični trakce.

Pse brez kaveljcev začnemo lepiti od krivin navzdol. Najprej zataktnemo za krivino zanko ali kovinsko sponko, nato pa jih počasi lepimo in gladimo navzdol proti repom. Pse lepimo na drsno površino tako, da ne prekrivajo robnikov. Ker so psi malo krajši od smučī, se njihovi konci končajo še pred koncem smučī. Na koncu jih pogladimo od krivin navzdol proti repom, da lepilo bolje prime.

Pse po uporabi odlepimo s smučī in jih zlepimo skupaj. Ko jih lepimo, jih damo na pol in previdno združujemo površini z lepilom. Pri tem pazimo, da se polovici čim bolj pokrivata, da se lepilo ne bi izsušilo. Še bolje je, če najprej odlepimo pse do polovice smučke, to polovico prepognemo na pol in lepljivi površini zlepimo. Nato odlepimo še spodnjo polovico psov s smučī in jih prav tako prepognemo in zlepimo. V hudem mrazu lepilo slabo prijema, zato lahko tudi odstopi od smučī. Sčasoma se lepilo tudi obrabi in ga je treba delno

ali v celoti obnoviti.

Mokre pse sušimo v toplem, suhem prostoru, vendar ne pri peči. Prav tako ne smejo biti dalj časa na soncu.

Drsne površine starejših psov zaščitimo in obenem naredimo glajše z občasno impregnacijo. To storimo pred turo (doma) s posebnim pršilom za moher.

Pomembno je, da s psi ne stopamo v luže in potoke, saj bo na njih nastal led ali pa se bodo začele nabirati kepe. Tudi v južnem snegu se na pse rad prijema sneg, ki onemogoča drsenje smučī in otežuje hojo. Takšne snežne obloge (cokle) lahko očistimo na več načinov: s stresanjem smučī, z udarjanjem po trdih predmetih, z močnejšim podrsavanjem po tršem snegu, še bolje pa z drsenjem prek trših predmetov, na primer veje ali druge smučke. Če se nam sneg preveč nabira na smučeh, jih moramo sneti in impregnirati. Med turo jih navadno impregniramo s smučarskim voskom, v sili pa lahko uporabimo tudi svečo.

Najbolj razširjena je znamka Colltex, poleg te pa jih je še nekaj. V zadnjem času izdelujejo tudi pse za smučī karving.

Turnosmučarski čevlji

Turnosmučarski čevlji so univerzalni gorniški čevlji, ki morajo zadostiti dvema zahtevama: prva je, da so primerni za dolgotrajno hojo s smučmi in brez njih, druga pa, da jih lahko uporabljamo za smučanje. Ker na turni smuki navadno več hodimo kot smučamo, je prva lastnost prav gotovo pomembnejša kot druga. Glede na to se ravnamo tudi pri izbiri in nakupu.

Čevlji za turno smučanje so na videz podobni smučarskim, vendar se razlikujejo od njih po nekaterih pomembnih podrobnostih. Ena od teh je podplat z gumijastim profilom (pogosto Vibram), ki omogoča varnejšo in udobnejšo hojo po snegu in skalnem terenu tudi brez smučī.

Druga pomembna razlika je pregibnost čevlja, ki jo omogoča poseben vrtljivi sklep na čevlju v višini gležnja. Večjo gibljivost dosežemo tudi z odpiranjem pritrjenih sponk in zagozd.

Tretja pomembna lastnost je udobnost notranjega čevlja. Ta je narejen iz toplega, mehkega in

trpežnega materiala, če je le mogoče, iz takšnega, ki diha. Čevlji morajo biti čim lažji.

Ko jih kupujemo, jih pomerjamo z debelejšimi nogavicami. Čevlji se morajo tesno prilegati nogi. Če so preveliki, nas lahko odrgnejo in ožulijo, če pa so premajhni, nas prav tako ožulijo, poveča pa se tudi nevarnost zmrzlin.

Pri prevelikih čevljih obujemo dva ali več parov nogavic, dokler se nogi ne prilegajo dovolj tesno. To je slaba rešitev, vendar še vedno boljša, kot da bi nam noga »plesala« po čevlju.

Pred uporabo na terenu preskusimo tudi vse sponke in druge gibljive elemente. Nekatere sponke je treba nastaviti glede na velikost noge. Če je le mogoče, obujemo čevlje, ogrete na sobno temperaturo.

Po uporabi premočene notranje čevlje osušimo na suhem in toplem prostoru z vstavljanjem in menjavanjem časopisnega papirja ali z električnimi grelnimi vložki.

Nekatere najboljše znamke in modeli: Löwa (model Struktura), Garmont (model GSM), Scarpa (model Denali XT in Titan). Dobra znamka je tudi Dynafit (model Tourlite II), ki je nekdaj slovela po najlažjih čevljih.

Smuči za turno smučanje

Čeprav lahko na turni smuki uporabljamo alpske smuči, imajo turne nekaj lastnosti, po katerih se razlikujejo od prvih. Te lastnosti so predvsem trdnost, dolžina, širina in teža smuči, stranski lok, širina smuči pod čevljem, vzdolžni lok in nekateri dodatki.

Turne smuči morajo biti primerno trdne, da nam na pomrznjenih pobočjih ne začnejo vibrirati. So za približno 10 centimetrov krajše od kla-

sičnih alpskih (najbolje, da so enake telesni višini) ali malenkost daljše. Krajše smuči so lažje in bolj gibljive v ozkih žlebovih. Po drugi strani pa je na krajših smučeh težje obdržati ravnotežje, zato niso najprimernejše za začetnike.

Smučka mora imeti primerno napet vzdolžni lok, ki pomeni odmik drsne ploskve od ravne podlage. Če je lok prevelik, ne bomo imeli dobrega stika s podlago. Tako nam pri vzponu psi ne bodo dobro prijemali. Izbiro vzdolžnega loka določa tudi smučarjeva teža.

Robniki smuči morajo biti vedno dobro nabrušeni. Na krivinah sta luknjici, ki ju lahko uporabimo za navezavo smuči, kadar jih vlečemo. Na repih imajo smuči tudi manjši utor, za katerega lahko s posebnim kaveljčkom zataknejo pse. Če utora ni, ga lahko zbrusimo s pilo.

Danes se tudi med turnimi smučarji vedno bolj uveljavljajo smuči polkarving in karving (polločne in ločne). Te imajo bolj poudarjen stranski lok, ki olajša izvajanje zavojev. Tako imajo modeli karving radij manjši od 20 m, nekateri modeli pa celo manjši od 15 m.

Smuči karving zahtevajo obvladanje posebne tehnike, ki pa jo lahko zelo hitro osvojimo. Na splošno je na urejenih smučiščih smučanje z njimi lažje, saj jih veliko lažje upravljamo. Te smuči dopuščajo tudi »napake« v tehniki, ki jih alpske smuči ne. Na turnem smučanju so primerne za spuste po prostranih pobočjih, na katerih lahko delamo daljše zavoje, niso pa primerne za smučanje po ozkih in strmih žlebovih. Z njimi se težko spuščamo v poševnem smuku. Tudi prečenje po pomrznjenih pobočjih, v katera moramo smučino vrezati, nam lahko povzroča preglavice, ker je smučka pri čevlju najožja, tako da se lahko opiramo le na sprednji in zadnji del robnikov.

Smuči karving (ali polkarving) naj bodo nekoliko krajše kot alpske ali klasične turne. Najprimernejše so 10 cm krajše od višine telesa.

Montažo vezi na smuči raje prepustimo strokovnjakom. Sami lahko poskrbimo le za brušenje robnikov, zalivanje lukenj in impregniranje drsnih ploskev. ●

Snežinka

Tina Rot

Prva snežinka je v svoji kristalni lepoti v besnem vetru med vrhovi priplula na jadrnih mraza in s svojim hladom poljubila skalo.

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibrant) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Turnosmučarski slovarček

Bolj šaljivo razumevanje turnosmučarske terminologije

Besedilo: Jure Markič

Ker se bo turnosmučarska sezona v kratkem spet začela, je zadnji čas, da svoj lonček pristavimo tudi tisti, ki se s turnim smučanjem ukvarjamo bolj teoretično. Svoj prispevek k razvoju turnosmučarske znanosti začenjam s hipotezo, da se je z množičnim navalom zelencev na bele strmine začel vdor vrste nestrokovnih izrazov v turnosmučarsko terminologijo. Nekateri od teh izrazov so se celo »prijeli« in se začeli nekritično uporabljati, spet drugi so s prvimi zvončki odšli v večno pomlad. Ker menim, da je treba reči bobu bob ali, kot pravimo v planinstvu, klinu klin, sem se odločil za znanstveno analizo uporabljenih izrazov, ki bodo verjetno blagohotno rabili tudi mlajšim rodovom. Slovar seveda ni zaokrožena celota in verjamem, da bo kdo z veseljem še kaj dodal; poleg tega tokrat zaradi omejenega prostora obravnavamo le troje zanimivih področij – opremo, smučarske sloge ter vrste snega. Morebiti se bo kdo kdaj na podoben način lotil tudi drugih področij planinske (in gorniške, da ne bo zame-re) znanosti.

Slovar je razdeljen tako, da je razumljiv vsakemu laiku in ne potrebuje dodatnih pojasnil. Vsebuje le izraze, katerih pomen se je izkristaliziral v dolgih letih uporabe.

Oprema

Smučiči: Po mnenju nekaterih celo najpomembnejši del opreme turnega smučarja. Dvoje lesenih deščic, za lažje premagovanje skal na poti spredaj zakrivljenih navzgor. Na zgornjem delu se jih bolj ali manj uspešno drži okovje. Spodaj ima-

jo raznobarno maso, katere namen ni povsem jasen. Najverjetneje je za zaščito smučič pri transportu od tovarne do prodajalne. Vsekakor si vsak pravi turni smučar dokaj uspešno prizadeva, da bi se nadležnosti na spodnji strani čim prej znebil. Podobno je tudi z robniki smučič, ki so hudo nevarni za floro in favno na poti turnega smučarja. Zato jih je treba čim prej otopiti ali po možnosti celo odtrgati. Nekateri se po strmini spuščajo tudi z doma malce obdelanim »plohom«, ki ga slovesno imenujejo bord, ali še ne povsem odraslimi smučiči – bigfutkami.

Turno okovje: Zanimive naprave na smučeh, ki smučarju ponavadi ob najmanj primernih trenutkih demonstrirajo svojo samozaščitno naravo: izmet navzgor, levo ali desno, ob slabi pritrditvi pa so možne tudi druge kombinacije. Okovje je kompaktno, a vseeno polno drobnih detajlov, ki po vratolomnih prekopicenjih dajejo poseben užitek (imenovan tudi efekt puzzle) ob iskanju daleč naokoli in vnovičnem – ponavadi neuspešnem – sestavljanju.

Turni čevlji (da malce jezimo lektorje – pan-cerji!) so dvoživke, od katerih se pričakuje, da bodo povsod uživale. Na spodnji strani se jih ponavadi drži bolj ali manj obrabljen podplat, ki naj bi omogočal (ne)varno hojo. Treba je poudariti, da iz doslej še ne povsem raziskanega vzroka notranja stran pušča na koži smučarja posledice, ki jim pravimo tudi žulji.

Palice: Potrebna opora ob smučanju. Izvedbe so različne. Izredno primerne in tudi cenovno ugodne so leskove veje, včasih si lahko pomagamo tudi z različnimi krepelci, ki jih najdemo ob poti.

Opozorimo pa naj, da njihova trdnost ni vedno v skladu z vsemi narodnimi in mednarodnimi standardi. Poleg omenjenega lahko sem in tja najdemo tudi razne kovinske izvedbe. Te so zelo primerne, če nas ujame nevihta, saj močno privlačijo strelo in jih lahko uporabimo za strelovod. Vedno pogostejše so tudi raztegljive palice. So zelo praktične. Če izgubimo en del, lahko preostala dva še vedno raztegnemo na primerno dolžino. Iz bogatih izkušenj uporabnikov naj povzamemo, da je k tem palicam nujna tudi dodatna oprema – lepilni trak in več vrvi. Tako nam včasih uspe palico zvezati in zlepiti skupaj, da omogoča dejansko uporabo.

*Proti Veliki Babi, zadaj Bogatin in Mahovšček
(foto: Peter Pehani)*

Psi: Dvoje podivjanih živali, ki se medsebojno spoprimeta in ju v mrzlih jutrih lahko ločimo brez večjih poškodb le ob pomoči krpanovsko močnega znanca. Ko ju pravilno namestimo na smuči, postaneta praviloma izjemno krotka in se ne zagrizeta v nič več. Včasih pobegneta in se moramo vračati ponju.

Žolna ali pips: Zelo pomembna turnosmučarska priprava, namenjena uničevanju mrčesa. Omenimo naj, da je žolna seveda ekološko neoporečnejša, pips pa brez dvoma učinkovitejši za lokalno uporabo (npr. pod pazduho). Nekateri navajajo tudi njun pomen pri reševanju izpod plazov, vendar ta funkcija še ni zadosti raziskana.

Nahrbtnik: Samoučilna naprava, ki jo posameznik, odvisno od svojih sado–mazohističnih teženj, bolj ali manj napolni z vrsto ponavadi povsem nepotrebnih zadevščin. Se pa včasih med vso šaro najde tudi kakšna koristna stvar – npr. hrana (ne smejo manjkati ribice v konzervi in domača klobasa) ter pijača (tu je stvar že bolj prepuščena domišljiji, kakšno primerno grelno sredstvo pa je pač obvezno). Ob tem naj le opozorimo, da nekateri že omenjene grelne pripomočke rahlo napačno označujejo tudi kot prvo pomoč. Ta sicer res lahko vsebuje tudi alkohol, vendar v malce čistejši in tako žal ne preveč pitni obliki.

Cepin in dereze: Dvoje zelo nevarnih pripomočkov z vrsto ostrih izrastkov. Čakamo še na navodilo ministrstva za notranje zadeve glede uvrstitve med hladno orožje po Zakonu o orožju. Razmišlja se celo, da bi moral vsak imetnik opraviti izpit iz poznavanja orožja, zdravniški pregled s posebnim potrdilom psihiatra itn. Pripomočka sta še posebno nevarna za samopoškodbe ali vsaj razparanje (po možnosti tujih) kakovostnih hlač. Zадnje se glede na znane primere ob udeležbi nasprotnih spolov utegne končati zelo neprimerno – ne v bolnišnici ali pred sodnikom, temveč kar pred matičarjem. To še dodatno kaže na izjemno nevarnost priprav in nujnost, da se uporaba strogo omeji in spravi pod ustrezen nadzor.

Modni dodatki: Naj mi bo oproščeno, toda zaradi popolnosti podane informacije naj navedemo natolcevanja, da so za množični razmah le–teh krivi nesrečniki, ki se na izhodiščih ponosno postavijo poleg zleščenege lepota z oznako LJ na registrski tablici. Mi tem zlohontnim obtoževanjem (javno seveda) ne moremo slediti. Modni dodatki so predvsem oprema, ki je tako nova, da niti v tovarnah še ne vedo, da jo delajo. Mednje pa uvrščamo tudi predmete, katerih uporabnost še ni povsem raziskana, nas pa odločni nastop njihovih lastnikov prepričuje, da so nujno potrebni.

Fotoaparati: Nujni del opreme. Z njim beležimo bolj ali manj uspešne smučarske poskuse sotrpinov. Lahko nam rabi tudi kot sredstvo za zbiranje dokaznega gradiva za uveljavljanje odškodninske odgovornosti pravega povzročitelja strmih in bolj ali manj zasneženih pobočij. Vendar naj opozorimo, da učinkovitega načina privedbe toženca na sodišče doslej še niso našli. Osebnega odhoda k njemu pa, vsaj predčasno, seveda ne priporočamo ...

Smučarski slogi

Smučarija: Danes že povsem izumrl slog turnega smučanja. Ker pa naj naš slovarček zajame tudi nekaj zgodovinskih izrazov, ga vseeno omenjamo. Pomenil je smučanje po snegu, beli snovi, ki je omogočala idealno drsenje smuč. Smuka se je začela na vrhu hriba in se končala pri prevoznem sredstvu (ko je bila smučarija še možna, so bili to predvsem različne živalske vprege, kolesa za premožnejše in pozneje prvi parni vlaki).

Kombinacija: Včasih predvsem poznopomladanska, dandanašnji pa včasih kar celosezonska panoga. Pri njej navdušenci kombinirajo dva ali celo več slogov (npr. vijuganje po krpah snega, preskakovanje kamenja in skal, drsanje po ledu, plezanje po borovcih – skrotju, hitrostno zaustavljanje na travi).

Soderacija: Zelo izpiljen in priljubljen slog. V temeljih je pomenil vožnjo prek manjših ali večjih kopnih odstavkov. Nekateri pa so slog tako izpili, da se snegu, ki se – bog ne daj – pojavi na njihovi poti, bolj ali manj uspešno izogibajo.

Akrobatski skoki: Zelo atraktivna dejavnost, še posebno priljubljena pri turnosmučarskih fotografih. Udeleženci izvajajo bolj ali manj zahtevne akrobatske figure, od prevalov in preskokov do t. i. špage. Najbolj izkušeni izzivajo usodo tudi s skoki prek naravnih ovir ali celo v globino (podvrsta skokov v daljavo). Ker pa je za postavitev rekorda nujno preživetje tekmovalca (v bolj ali manj celi obliki), je že od povojnega obdobja nedosegljiv dosežek doskok v Slovensko grapo v Steni.

Alpinistično smučanje: Kaskadersko spuščanje po strmih odstavkih sten, grap, prepadov. Posebno izzivalno je hitrostno alpinistično smučanje, pri katerem posamezniki skušajo čim hitreje priti

v dolino. Posledice so včasih tudi močno boleče.

Prosti slog: Poteka po skrotju; smučar izvaja skoke, prevale, premete in podmete. Gibi so včasih podobni plezanju v steni, včasih plezanju po drevju, največkrat pa spominjajo na gibe, zamaha in poskoke, kakršne je izvajal pračlovek, ki se je spuščal z drevesa na trdno zemljo. Slog je med smučarji vedno bolj priljubljen, naravovarstveniki pa se s tem (kot ponavadi) ne morejo sprijazniti. Opozarjajo na posledice, ki jih človek kot del narave ob takšni dejavnosti utrpi. Gre za razne praske, zbode, vbode, zlome in prelome.

Vrste snega

Pršič: Lahek sneg, posebno priljubljen za smučanje. Resnica je včasih tudi drugačna. Ponekod namreč s količino namestitve na smučarska pobočja pretiravajo. Vožnja skozi zamete pršiča pa je težavna in včasih tudi nevarna (lahko se izgubiš v njem ali celo srečaš lačnega tirolskega jetija). Nekateri omenjajo tudi možnost, da se nenadejano znajdeš v hitrem prevoznem sredstvu v dolino, imenovanem tudi plaz.

Led: Trdna snov, zelo obremenjujoča za robnike smuč, zato smučanje po njej odsvetujemo. Tudi padci so ponavadi bobneči in boleči. Manjša področja se dajo za smuko primerno obdelati z električnim kaloriferjem ali kakšno drugo grelno napravo.

Voda: Označujemo jo tudi juga, odjuga, pacarija, gnilec, d***. Smučanje po takšnem snegu ima že značilnosti smučanja na vodi in zato zahteva posebno tehniko. Posebno pomembno je, da je smučar oblečen v neoprensko obleko in opremljen s kakovostnim rešilnim jopičem. Tudi reševalec iz vode ob progi spusta ni nepotreben varnostni element. Ob tem naj opozorimo, da morajo biti priprave za spuste po pobočjih, opremljenih s takšno podlago, glede na dolžino in moč motorja registrirane pri Upravi Republike Slovenije za pomorstvo.

In kaj naj povemo za konec? Turnosmučarska znanost se mora razvijati in bogatiti. Zatorej so vsakršni dodatni prispevki velecenjenih mož z akademsko izobrazbo s področja turnega smučanja nad vse dobrodošli. Vsem pa prav lep, že skoraj pozabljen pozdrav: Smuk! ○

Smučajte malo drugače

Pogovor s Tomažem Vrhovcem

Besedilo in fotografije: Peter Pehani

Turno smučanje. Če ti ob tej besedi prijetno zagomazi ob hrbtenici, postane toplo pri srcu in ti pogled odplava v neskončnost, potem si že »cepljen«. 'Hrskanje' snega pod smučmi ali gaženje do kolen po mehkem pršiču, oslepljujoče pomladno sonce ali peklenski zgodnjezimski mraz, svoboda izbiranja smučine na obširni snežni planjavi ali zdrsanje smučmi na neugodni prečki, malicanje v kratkih rokavih nad meglenim morjem ali premrli prsti pri odpljanju psov pred spustom, uživaško drsenje smučmi po Firnu ali živalsko garanje po zopni skorji, 'goreča' koža na obrazu v varnem zavetju kočice ali priprava toplega napitka v vlažnem bivaku ... To je le nekaj obrazov turnega smučanja. Dejavnosti, ki te dobesedno osvoji.

Začetnik že po nekaj turah spozna, da – v slovenskih hribih – turno smučanje in pršič do kolen nista sinonima, prej nasprotno. Pa vendar to odvrne le malokoga. Doživetje gora je le redko tako neposredno kot na turnih smučeh. Napor, svež zrak, pridih avanture in romantike. To prepriča mnoge.

'Smučajte malo drugače' je bil slogan, ki je leta 1989 vabil na prvi Teden turne smuke (TTS). V 15 sezonah je akcija, ki zdaj poteka v okviru Mladinske komisije pri PZS (MK), doživela neverjetno popularnost. Že takoj naslednje leto sta bili organizirani dve izmeni, kmalu pa tudi tri niso bile več dovolj. Zdaj so vsako leto razpisane štiri izmene, ki so vedno prepolne. V 15 sezonah se je TTS udeležilo okoli tisoč ljudi. Treba pa je povedati, da je zelo veliko ponavljalcev – privlačnost programa je nekatere privabila že po več kot 5–krat, neredki – sploh vodniški kader – pa naštevamo tudi več kot 10 udeležb. TTS se tradicionalno dogaja na Planini Na

kraju, v koči Majerca PD Jeglič. TTS se vedno dogajajo med študentskimi počitnicami. Takrat se tam zbere kakih 20 udeležencev ter 7 članov vodstva, z zdravnikom in kuharjem vred. Koča je na voljo le za skupino TTS, ki sama vodi logistiko, kuhinjo in celotni program. Vsakodnevne ture, popoldanske družabnosti ter sodelovanje pri upravljanju kočice spremenijo skupnico v veliko družino.

Ob 15. sezoni akcije TTS smo se pogovarjali s pobudnikom akcije, dr. Tomažem Vrhovcem. Tom, kot ga navadno kličemo, je bil leta 1989 član MK PZS, zdaj pa predseduje Komisiji za mednarodne stike PZS ter je član sveta UIAA, poleg tega je predsednik PD Jeglič.

Kako je sploh bilo z organizacijo prvega TT? »Motiva sta bila dva,« odgovarja Tom. »Prvič, takrat je bilo na MK veliko mladih inštruktorjev, ki so imeli veselje hoditi tudi na zimske akcije, tečaj za zimske planinske vodnike pa je bil edina zimska akcija, na kateri so inštruktorje rabili. Škoda je bilo ljudem 'ne dati dela'. Drugi motiv je bil, kako turno smučanje narediti finančno dostopno – to plat je omogočila kočica PD Jeglič (takrat PD Instalacija). Poskusimo biti tako podjetni, da bomo dobili dovolj vodenih, da bodo pokrili

stroške za hišo in hrano. Prvo leto smo se zmenili, da mora vsak inštruktor pripeljati 2 do 3 ljudi, da bomo izmeno napolnili. Tisto zimo je bila ta smola, da ni bilo skoraj nič snega. Stvar pa je kljub temu uspela. Vsi smo se učili.« Tu lahko priklimam Tomu: res je bilo enkratno, kljub pomanjkanju snega (smuči smo zadnje dni puščali kar na Planini Govnjač za ture na Podrto goro in Kuk, okoli Planine Na kraju so že cveteli telohi).

TTS ni bil zastavljen kot tečaj, ampak kot nekakšne aktivne počitnice, oblika 'kontrolirane avanture'. »Zimski vodniški tečaj je bolj nadziran, izobraževalen. Tukaj pa je bilo treba koncept spremeniti, zastaviti bolj v obliko počitnic, da je postalo bolj privlačno. Ob tem naj se ljudje tudi nekaj naučijo. Vendar osnovni namen TTS ni bil učenje, pač pa pridobivanje izkušenj. Ni bilo pa mišljeno, da so na tednih turne smuke prava predavanja. Zmeraj smo govorili o plazovih, lavinskih žolnah, ustavljanju s cepinom, orientaciji, pokazali smo tudi kakšne diapozitive, vendar pa to ni bila v prvi vrsti šola turnega smučanja, ampak turnosmučarske počitnice.«

Pomen akcije TTS je večplasten. Za udeležence pomeni predvsem način učenja prek izkušenj. Za planinsko organizacijo je valilnica mladih kadrov za zimske vodnike. »Koristno je, da gre kandidat za vodnika na TTS. Včasih je MK delegirala inštruktorje pripravnike na TTS, da pridobijo nove izkušnje, preden začnejo voditi na vodniških izobraževanjih.« Od akcije pa seveda pridobi tudi PD Jeglič. »PD Jeglič se spleča imeti štiri tedne hišo odprto. MK PZS damo komercialni popust za to akcijo, pa imamo pokrite stroške za vzdrževanje, drva, elektriko ter malo investicij. TTS niso bili nikoli predragi za udeležence.« Vzrok je iskati tudi v tem: »TTS je povsem neprofitne narave. Kolikor denarja se vplača, toliko se ga lahko porabi. Prostovoljno delo šteje. Z veseljem smo kak konec tedna pred začetkom TTS v soboto nosili hrano s Komne na Kraj, drugi dan pa šli na turo. Nekaj časa je bil TTS najcenejša akcija PZS.«

Pri logistiki v kuhinji so prvo leto zelo pomagali taborniki rodu Sivega volka z izkušnjami kuhanja za veliko ljudi – taborniški 'know-how' improvizirane kuhinje in dobre hrane je povzelo mnogo vodnikov na TTS. »Ena izmed udeleženk prve izmene nas je pogrjala, da je treba kupovati tudi zelenjavo. Meni se je sprva zdelo

nesmiselno spravljati na Komno težko nekalorično zelenjavo, ampak sem raje naročil kalorično hrano, klobase in podobno.« Klobase so bile res 'uspešnica' prvega TTS, saj: »V časih hiperinflacije v ranjki 'Jugi' smo takoj, ko smo dobili vplačila, kupili hrano, ali pa 'na šverc' dinarje menjali v marke, da smo lahko preživeli od novembra, ko so ljudje vplačevali, do februarja, ko smo vodnikom izplačali potne stroške. Ker smo se prvo leto uštel pri nabavi hrane, so se potni stroški na koncu izplačevali tudi v suhih klobasah.« Na podlagi pripombe o zelenjavi se je jedilnik že naslednje leto spremenil, tako da sta klobase zamenjala korenje in vsakršna druga zelenjava.

»Ena od stvari, ki je pripomogla k uspehu, je samoskrbnost koč. Koča je namenjena samo udeležencem TTS. Ni važno, kdaj se bo skupina vrnila s ture in kdaj bo obrok, kdaj boš pil čaj in koliko ga boš – to je v planinskih kočah zelo pomembno. Zadnja leta na Komni

Proti sedlu Planja

sodelujem pri tečajih Fakultete za šport, ki potekajo v sosednji Koči pod Bogatinom. Saj je vse zelo v redu, le časovna prisila polpenzion je včasih moteča.« Ko se popoldne utrujen in zadovoljen vrneš v kočo, ni lepšega kot to, da te pričaka poln lonec toplega čaja, čez nekaj časa pa še kosilo. »Prostor v koči je omejen, skupina je skoraj v popolni izolaciji, ljudje se morajo dobro ujeti, če hočejo, da zadeva Funkcionira. V enem tednu se skupina zelo homogenizira. K temu prispeva tudi popularna igrlica 'skriti prijatelj'.« TTS je kriv tudi za nekaj parčkov in kak zakonski stan.

TTS pomeni tudi teden 'z malo vode'. Voda je na voljo, poleg kuhinje, le za umivanje zob in ušes. »Planinske postojanke – kot je kočica Majerca – niso narejene za dolinski »komFort«. Kdor to hoče, naj gre v hotel. Tudi če greš taborit, greš na drug komFort. Sprememba je koristna, zakaj bi pa bilo vedno vse enako, komFort imamo že doma.« Tisti manj zmrznjeni se umivajo s snegom. Kljub varčnosti se zna zgoditi, da za zadnjo izmeno vode zmanjka in je treba taliti sneg. Na TTS pa se preskusi tudi stopnja še manjšega udobja: »Ko sem se še ukvarjal z vodenjem TTS, smo vedno poskušali izve-

sti dvodnevno turo in smo prenočevali v zimski sobi, čeprav je bil mraz. S seboj smo poleg malice vzeli še lonec in hrano, pa plinski gorilnik. Prenočevanje v zimski sobi je bilo s stališča logistike TTS zahtevnejše.«

Udeleženci TTS so obeh spolov, pa tudi velikega starostnega razpona, čeprav je bil TTS vsaj na začetku zastavljen kot oblika študentskih počitnic. Vsi pa nismo enaki: »Nekateri so šli balinat na led na Dvojno jezero, drugi pa so pripeljali na Komno toliko pijače, da je sami niso mogli nesti.« Tu lahko Toma dopolnim: nekateri pa prinesejo nekajkilogramski pršut, ob tem pa še nekajkilogramsko stojalo zanj ter kruh in vse to – seveda na skrivaj, da bo presenečenje popolno – spravijo na Lanževico. »TTS so načeloma nekadilski, doslej ni bilo nobenih ekscesov.«

Glede opreme pravi: »Na TTS se je pokazalo, da je edina prava oprema turnosmučarska. Včasih so bili taki organizirani planinski izleti, da se je smuči še dalo nositi (Viševnik, Mojstrovka, Kotovo sedlo). Na Komni pa se jih preprosto ne da. Midva z bratom sva bila na tečaju za zimske vodnike leta 1978, takrat so imeli

Proti Travniku (pod Čelom)

turno okovje le 4 inštruktorji. V tistih časih se je hodilo na turno smučarijo tako, da se je nosilo smuči na rami ali na nahrbtniku, takrat ni bilo nobene opreme. Na turno smuko smo hodili aprila ali pa maja, ko je bil sneg že tako trd, da se ni udiral. Prvo smučarsko okovje Silvretta sva z bratom uvozila od proizvajalca po pošti.« Tudi prvi TTS je minil v znamenju pešačenja, ker pač ni bilo snega, nekaj naslednjih let je bila turna oprema 'priporočena' (lastniki alpske opreme pa so se reševali z vložkom Secura Fix), zadnja leta pa je obvezna. Enako velja za lavinske žolne.

Tom tako množičnega navala na akcijo TTS ni pričakoval. Turno smučanje je sploh vedno bolj popularno. Po Tomovi oceni zdaj turno smuča tridesetkrat več ljudi kot pred dvajsetimi leti. Spomini: *»Ko sva šla z bratom neko krasno marčevsko soboto leta 1982 na Krn in nazaj, sva srečala le dva človeka, ki se jima je udiral do pasu – midva pa sva hodila na smučeh. Dandanašnji pa srečaš ljudi vsepovsod. Na Kredarici so ljudje vsak dan, ob koncih tedna so na Kotovem sedlu grbine.«*

Ali je porast števila turnih smučarjev tudi zasluga TTS? *»Malo tudi.«* Drugi vzroki so po njegovem še: dostopnost opreme, popularizacija v medijih (oddaji, posneti v začetku 90-ih z Marjeto Kenšič – Svetel, prva še pred začetkom oddaje Gore in ljudje, druga v sklopu le-te), zasičenost z navadnim smučanjem, slabe zime na smučiščih, možnost za najem koč od TNP, izboljševanje nekaterih zimskih sob. TTS je dobila tudi posnemovalce. Zanimivo pa je, da eno – ali dvodnevni turnosmučarskih izletov planinska društva ne organizirajo, izobraženi vodniki hodijo po večini sami.

V toliko letih se je nabralo tudi nekaj posebnih izmen. Ena od takih je bila 'potovalna izmena', izvedena 1991, prečenje osrednjih Julijskih Alp od Vogla do Krme, s prenočevanji na Planini Na kraju, v zimski sobi na Prehodavcih ter v Domu na Kredarici. Kako to, da se to dejanje, ki ga je opravila skupinica osemnajstih ljudi, ni ponovilo? *»Takrat je bil to izziv – poskusimo, ali se da izvesti. Nekdo se mora zavzeti.«* In potovalna izmena je logistično tako zapletena, da ni bilo ponovitev. Organizacija stacionarnih TTS pa je šla laže: *»Ko sem z organizacijskega stališča vso stvar spustil iz rok, sem bil zelo zadovoljen, da ste nekateri ljudje vse skupaj vzeli tako zares. Presenečen sem bil, kakšne organizacijske sposobnosti se skrivajo v tako mladih ljudeh.«*

Nad Vrsnikom (foto: Vladimir Habjan)

Poleg potovalne izmene je treba opozoriti tudi na štiri mednarodne izmene: tri so bile organizirane prek UIAA, ena pa prek Tempusa (izmenjava med Slovenijo in Južno Tirolsko). »To so bile priložnosti za pridobivanje novih izkušenj in učenje ter druženje. Teren na Komni pa je precej drugačen od visokih Alp: gre bolj za potovalni način, ni pa dolgih pobočij s pršičem.« Komna je sinonim za potovanje na smučeh. Strmi dolgi spusti so redki. Tujcem se je zdelo čudno tudi to, da pršiča že dva dni po sneženju ni več. Smo pač na južni strani Alp, sneži ob razmeroma visokih temperaturah in sneg se takoj začne predelovati.

Kaj pa nesreče: »Glede na tisoč udeležencev je bilo malo poškodovanih. Po večini kolena. Prvi del reševanj smo vedno opravili vodniki sami. Reševali smo tudi poškodovance, ki niso bili 'naši'. Bila so tudi manjša srečanja s plazovi, vendar nič hujšega. Vodniki na TTS morajo biti tako izkušeni, da vedo, kam se na Komni da iti, če pade pol metra snega, kam pa se ne sme! Bistvena razlika je na primer med bohinjskim grebenom in Lepo Komno.« V spominu pa mu je ostala posebno: »... nesreča z udeležencem pri spustu od

Velike Babe proti Krnskim jezerom, ki je bila v 'predmobilskih' časih, ko se ni dalo poklicati na pomoč in ga je bilo treba v resnici hitro spraviti dol, ker je bilo že pozno popoldne. Udeleženec je pozneje povedal, da je bil improvizirani transport, ki smo ga izvajali tako, da smo ga dali v vrečo za bivanje in vlekli izpod Velike Babe do Krnskih jezer, prijetnejši kot drugi del, ko so ga reševalci z akijem spravljali v dolino. Takrat se mu je koleno namreč že ohladilo, zato ga je pri premetavanju zelo bolelo. Ta udeleženec pa še vedno prihaja vsako leto na TTS.«

Najljubša Tomova komenska tura pa je: »Travnik!« In to po njegovi varianti: čez Lepo Komno na Mala vrata, okoli Kala po zahodni strani, nato na Vrh Škrila in do Velikih vrat – ta del je skoraj lunina pokrajina najbolj divjih kraških oblik, kar si jih človek zamisli. Naprej pod Čelom in okoli Vršaca na Travnik. Spust v Traviško dolino, pravi gamsji raj, ter naprej v Dolino za Bajerjem in vrnitev spet čez Mala vrata. »Travnik je eden od hribov, ki ga ljudje drugače verjetno pozimi ne bi poznali. Je ena izmed standardnih tur na TTS. Drugih ljudi pozimi tja gor skoraj ni.« Samo za sladokusce! Tom, hvala. ●

Spust z Velike Babe

Turni smuki v okolici Komne

Komna je prostrano območje valovitih gričev in dolcev, ki ima poseben sloves med turnimi smučarji. Primerna je za turno-smučarske počitnice, saj so od Doma na Komni (stalno odprt) ali Koče pod Bogatinom možne številne pol- ali celodnevne ture različnih težavnosti. Najugodnejše obdobje je od januarja do aprila, smuka v dolino je možna kak mesec manj. V megli se Komna spremeni v nepregleden labirint!

Dostop do koč:

Dom na Komni, 1520 m, in Koča pod Bogatinom, 1513 m

Od Koče pri Savici, 653 m, po markirani mulatjeri (2:30-3 ure). Prtljago je možno prepeljati s tovorno žičnico. Od Doma na Komni lahko nadaljujemo slabe pol ure vodoravno proti zahodu do Planine Na Kraju, kjer leži Koča pod Bogatinom. Po mulatjeri je moč prisnučati do doline.

Ture:

Mahavšček ali Veliki Bogatin, 2008 m

Od Doma na Komni mimo Planine Na Kraju do vznožja Bogatinskega sedla. Tu levo (proti jugu), prečimo pod Bogatinom do sedla med Mahavščkom in Bogatinom in po ozkem grebenu Mahavščka na njegov vrh (2:30-3 ure). Smučamo do sedla med Bogatinoma, nato proti vzhodu do planine Govnjač, od koder sledimo zimskim markacijam do Doma na Komni. Orientacijsko razmeroma zahtevno, tehnične težave na grebenu Mahavščka so odvisne od razmer.

Krn, 2244 m

Klasičen in eden najbolj velikopoteznih turnih smukov pri nas. S Komne proti zahodu na Bogatinsko sedlo ali Vratca, 1803 m. S sedla se spustimo v smeri proti severozahodu in zahodu po precej nepreglednem svetu do ravnice Za Lepočami (ostanki vojaških stavb), nato pa po široki dolini do Krnskega jezera. Nadaljujemo ob južnem bregu jezera, nato pa po izraziti dolini proti jugu. Po uri in pol vzpona od jezera zavijemo desno v eno od stranskih dolin, ki nas mimo nakopičenih balvanov pripelje do vznožja Krnske škrbine. Nanjo po precej izpostavljeni strmini, ki je smučljiva le v ugodnih razmerah. Na škrbini desno in tik pod grebenom do vrha (s Komne 5-6 ur). Smuk poteka po smeri vzpona. Turo si olajšamo s spajanjem v zimski sobi Doma pri Krnskih jezerih. Spust do Komne traja 3-4 ure. Pod Bogatinskim sedlom in pod Smohorjem plazovito, strmina pod Krnsko škrbino in prečenje na vrh Krna pa sta zelo nevarna za zdrs. Del med Bogatinskim sedlom in Lepočami je orientacijsko precej zahteven.

Lanževica, 2003 m

Lanževica je zaradi svojih blagih oblik zelo primerna za turno smuko. Navadno se nanjo vzpnemo prek Bogatinskega sedla, tam se obrnemo desno (proti severu) in sledimo zaobljenemu slemenu do vrha (2:30 ure). Smučamo z vrha proti severovzhodu in nato proti vzhodu do Lepe Komne. Od tam proti jugovzhodu in se kratko vzpnemo do sedelca nad Planino Na Kraju, od koder nas čaka le še krajši spust do Koče pod Bogatinom. Ob slabi vidljivosti je mnogo bolj priporočljiv spust v smeri vzpona.

Igor Jenčič

Spominski tabor za Marka Čara

Ni pomembno, koliko slabši so drugi, ampak le, kako dober si sam!

Prvi konec tedna v Februarju se je na planini Razor nad Tolminom zgodil tretji spominski tabor za Marka Čara v organizaciji Soškega alpinističnega odseka Planinskega društva iz Tolmina. Korenine tega tabora pravzaprav segajo v leto 1996, ko je bil prvi turnosmučarski veleslalom na Primorskem s Krna v režiji alpinistov Marka Čara, Simona Čopija in Petra Mežnarja. Ti so tistega leta preudarili, da bi si Primorska s svojimi čarobnimi snežnimi poljanami zaslužila turnosmučarski veleslalom, ki bi dobil svoje nadaljevanje v vsakoletnem srečanju alpinistov, planincev in ljubiteljev gora. Odlično, tako kot je bil zastavljen, je veleslalom tudi potekal. Sledila so leta pomanjkanja snega in veleslalom s Krna se ni več ponovil. Leta 2000 je bil Simon Čopi pobudnik turnosmučarskega veleslaloma na planini Razor, posvečenega spominu na tisto leto preminulega Marka.

Marko Čar je bil alpinist svetovnega Formata. Bil je vrhunski border, izreden ledni ter prefinjen skalni plezalec. Kalil se je v domačih gorah. S spustom s snežno desko v Koritu Krna je kot mlad fant dokazal svojo nedvomno kvaliteto. Njegov naslednji vidnejši dosežek je bil spust po kuloarju Coutourier v Aiguilles Vertu v masivu Mont Blanca. Leta 1995 je v japonskem ozebniku v severni steni Gašerbruma I. (8091 m) kot 25-letnik opravil dotlej najtežji spust s snežno desko z osem tisočaka na svetu. Leta 1996 je prvenstveno bordal z najvišjega vrha Severne Amerike – Denalija po kombinaciji smeri Wickwire in Orient express. Še bi lahko naštevali. Kljub vsemu je Marko ohranil skromnost in bil zaradi svoje srčne kulture zelo priljubljen. Rad je zahajal med vršace nad Trento in Logarsko dolino in je med domačini pustil neizbrisen pečat. Marka se tako vsako leto spominjamo tudi prijatelji in znanci v hribih nad Razorjem.

Tabor na Razorju dobiva vsako leto večje razsežnosti. Letos je koča na Razorju sprejela več kot sto ljudi. Alpinist Urban Golob se je na večer pred turnim smukom poklonil spominu na Marka s svojimi diapozitivi z vseh goratih koncev zemeljske oble.

Turni smuk s hribov nad planino Razor ni izrazito tekmovalne narave, ker se podeljuje nagrade tudi za umetniški vtis. Sicer pa prejme nagrado prav vsak udeleženec veleslaloma. Marko je nekoč dejal, da »ni pomembno, koliko slabši so drugi, ampak le, kako dober si sam«. Tega načela se držijo tudi organizatorji. Pred turnim smukom preučijo snežne razmere in določijo najvarnejšo smer odhoda in spusta. Skalna bariera gora nad Razorjem je sicer kratka, a zelo razgibana. Daje obilo gorniških užitek, zahteva pa zvrhano mero razuma. Ko h koči prispe zadnji tekmovalec, je za bolj zagrete pripravljen še tek »za gajbo pira«. Tekmovalci se morajo izkazati v teku v smučarskih čevljih čez vzpetino, poraščeno z mladim drevjem in ruševjem. Za deset najzaslužnejših so pripravljene nagrade, prvi pa seveda odnese »gajbo pira«.

Za razpoloženje znajo Tolminci dobro poskrbeti, v vseh letih pa je bilo organizatorjem naklonjeno tudi vreme. Mlajši in starejši ljubitelji gora so se prvi konec tedna v Februarju vračali s planine Razor pordelhi lic in polni energije za delo v dolini. Poznavalci pa so iz visokogorske vasi Tolminske Ravne odpeljali tudi kakšno kolo domačega sira.

Besedilo: Vesna Ličer

Sužnja barometra

Muhasto patagonsko vreme in prvenstvena smer na Severni stolp Paine

Besedilo: Tomaž Jakofčič

Fotografije: Tomaž Jakofčič in Tina di Batista

O Patagoniji in njenih divjih gorah, strmih stenah in slabem vremenu sem bral in poslušal junške zgodbe, odkar vem za svojo željo po plezanju in gorah. Jasno je bilo, da bom prej ali slej moral tja tudi sam. Dolgo se mi je Patagonija izmikala. V ospredju so bile višje gore, zimski študij in še kopica nepomembnih razlogov. Lani je bila mera izgovorov polna in odločil sem se, da razkrijem skrivnost privlačnosti Patagonskih gora. Za prvi obisk sem izbral od slovenskih plezalcev manj obljudeno skupino Torres del Paine. Najprej sva o tem začela razmišljati sama s Tino, vseskozi pa ob bežnih pogovorih s prijatelji poskušala poiskati sotrpine za napovedane dolge dneve s slabim vremenom. Kaj kmalu sta se za idejo ogrela Lori in Ipo. Bil sem vesel, saj sta dobra alpinista in odlična sogovornika za neskončne, nepomembne bazne debate. Čim bolj se je bližala zima, tem resnejše so bile naše priprave. Kazalo je, da bomo res šli, in vse več je bilo interesentov za skupno pot. Najprej Nejc Bevk in Uroš Strniša – Darko, kmalu za njima pa še Nejc Breščak in Janez Peterlin. Fino, kar številčna odprava, dolgčas nam ne bo, pa tudi marsikatero birokratsko prepreko bomo lažje rešili. Žal se je dobesedno tik pred odhodom Ipo zaradi nepremostljivih težav pri delu premislil. Lori v naglici ni našel novega soplezalca in tudi sam ostal doma. Škoda!

Slovenščina sredi Buenos Airesa

Bolj ko se je bližal čas odhoda, večja je bila tudi moja nervoza. Kombinacija dela v šoli, pospešenih priprav na odhod in želje po ohranitvi plezalne forme je bila neznosna. Kljub vsemu smo 1. decembra vsi nestrpni pred novo dogodivščino

odpotovali z letališča v Benetkah. Dolgo čakanje na letališču v Rimu je bilo dolgočasno in vsak od nas si ga je krajšal po svoje. Kupovanje baterij, fotoaparatorov in žlahtnih pijač so bile glavne smernice. Let do argentinske prestolnice je bil dolg, a na srečo ga je dobršen del potekal ponoči. Kljub neudobnim sedežem smo le ujeli nekaj ur spanca, popili nekaj stekleničk dobrega argentinskega vina in, kot bi mignil, pristali v Buenos Airesu. Imeli smo nekaj ur časa do odhoda letala proti Rio Gal-

Severni stolp Paine z vrisano smerjo Sužnji barometra

legosu, dovolj za kratek obisk središča tega lepega mesta. Tina je iz Lonely Planet na hitro izluščila poglobitve znamenitosti milijonskega mesta, mi pa smo se odločili za ogled »najudobnejše« dostopne slavne kavarne Tortona. Sprehodili smo še po eni od glavnih »fugengerc« v želji po hrani. Zavili smo v bližnji lokal in ob naročanju glasno ugibali o njeni neoporečnosti. Prodajalec nas je nekaj časa opazoval in nas v angleščini vprašal, od kod smo. Iz Slovenije. Pogovor smo lahko nadaljevali v slovenščini. Od presenečenja smo kar jecljali. Napotil nas je še na drugo stran ulice v lokal Pri Ivanu. Tu di tam smo poleg Ivana našli še nekaj prodajalcev,

ki so govorili lepo slovenščino. Res lepo in presenetljivo, kako zavedni so tamkajšnji Slovenci, tako daleč od domovine. Mnogi med njimi, celo druga in tretja generacija, govorijo odlično slovenščino, čeprav v Sloveniji nikoli niso bili.

Iz Buenos Airesa smo leteli v mesto Rio Gallegos, ki leži že sredi puste in ravne patagonske pokrajine. Tik pred pristankom smo si mestece lahko lepo ogledali iz zraka. Nič kaj obetavno ni bilo videti. Mesto res ni nič posebnega. Kvadri, med katerimi bi se brez težav izgubili, če ne bi bilo samo ene glavne ulice. Najbolj prijetno presenečenje so nizke cene. Po sesutju argentinske monetarne politike v začetku leta so vse cene, ki so bile dotlej vezane na dolar v razmerju 1 : 1, ostale bolj ali manj enake, le razmerje je zdaj 1 : 4. To smo hoteli izkoristiti in smo večino hrane nakupili tam. Precej smo se bali prehoda čilenske meje, na kateri imajo ostro kontrolo vnosa živil. Vse smo lepo zložili na dno naših velikih transportnih vreč in se naslednji dan odpeljali proti Puertu Natalesu, zadnjemu mestu pred gorami. Na meji smo imeli srečo. Cariniki so naključno izbrali tri vreče, v katerih ni bilo hrane, in nahrbtnik, poln klobas in pršuta. Velikanske vreče so jih tako zaposlile, da nam je uspelo nahrbtnik neopazno odnesti nazaj na avtobus. Zadovoljni s tihotapsko zmago smo pozno zvečer prispeli v Puerto Natales. Tam se je naslednji dan začela psihološka drama z izbiro agencije, ki naj bi nam priskrbelo nosače za prenos naših 400 kg opreme in hrane v bazni tabor. Imeli smo podatek, da se z nosači ukvarja samo ena agencija v mestu, le-ta pa je imela astronomske cene, 50 USD na dan za nosača s 30 kg opreme. Mimogrede smo o ceni in možnosti prenosa opreme povprašali še v agenciji hotela, v katerem smo bivali. Zdeli so se precej nesposobni, a ponudili so 40 kg na nosača za isto ceno, to pa je pomenilo velik prihranek. Po dolgem omahovanju med profesionalno, dražjo agencijo in cenejšo, toda dvomljivo, nas je premagala govorica denarja. Napaka. Še isti večer smo pripravili tovore, 40–kilogramske za nosače in 30 do 35–kilogramske za naša ramena. Na ozkem hodniku smo pozno v noč prekladali opremo in tehtali tovore. Na koncu smo vseeno ugotovili, da imamo najmanj 30 kg preveč za število nosačev, ki so nam na voljo. Tehtali smo z visečo tehtnico, ki jo je Nejc držal v zra-

V zgornjem delu Sužnjevo

ku, mi pa smo nanjo obešali tovore. Med zadnjimi je bila na vrsti velikanska vreča, težka kakih 40 kg. Najprimernejša za kavelj tehtnice je bila vrv, ki zadržne pokrov vreče. Močno sem zategnil že narejeni voz in zataknil vrečo na tehtnico. Nejc se je rahlo razkoračil, napel mišice in dvignil tehtnico visoko pod brado. V istem hipu je voz popustil in tehtnica se mu je z vso silo izstrelila v brado. Kljub resnosti položaja, pljuvanju in Nejčevemu glasnemu preklinjanju nismo mogli ostati resni. Res je, kot pravi alpinistični rek, ni lepšega kot prijatelj v nesreči.

V bazni tabor

Vedeli smo, da bodo s prenosom opreme do baze težave, prvo srečanje z našimi nosači pa je to samo potrdilo. Debelušni fantje, od katerih dva sploh še nista bila pod stolpi. Po videzu sodeč jim v roke bolj pristoji cigareta marihuane kot pohodna palica. Res niso zbujali zaupanja, a vseeno smo upali na presenečenje. Presenečenja ni bilo. Od treh nosačev je prvi dan samo eden prinesel tovor v bazni tabor, pet ur hoda iz doline. Drugi je pustil tovor uro od baze, zato je moral Janez okusiti, kako težak je nosaški kruh. Tretji, najslabši nosač, je nosil, kot zakleto, najdragocenejši tovor – transportno vrečo, polno drage tehnične plezalne opreme. Zvečer, ko smo se zbrali v bazi, tudi mi zelo utrujeni od nošnje težkih nahrbtnikov, smo ugotovili, da vreče z opremo ni nikjer in da jo je nosač verjetno pustil neznanu kje ob poti. Če bi se izgubila ali bi jo kdo ukradel, bi naš cilj namesto sten nenadoma postale tople argentinske plaže. Naslednje dopoldne se je vreča na srečo pojavila. Najmočnejši nosač, ki je bil edini še sposoben hoditi, je že kmalu dopoldne prišel z njo v bazo, preostalih 140 kg opreme pa sta Nejc in Darko s konji spravila v čilenski kamp nekje na polovici poti in jo varno spravila v tamkajšnji koči. V dneh slabega vremena, ko smo se hodili tuširat v kočo, smo počasi znosili gor še preostalo prtljago.

Bazni tabor v Valle di Silencio oziroma Tihi dolini leži na prelepem kraju tik pod gozdno mejo ob ledeniški reki, ki rabi kot kopalnica in vir pitne vode. Plezalci so si tam zgradili majhno in precej primitivno kočo, ki se uporablja za kuhinjo, jedilnico in prostor za družabne igre. Vse skupaj je

Ognjišče v bazi

precej drugače od običajnih himalajskih baznih taborov, ki mnogokrat ležijo ob robovih ledenikov. V prvih dneh smo poskrbeli za dodatne izboljšave v koči – uredili ognjišče, dodali nove police za hrano in na koncu dobili zares prijeten bivalni prostor.

Čakanje na lepo vreme, čakanje ...

Patagonija je znana po zelo nestanovitnem vremenu in to je za plezalce tudi največja ovira. V dolini je lahko dan lep z občasnim soncem in prijetnimi temperaturami, isti dan pa bo v gorah divjalo pravo snežno neurje, močan veter bo nosil snežinke in dež v vse smeri. Zato mora biti vsak

Prvi zasneženi cig

plezalec, željan plezanja na lepe patagonske gore, po svojih močeh tudi meteorolog. Pogovori o vremenu so najpogostejša tema baznih debat. Nešto je hipotez o medsebojnem delovanju zračnega pritiska, smeri vetra, temperatur, količine vode v reki, števila zoprnih obadov, kakovosti spanja, cepljivosti drv, količine hrane itn. Toda vreme vedno znova preseneti. Vsakič znova se teze rušijo na dostopu, pod stenami ali v njih. Preklinjajoč se vračaš v varno zavetje baznega tabora, k branju, taroku, obujanju spominov.

Potem ko smo šele v četrtem poskusu preplezali svoje prve smeri, se je začelo zares stalno obdobje slabega vremena. Dan je postal enak dnevu.

Tina med plezanjem

Dolgčas. Nekaj časa smo se obnašali povsem normalno. Šale na račun slabega vremena in mučnega čakanja so bile stalnice. Veliko smo brali. Hesse, Ihan, Marquez, Mazzini in Moerderndorfer so bili najbolj priljubljeni avtorji. Posebno Moerderndorferjeva Pokrajina št. 2 je navdušila in kdor jo je dobil v roke, ga ni bilo iz šotora ves dan. Tudi v kolibi so se pogovori dostikrat obrnili na vsebino knjig. Sergej iz omenjene knjige se nam je s svojo perverzno tatinsko naravo zelo prikupil. Ena poglavitnih tem naših pogovorov je bila, jasno, tudi hrana. Kaj bomo jedli za zajtrk, kaj bomo jedli za malico, kosilo in kaj za večerjo. Po nekaj dneh dolgočasje so se začeli pojavljati prvi vedenjski odkloni. Samotni izleti na bližnje vzpetine, celodnevno ležanje v šotoru ali nenadejano nočno praznjenje zaloga alkohola, pripravljenega za proslavo uspehov ali božiča, novega leta, česar koli že. Pravi biser med nami, povprečnimi lenuhi, ki smo se po večini zgahnili, le kadar je bilo to nujno potrebno za obstoj, je bil Bevk. Imel je najbolj dobrodošlo obliko zdravljenja dolgčasa. Vedno je dobil popadke družbeno koristnega dela. Ob sicer odličnem kuhanju že prav eksotičnih in za takšne razmere prav nenavadnih specialitet je rad tudi popravljaval ognjišče, dopolnjeval kuhinjsko opremo in sekal drva. Ko je končal, se je usedel k ognjišču in se spet zatopil v tisoč dvesto strani dolge angleške romane.

Pri obrokih smo si vse bolj jezno gledati pod prste. Če je kdo v kavo stresel preveč mleka, je bil nemudoma jezno opozorjen. Videlo se je, da nam začenja primanjkovati tako hrane kot potrpežljivosti.

Sušnja barometra

Tik preden bi se nam zmešalo od dolgočasje, se je vreme popravilo. Žal šele dopoldne, tako da s plezanjem ni bilo nič. Prelep, umit dan sem medtem, ko so drugi še poležavali, izkoristil za pohod do konca doline pod vzhodnimi stenami Stolpov. Samo korak stran od obleganega razgledišča in že sem bil popolnoma sam. Kako noro in divje lepo je bilo vsenaokoli! S tresočo se roko sem fotografiral mogočne stene in z daljnogledom iskal nepreplezane linije. Vračal sem se kar nekako vesel, da se vreme ni izboljšalo že ponoči in da bomo šli naslednji dan plezat. Res smo šli, že sredi noči

smo krenili iz baze. Tina, Uroš in Janez v Ogionni-jevo smer v Južnem stolpu, midva z Bevkom pa poskusit preplezati novo smer, ki sem si jo zamislil že doma. Jutro je bilo čemerno in nebo prekrito s težkimi oblaki. Trije, namenjeni v Južni stolp, so se obrnili že pod vstopom v smer, midva pa sva po dobrih treh urah vzpenjanja po strmem snežnem ozebniku vseeno stopila v smer. Že na začetku so naju pozdravili ostanki fiksni vrvi. Više ko sva plezala, manj je bilo sledi predhodnikov. Šlo nama je dobro, le vreme je kazalo vse slabše. Veter je glasno zavijal nad škrbino med Severnim vrhom in Paineto in le še vprašanje časa je bilo, kdaj bo začelo snežiti. Čeprav sem se že navadil, da se v patagonskih gorah vreme nikoli ne izboljša brez padavin in orkanskega vetra, sva nadaljevala. Nekje na polovici stene in dneva se je začel nori ples snega in vetra. Nejc je počasi pripravil spust, jaz pa sem še nekaj časa opazoval naravo, ki naju je podila dol. Od vseh stvari, opisanih v junaških zgodbah plezanja v Patagoniji, so sestopi še najbliže mojim spoznanjem o njej. Sneg ali dež ali oboje se zaletava v telo s hitrostjo 100 km na uro ali več. Tudi z dobro opremo je to zelo neprijetno, a vseeno ne tako smrtonosno, kot sem si predstavljal in kakor so lahko viharji v Himalaji. Kdor »dočaka« hudo neurje visoko na himalajski gori, ta verjetno ne bo nikoli več napisal zgodbe o strašnih viharjih, kakršnih je o patagonskem vremenu napisanih nešteto. Sestopi so pa res zaguljeni. Vrv nabereš v roke, se trudiš, da bi jo zabrisal čim dlje od stene, a že naslednji hip dobiš zvitek najprej v obraz, nato pa ga odnese vodoravno, daleč za prvi vogal, kjer že čakajo ostri roglji in luske. Žimarjenje na zataknjeno vrv je tam nekaj povsem običajnega.

V vse močnejšem sneženju srečno doseževa vzhodno steno. »Naj gre ta Patagonija nekam, mi gremo v dolino!« si misliva in se po riti odpeljeva po ozebniku. V bazi se zvečer zberemo in začnemo premlevati svojo prihodnost. Bevk in Uroš sta za odhod v dolino. Bilo je dovolj in novo leto bo čez dva dni. Janez bi ostal, a kaj, ko ga je soplezalec Nejc zapustil že pred nekaj dnevi. Midva s Tino omahujeva. Čeprav sva prinesla vso opremo dol, se ne moreva odločiti. Dopoldne se prijatelji z ogromnimi bremenami odpravijo proti dolini, midva pa se odločiva počakati še en dan. Če bo ponoči lepo, greva plezat, če ne, pa še zmeraj ujame-

Sestop v viharju

va novoletno zabavo v mestu. Zračni pritisk proti večeru vse bolj raste in nestrpna odideva spat.

Nebo ponoči ni bilo čisto jasno, a pritisk je bil rekordno visok in ni bilo kaj odlašati. Že šestič sva »pretpela« dobre tri ure strme hoje in 1300 metrov višinske razlike do vstopa v steno. Tokrat spet s polnima nahrbtnikoma. Že od daleč sva videla, da je stena močno poprhana s svežim snegom. Še bolj sem to okusil v prvem raztežaju, ki se je zdel bolj kot kakšen odličen kombiniran raztežaj nad Chamonixem. Le da tu sneg ni držal nič. Dobro uro delikatnega tehničnega plezanja z derezami po nerazčlenjenih plateh je bilo potrebnih namesto petnajstih minut, kolikor sva za raztežaj porabila v plezalnikih z Bevkom. Više je plezanje steklo, vendar še vedno ni bilo nič s plezalniki. Poči so bile polne ledu in edina možnost

je bila tehnično plezanje, pri tem pa so bili lahki gojzarji boljše izbira. Vreme se je čez dan celo popravilo in popoldne naju je oplazilo sonce. To nama je dalo polet in brez odmora sva hitela proti vrhu. Čim bliže je bil, lažje je bilo plezanje. Z ostrega grebena nad vrtoglavo strmo vzhodno steno sva prepoznala vrh z naslovnice Slovenskega alpinizma '96. Že čez pol ure sva tudi midva z dvignjenimi rokami, jahajoč ostri vrh, kričala v veter. Gledala sva strme stene naokoli, sosednji vrh, na katerem sta bila pred nekaj tedni Bevk in Darko, še malo naprej Centralni vrh, na katerem sta bila Miha in Milena. Noro, končno, ne

morem verjeti, prekleto, saj sva si ga zaslužila! Pozneje mi je v Natalesu domačinka Beatrice povedala, da je tu treba verjeti v gore, se jim odpreti in zaupati. Če si iskren, te gore sprejmejo, si odgrnejo plašč oblakov in poplačan si z lepim vremenom ter prizori, ki ti vzamejo dih in ostanejo v duši vse življenje. Tako pravijo domačini. Zdaj jim verjamem tudi sam.

Na silvestrovo 2002 sva Tina Di Batista (AO Matica) in Tomaž Jakofčič (AAO, Promontana) v Severnem stolpu Paine preplezala prvenstveno smer Los Esclavos del Barometro (Sužnji barometra) VII, A2/V-VI, A1, 500 m. ●

Odprava Pik Lenina 2002

Bazarji in čudovite gore

Besedilo in Fotografije: Aleš Cvahte

Nekaj kilometrov pred vasico Sari-Taš nas je ozka, vijugasta cesta pripeljala v prostrano in zeleno Alajsko dolino. Na nasprotni strani se nam prikazal eden najlepših prizorov, kar jih je v gorah mogoče videti. Do koder je seglo oko, se je vila visoka snežna pregrada Zaalajskega hrbta, ki ji kraljuje gora naših želja – 7134 m visoki Pik Lenina.

Priprave za vzpon na visoko goro so navadno kar temeljite – predvsem se je treba zavedati, da se tam skoraj ne moreš zanašati na srečo, kajti gora ti le redko podari kaj, česar si nisi prislužil v potu svojega obraza. Zato smo začeli ture in kondicijske priprave že pozimi. Kakor hrčki smo lezli po zasneženih hribih, nekateri po slapovih in grapah ter snežnih vesinah, drugi po normalnih poteh. V četrtek, 11. julija 2002, pa se je ob 23.40 Adriin Airbus 320 dvignil z brniškega letališča in ponesel s seboj petnajst gora željnih popotnikov. Poleg mene so odpotovali še Viki Grošelj, Rafko in Rok Vodišek, Bogo Legat, Joža Peljhan, Anton Cedilnik, Anton Sfligoj, Janez Kunaver, Janko Baloh, Anton Jamnik – Tofsi, Krištof Perc, Jože Vrabc in Veljko Blagojevič, Vikijev znanec iz Doboja.

Čez bazarje do gora

Polet do Carigrada je bil prijeten, za to sta poskrbela kapitan Kralj in njegova posadka. Po dobrih dveh urah leta smo malo pred tretjo zjutraj pristali. »Srečno! Vrnite se živi in zdravi!« se je od nas poslovila posadka letala. Prav zgodaj zjutraj, še sredi noči, v Carigradu nimaš kaj početi, zato smo

Po Bosporški ožini poteka živahen potniški in tovorni ladijski promet

Težki tovornjak – naš avtobus – se je komaj skobacal čez majavi most nad reko Ačiktaš

do pete ure počakali na letališču in se nato z minibusom odpeljali v središče mesta. Vse je še spalo, nam pa se je poznala noč brez spanja, zato smo brž zasedli klopi v parku pred mošejo Hagio Sofio in se kot klošarji spravili k počitku. Hrup prebujajočega se jutranjega prometa nas je spravil pokonci. Nekam se bo pač treba dati, do poleta za Biškek smo imeli še veliko časa, skoraj ves dan. Kmalu je čudovita mošeja Sultana Ahmeda odprla vrata za obiskovalce in ogledali smo si jo med prvimi. Potem smo odtavali po vele mestu, ki ima po nekaterih ocenah že skoraj 18 milijonov prebivalcev. Kdor vsaj za nekaj uric ne doživi njegovega bazarja, najrazličnejših ljudi ter najraznovrstnejše krame, ki jo tam prodajajo, ta ga ni zares videl.

Tudi z udobnim letalom družbe Turkish Airlines je bilo prijetno potovati v Biškek, glavno mesto Kirgistanu. Srečanje s starimi znanci z agencije, s katero sem načrtoval naše popotovanje in bivanje v Kirgistanu, je bilo pristrčno. Brez težav smo uredili vse mejne in carinske formalnosti in že smo z dokaj udobnim avtobusom odbrzeli v Biškek. Nastanili so nas v prijetnem hotelu, prosti popoldan pa smo izkoristili za potep po bližnji okolici ter nakup sadja, ki ga je tam obilo, dobre kruha – lepušk –, piva in drugih stvari. Denar je bilo pač treba zapraviti. V nedeljo, 14. 7., smo poleteli iz Biškeka v Oš, starodavno mesto na jugovzhodnem robu zelene in plodovite Ferganske doline. Oš ima zelo bogato tritisočletno zgodovino. Skozenj so vodile starodavne karavanske poti, bil je središče menjave blaga in zato ni nič čudnega,

da ima še danes enega največjih bazarjev. Kar štiri kilometre je dolg in nemogoče je v enem samem dnevu videti vse njegove koticke. Dandanes se da tam kupiti predvsem najrazličnejše poceni izdelke – ure, radioaparate, TV-sprejemnike in drugo blago, ki prihaja prek različnih kanalov s Kitajske in bližnjega Tadžikistana.

Prvi tabori na gori

Velikanski tovornjak je imel zadnji del predelan za prevoz potnikov. Težko je zahropel in spustil v zrak črn oblak dima. No ja, če bomo s tem čudom prišli do baznega tabora, smo pa res dobri! Seveda so se začele težave že takoj v Ošu, toda upali smo na srečen konec. Opazovali smo šoferja, ki se je ob postankih le redko spravil iz kabine. Kako tudi ne, možak je imel tako velikanski trebuh, da nam sploh ni bilo jasno, kako lahko vrti volan. Po nešteti manjših okvarah in po skoraj štirinajsturnem premetavanju in poskakovanju na sedežih smo sredi noči končno prispeli v bazni tabor. Hitro smo se spravili spat, še prej pa je bilo treba porazdeliti lubenice po šotorih. V Ošu sem vsem zabičal, naj kupijo po eno lubenico. »Pa kaj nam bodo te lubenice?« so me spraševali fantje. »Prav nam bodo prišle, boste že še videli!« sem se muzal.

V torek, 16. 7., je bilo prekrasno vreme. Po zajtrku smo se nemudoma odpravili na razgledno turo, ki nam je hkrati pomenila tudi prvo aklimatizacijo. Dosegli smo višino 4200 metrov in med po-

Nad Alajsko dolino se pne v nebo mogočni Zaalajski hrbet, ki mu kraljuje Pik Lenina

tjo občudovali mogočni Pik Lenina in njegovo severno steno, ki se je bleščala v soncu. Stena ni preveč strma, zato jo sonce zlahka doseže. Naslednjega dne smo se povzpeli do tabora ena. Postavili smo ga na višini 4300 metrov, na nagradnem kamenju ob stičišču dveh krakov ledenika Lenin. Vse težke stvari smo prepustili Kirgizom s konji, tako da smo v lahki obutvi in z zmernim tempom dosegli mesto tabora. Pred dostopom na ledenik smo morali prečkati še ledeniško reko. To smo storili kar na konjskih hrbtih, le Tofsi je vodo prebredel. Preostanek dneva smo porabili za postavljanje šotorov, počivanje, kuhanje in moške debate – v ekipi namreč nismo imeli nobene ženske.

Četrtkovo jutro je obetalo lepo vreme. Z enke smo krenili malo po peti in po slabih dveh urah hoje nas je doseglo sonce. Vzpenjanje je postalo pravo mučenje. Sonce je neusmiljeno žgalo, sredi beline, ki jo je tu in tam pretgala ledeniška razpoka, smo počasi lezli navzgor otovorjeni s šotori, spalnimi vrečami, hrano in drugo opremo. Večina je postavila šotore dvojke na narinjenem kamenju na višini 5300 metrov. Sam sem se povzpel više in postavil šotor na peščenem hrbtu, 5560 m visoko.

Pridružili so se mi še Tofsi, Viki ter Rafko Vodišek. Naslednje jutro smo se vsi spustili nazaj v enko. Viki, Rafko in Rok Vodišek ter Tofsi so se odločili, da ne bodo sestopili v bazni tabor. Vsi so se počutili dobro, hrane je bilo v enki dovolj, vreme več kot idealno. Drugi pa smo odšli dol, udobje baznega tabora se je prav prileglo.

Mráz na vrhu gore

Bivanje v bazi nam je vsem koristilo. Naspali smo se, najedli, opravili drugi dan bivanja lepo aklimatizacijsko turo do višine 4600 m in lubenice so nam prišle še kako prav. Ko smo hodili v bazni tabor, smo govorili le o tem, kako se bomo lotili sladkih, sočnih in tudi higiensko varnih sadežev. Manjkal pa nam je Bogo, ki zaradi hudih bolečin v križu ni bil z nami na gori, pač pa se je tretji dan po prihodu v bazni tabor vrnil v Biškek in nato domov.

V ponedeljek, 22. 7., smo se spočiti in polni pričakovanja spet odpravili proti enki. Dan pred nami sta odšla tja že Janez in Tone. Ko smo hodili, je bil Viki na vrhu, Tofsi, ki je šel s trojke – Viki jo je medtem postavil na 6130 metrih, nad sedlom

Eden najlepših pogledov na Pik Lenina z višine 4200 m

med Pikom Razdelno in Pikom Lenina – pa se je moral zaradi mraza vrniti tja. Viki je tako dosegel vrh kot prvi član naše odprave. Njegove bogate izkušnje z visokih gora so mu tu zagotovo prišle zelo prav. Ta dan je z vrha smučal do trojke, naslednjega dne pa smo že ob enih ponoči krenili proti dvojki, kajti izogniti smo se hoteli neznosni vročini. Večini je uspelo z jutrom doseči dvojko na 5 300 metrih. Nekaj se nas je odpravilo naprej in nekje na višini 5500 metrov smo srečali Vikija. Elegantlyno je prismočal navzdol. Objem, stisk rok in čestitke za osvojitve vrha ter Vikijeva iskrena želja, da bi uspelo tudi drugim – in že je izginil v dolino.

Sreda, 24. 7. Nikamor se nam ni mudilo. Hoja v trojko nam ni delala nobenih težav. V šotoru smo zbudili Tofsija in kmalu po našem prihodu je odsmučal v dolino. Okoli poldneva je prišel z gore Rok. Do višine 6500 metrov mu je šlo, nato se je zaradi mraza utrujen obrnil, toda glede na njegovo mladost in malo izkušenj z visokih gora je bil to gotovo odličen dosežek. Rafko se je v osmih urah povzpел na vrh in pridrvel z njega, se za nekaj minut ustavil pri nas, pobral svojo odvečno opremo in sestopil. Bil je res odlično pripravljen.

Ura nas je zbudila ob polnoči. Zakaj bi ponoči prezebali v šotoru, če lahko ta čas izkoristimo za vzpon ob polni luni, smo modrovali. Krenili smo navzgor, kaj kmalu pa sta nam pokazala zobe močan pobočni veter in hud mraz. Zaradi mraza so se morali Krištof, Janez in Anton po uri vzpenjanja vrniti, midva z Jožem pa sva rinila naprej. Nekje na višini 6400 metrov sva našla velik skalni balvan, za katerega sva se vsaj malo skrila pred vetrom in si skoraj uro trla premražene prste. Končno sem ob jutranjem svitu, ko je mraz najhujši, dosegel 6900 metrov. Vedel sem, kaj me čaka. Debeli dve uri sem moral gaziti nepregledno snežno poljano, da sem se končno lahko začel vzpenjati tistih zadnjih sto višinskih metrov proti vrhu. Leta 1997 smo se na višini 7000 metrov zaradi snežnega neurja štirje morali vrniti. Joža je bil tudi tedaj z menoj.

Malo pred deveto zjutraj sem stal na vrhu, brez posebnih evforičnih občutkov in prezebel kot pes. Medtem ko sem čakal Joža, sem napravil par posnetkov. Kakšno razkošje belih gora vse naokoli, le s severa se je odpirala zelena Alajska do-

lina. Z vrha sva nato v štirih urah dosegla tabor številka tri. Tega dne nama je gotovo pobral največ moči le slabih sto metrov visoki vzpon s sedla v ta tabor. Na srečo kmalu pozabljena mora. Po kakšni uri postanka smo Joža, Anton Cedilnik in jaz odrinili v dvojko, v kateri je bilo že več naših fantov. Zatem je šlo samo še navzdol. Podiranje dvojke in hoja s polnimi nahrbtniki v enko, pa kaj hitro naprej v bazni tabor. Med potjo navzdol smo kajpada sanjali o lubenicah v šotorih. Zvečer smo vzpostavili satelitsko zvezo z domačimi in povedali, da je vse v redu.

Še na Pik Veronike in domov

Naslednji dnevi so minevali kar hitro. V soboto sta se z gore vrnila še Baloh in Petrič, ki sta se odločila za vzpon na Pik Razdelno in nato sestopila. Nedelja je bila hladna in deževna. Okoliške gore, višje od 4000 m, so bile na novo pobeljene. Ponedeljek smo izkoristili še za zadnje potepanje po njih. Vreme je kazalo še kar dobro in večina fantov se je povzpela na 4810 m visoki Pik Petrovske-

Zvedave otroške oči te spremljajo tudi v Kirgiziji

ga, s Percem pa sva si izbrala 4750 m visoki beli vrh brez imena s čudovitim snežnim pobočjem, ki je kar klicalo po smučeh. Žal jih nisva imela s seboj. »Kaj pa ime te gore?« sem pobaral Krištofa. »Pik Veronike!« je izstrelil kot iz topa. Tako je namreč ime njegovi mali hčerki. Torej Pik Veronike. Zajtrk smo zmetali vase in znesli opremo v tovarnjak, ki nas je že čakal. Za vrnitev smo dobili veliko boljšega in udobnejšega. Le deset ur smo potovali do prijaznega in toplega Oša, ki se je kopal v soncu. Kakšno razkošje smo si lahko privoščili – prave postelje, tuš s toplo vodo, sprehod po mestu

in večerjo v dobri restavraciji. Hladno pivo je bilo seveda najdragocenejši del večerje.

Zadnji dan smo preživel v Biškeku. Z dobro večerjo v prijetni restavraciji smo se poslovili od Kirgistanu. Kaj lahko rečem o tej prelepi deželi, v kateri sem bil tokrat že tretjič? Lepa je, pestra in zaenkrat še zelo malo pokvarjena. Velika je za deset Slovenij in kar 94 % ozemlja je goratega. Koliko neznanih izzivov torej še ponuja gornikom? Že samo popotovanje po deželi je polno doživetij in vem, da jo bom zagotovo še obiskal, verjetno že letos. Če bi radi šli zraven... ●

Osamelemu klatenju ob rob

Kompliment, kakršnega še nisem dobila

Besedilo: Mateja Pate

Še danes ne vem, zakaj sem si tistega dne za pot v dolino izbrala daljšo smer od običajne, ki smo jo drgnili leto za letom brez izjeme. Morda zato, ker sem bila običajne pošteno naveličana; morda iz samega veselja, da sem prišla na rob Ste ne brez večjih težav; morda me je le razganjalo od lepote dneva – kaj dneva, življenja! -, pa sem verjetno to evforijo hotela še malo podaljšati. In če drži, da v življenju ni naključij, potem je bila to odločitev z razlogom – sicer namreč ne bi imela priložnosti srečati zanimivega sogovornika, ki mi je že tako bogat dan še popestril.

Opazila sem ga takoj, ko sem se priključila markirani poti. Sestopal je neverjetno hitro za »običajnega planinca«, kot sem ga v poplavi nekoliko nečimrnih misli nemudoma označila; takšne navadno na vrhuncu sezone srečujemo na romarskih poteh, ki vodijo k našemu očaku. Čeprav sem na poti v dolino navadno kar hitrih

nog, je ves čas držal dražeco razdaljo in za nameček izbral še isto pot. In čeprav se bo morda slišalo otročje, ta njegova urnost in lahkotnost pri sestopanju sta me nekoliko podžgali, da sem, že v lahnem drncu, poskušala držati njegov tempo. Ne vem, kakšen bi bil rezultat tega malega zasebnega tekmovanja, če ne bi neke na polovici poti nebo na zemljo poslalo mokrega darila. Tako sem le dohitela hitronovega sestopača, ko se je pred dežjem umaknil pod balvan ob poti. Med čakanjem na jasnejše vreme se je iz vljudnostnega vprašanja »od kod in kam« razvila živahna debata, zlasti potem, ko je izvedel za moj samotni vzpon v Steni.

»Kar sama si šla?« je zmajeval z glavo. »Pa se ti kdaj zgodi, da moraš prijeti za kakšno skalo, za katero veš, da je sumljiva, ali stopiti na kakšno poličko, ki ni najbolj zanesljiva?«

Kaj naj bi mu drugega odgovorila, kot da v ta

ko veliki steni pač ne moreš računati na to, da bo prav vsak oprimek ali stop trden in zanesljiv? To ga je še podžgalo in njegov glas je dobil karajoč prizvok.

»Kako si potem upaš prepustiti svoje življenje majavemu oprimku in gnilemu stopu? Ni to malo neodgovorno?«

In sledil je vroč pogovor, ki je že malo dišal po filozofiji: o odgovornosti, smislu, radostih in načinu življenja, o akciji in reakciji, o bumerangih, ki se ti kot posledica preteklih dejanj včasih izstrelijo naravnost v glavo, in podobnih stvareh, ki že stoletja begajo človeštvo. Vmes se je zjasnilo in ne da bi pretrgala pogovor, sva skupaj nadaljevala pot v dolino. Zasopla sem mu poskušala slediti in zraven aktivno sodelovati v besednem dvoboju o tem in onem. Bližala sva se že cilju, debate vrednih tem pa ni hotelo zmanjkati, zato sva nadaljevala na klopi pred kočjo. Tako ali tako sem morala počakati, da se prijateljica vrne s sosednje gore, in me ni prav nič motilo, če imam do takrat zanimivo družbo. In ker se je moj želodec počasi začel oglašati, sem privlekla na plano nekaj izbrane gorniške hrane – zagozdo sira, konzervo tunine, kruh, čokolado, celo pločevinka piva, ki sem jo menda prvič in zadnjič tovorila v nahrbtniku čez steno, se je našla vmes. Ob pogledu na moj meni je sicer gostobesednemu sogovorniku vzelo sapo.

»Boš malo?« sem mu ponudila zeleno pločevinko z naslikanim rogatim prebivalcem gora.

»Pivo piješ?!?«

Zdi se mi, da je razširil oči do velikosti mlinških kamnov, ko sem odprla pločevinko. Če me spomin ne vara, sem se ob tem vprašanju, ki ga je zastavil s popolnoma zgroženim glasom, počutila kar malce krivo.

»Ja, no, takole, po kakšni uspešni turi se prileže ...« sem, postrani ga pogledujoč, skušala malo opravičiti svoje čudaške razvade. V naslednjem trenutku sem ga pretresla še z vsem repertoarjem hrane, ki sem ga premogla. Skoraj bi si upala trditi, da sem v njegovem izrazu zaznala kanček gnusa. Ko mi ni bilo nič več jasno, je le prišel na dan s svojo življenjsko filozofijo: prehranjevanje s presno hrano je ključ do zdravja, zadovoljstva, uspeha in osebne sreče. Hu, takrat se je šele začela vroča debata, ki se je ne bi sramovalo nobeno televizijsko soočenje o aktualnih političnih temah. Na koncu, ko sem izčrpala vse svoje argumente proti izključno rastlinski prehrani – dobesedno – najbolj surovi obliki, je sogovornik, sicer še vedno trdno držeč se svojih nazorov, le pokazal kanček naklonjenosti do običajnih vsejedcev. Medtem, ko sem mlela zadnje koščke z oljem bogato prepojene tune, mi je dejal:

»No, glede na to, kakšno svinjarijo ješ, še kar dobro izgledaš!«

Mislil, da je bil to eden najbolj posrečenih komplimentov, kar sem jih kdaj dobila. In med vožnjo proti domu sem razmišljala o tem, kako ravno taka »obalpinistična« srečanja bogatijo naše osamelo klatenje po stenah. ●

Gorniški klub Savinjske doline je zasnoval spominsko vezno pešpot od Blizelskega do Nove Cerkve, ki so jo posvetili bl. A. M. Slomšku. Čedalje večje število popotnikov je narekovalo pripravo priručnika. Dela se je v svojem znanem slogu lotil Stanko Kljinar. V prvem poglavju popotniku poda nekaj kratkih informacij o poti, nato pa sledijo štiri glavna poglavja, kjer sledijo strnjeni opisi posameznih etap. Avtor nam vseskozi opozarja na zgodovinske, kulturne in naravne lepote, po katerih vodi pot. Za vse tiste, ki bi želeli življenje in delo A. M. Slomška še bolje spoznati, pa je avtor dodal še razširjeno pot, ki nas bo popeljala v Maribor, Celje, Vučenico, Št. Andraž in Celovec.

Vodnik **Po Slomškovi poti** bo razveselil vse tiste, ki radi vzamejo pot pod nogo. Barvne fotografije, višinski prerezi poti in dodano kazalo zemljepisnih in osebnih imen v vodniku, nam bodo na poteh več kot dobrodošli. Priručnik je izšel pri Mohorjevi družbi Celje.

Broširana, 96 str., 20,5 x 17 cm, cena 1.700,00 SIT

MOHORJEVA DRUŽBA
C E L J E

Celje, Prešernova ul. 23; tel.: 03/490-1420-490-1421, fax: 03/490-1422
Ljubljana, Poljanska c. 4; tel./fax: 01/231-4768

Vabimo vas k ogledu naše spletne strani www.mohorjeva.org

Naša smer

Južna stena Rušice

Skrita stena za pomladne dni

Besedilo: Tine Mihelič
Fotografija: Matic Redelonghi

Prispevek je popolnoma novo poglavje iz druge, dopolnjene in razširjene izdaje knjige Slovenske stene Tineta Miheliča in Rudija Zamana, ki bo letos spomladi izšla pri založbi Didakta. V njej bo opisanih 160 izbranih klasičnih plezalnih vzponov. Avtor barvnih Potografiij z vrisanimi smermi je Petrač Janežič, avtor shem smeri pa Aleš Dolenc. Oštevilčenje smeri v prispevku je tako, kot bo v knjigi.

Oltar, Rušica in Loška stena so poglavja iz plezalske ponudbe Julijskih Alp, ki so manjkala v prvi izdaji Slovenskih sten. Zakaj? Težko je najti prave razloge. Kar zadeva Rušico, pa je vsaj eden zanesljivo razviden: stene, ki bi bila tako skrita pred pogledi in dobesedno zakotna, v naših gorah ne najdeš. Iz doline je ni videti, opaziš jo šele, ko stopiš v zatrep krnice Pod Srcem. Vendar pa tam stopiš pred obličje Špika in v očeh ni mesta za kaj drugega, tako da komaj čakaš na srečanje s slavnim plezalskim prvakom. Zgoraj na kakem počivališču, ko te bo v senčni severni steni nemara mrazilo, pa boš onstran zatropa zagledal sončne plošče strme prisojne stene. Mnogim pomeni ta skrita stena popolno neznanko in moramo povedati, kje je. Južna stena Rušice se sonči prav nasproti severne stene Frdamanih polic onstran krnice Pod Srcem. Tudi sicer je Rušica (pribl. 2100 m) zavita v številne skrivnosti. Z bližnjo sosedo Rigljico (ta ima lepo severno steno – kandidatka za tretjo izdajo!) sestavljata enotno gmoto drznega, robatega videza. Na vrh spleza le redko kdo, pristop je zelo zahteven. Odročnost in skromnost te gorske skupinice ponazarja tudi to, da se zemljepiscem in gornikom doslej še ni uspelo za trdno zmeniti, kako se te gore sploh imenujejo, pa tudi za višine si ne bi upal nihče dati roke v ogenj. No, plezalci smo se trdno odločili: gremo plezat v južno steno Rušice in pika.

Torej: če katera izmed sten v Julijskih Alpah zasluži primeru s priljubljenim Koglom, je to najprej južna stena Rušice. Saj se skoraj vse ujema. Južna lega, (skromna)

višina, (velika) naklonina, dobra skala ... Seveda se razume, da je postala južna stena Rušice igrišče za pomladno ogrevanje, vendar pa moraš biti že prej »vplezan«, saj stena ne premore nobene smeri tipa in težavnosti Virensa. Kljub zakotnosti je zelo obiskana in tudi na gosto preplezana. Nekatere smeri so v celoti opremljene, ne manjka tudi svedrovcev, čeprav po njej največ plezajo »Friki«. Stena močno prerašča okvir plezališča, saj končno sestavlja delček veličastne martuljske skupine. Monolitna, navpična stena se po 250 metrih spremeni v strm, rušnat kaos, ki sodobnemu plezalcu nažene strah v kosti. Ne bojte se: po veliki osrednji zajedi, v kateri poteka smer Aga, je urejena sestopna pista. Drugih možnosti nima smisla opisovati, saj bi šlo za popolno teorijo. Prepuščamo jih osebni pobudi; ta bo vedno cenjena.

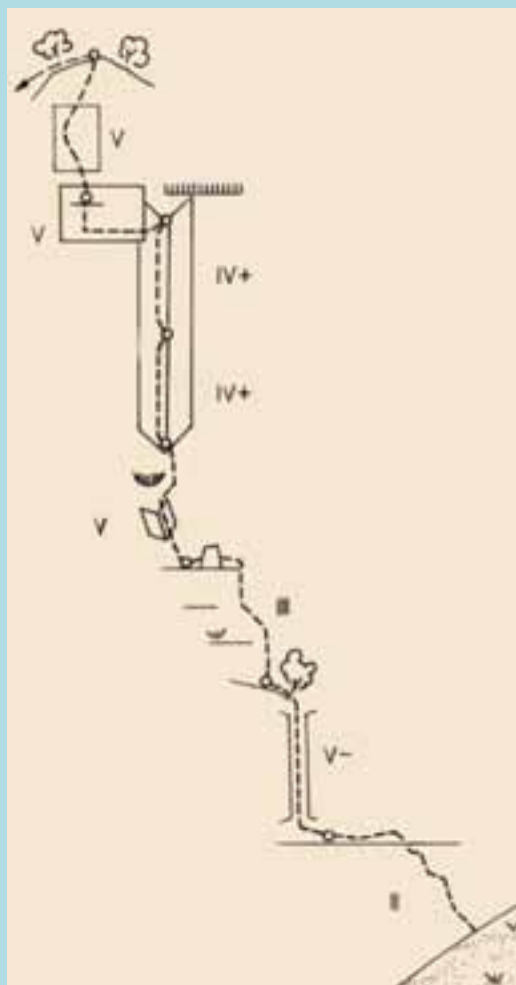
Steno je pred pol stoletja odkrila znana jeseniška naveza Krušič – Šilar in preplezala dve lepi klasični smeri, ki sta še danes zelo priljubljeni. Po prvih vzponih je v njej začudalo vse do izbruha športnega plezanja vladalo mrtvilo. No, »Friki« so se potem lahko res napasli. Danes je ta »športna« stena preplezana po dolgem in počez. V zbirki za klasike se je znašla predvsem zato, ker je pač v Martuljku. Mislim, da je s tem vse pojasnjeno. Ni torej treba posebej povedati, da se pred plezanjem v Rušici prenoči v Bivaku pod Špikom, saj bi drugače turi nekaj pomembnega manjkalo. Plezanje v Rušici v vročem poletju pa odsvetujemo.

Izhodišče: Bivak pod Špikom (1424 m) stoji v gozdu na zahodnem robu krnice Pod Srcem; dostop je po markirani poti iz Martuljka (slabi 2 uri). Bivak ni oskrbovan, ključ dobiš pri Omanovih v Martuljku (št. 62). Plin, voda v cisterni (okusnejša je pri studentu četrte ure pod bivakom).

Dostop: Od bivaka do vznožja stene je slabe pol ure hoda čez lahko prehodni drn in strn (poznavalci gredo po lepi stezici).

Sestop: Večina plezalcev sestopi po urejeni pisti, ki vodi čez veliko osrednjo zajedo (smer Aga) levo od opisanih smeri. Pet spustov po 50 m, ne pozabi na dvojno vrv!

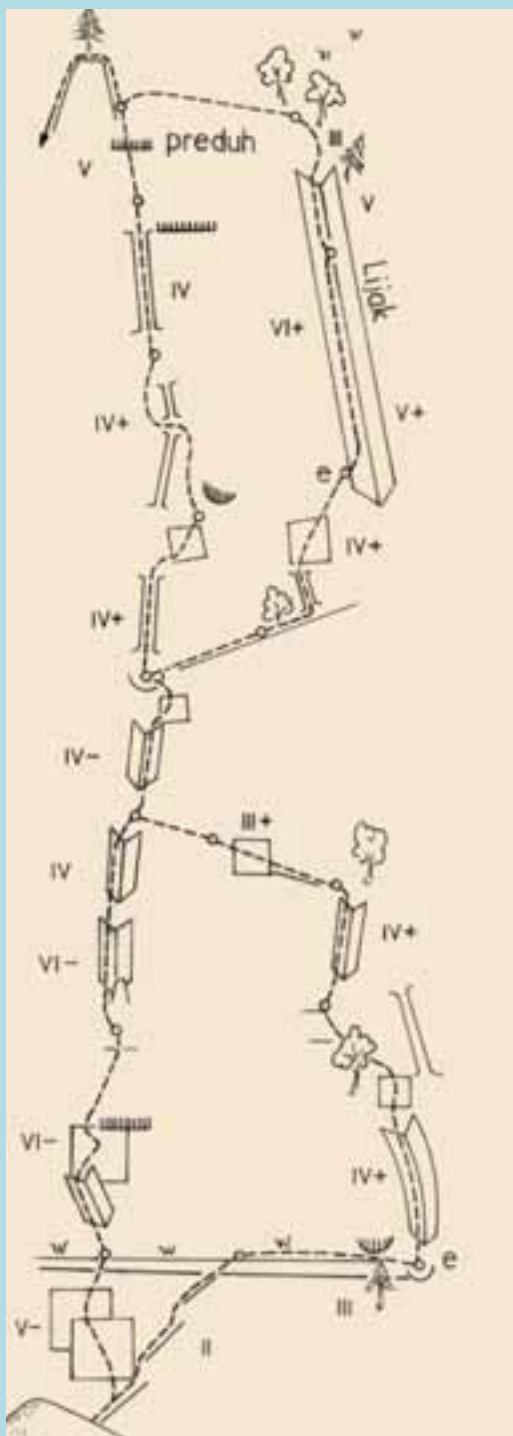

106. DIREKTNA SMER

V/IV+, 250 m, 3–4h

Prva plezala Janez Krušic in Janko Šilar leta 1948.

Prvo predstavljamo najstarejšo smer v južni steni. Danes sicer sodi med manj ponavljane, vendar ima v Rušici in sploh v resni martuljški skupini spoštovano mesto. Ko sta se Janez in Janko srečala z nedotaknjeno steno, sta jima morali pasti v oči dve veliki razčlembi. Steno razpolavlja veličastna zajeda, na desni pa sta opazila podobno razčlembi, ki je izrazita le v zgornjem delu. Osrednja zajeda je bila za tisto obdobje nemara le preveč divja, pa sta se lotila de-

sne. (No, tudi leva ju je še kako mikala, saj sta dve leti pozneje speljala drugo smer v njeni neposredni bližini.) Direktna smer to-rej poteka po desni zajedi, ki je spodaj ni. Njeno vznožje se doseže na precej zapleten način od desne. Plezanje je seveda značilno za Rušico: strme plošče z dobro skalo, vmes kočljive drnaste poličke, kak grmič rušja, ves čas velika izpostavljenost. Velika izstopna zajeda je zelo gladka. Smer ni opremljena. Vstop je na zeleni glavi pod desnim delom stene – precej desno od vpadnice zajede.

Opis: Po naravnih prehodih čez lahko steno (več možnosti) se gre navzgor na travnato poličko, ki pelje levo do navpičnega kamina; tega sestavlja nekakšna luska. Po njem (V–) se nadaljuje pot do pomola z rušjem na levi, nato levo navzgor po naravnih prehodih (poličke, trava, tu in tam grm ruševja) čez precej strmo steno do stolpiča. Levo od njega stopiš v omenjeno glavno razčlembo, ki je tam še oblikovana v kaminsto poklino (V). Šele raztežaj višje se oblikuje lepa, izrazita zajeda, ki pa je zelo gladka; varovališča so le skopa. Po njej plezaš dva raztežaja (IV+) do končnega previsa. Pod njim prečiš čez ploščo levo (V, včasih smo tam čez kar zanihali po vrvi) na zasilno stojšče. Do roba stene je še kratek raztežaj čez strme plošče (V–). Prestop levo k sestopni pisti je dolg kakih 50 m, precej zapleten in »kosmat«, ampak še zdaleč ne tako kot nadaljevanje po rušju in grapi proti vrhu in potem sestop po normalni smeri. (V AR št. 48 – tam so objavljene tri sodobne »Frikovske« smeri – je podatek, da je sestopna pista urejena tudi v območju Direktna smeri.)

107. KUŠTRASTA SMER

VI/IV+, 250 m, 3–4 h

Prva plezala Marija (takrat še Perčič) in Andrej Štremfelj leta 1978.

Andrej je najbrž v mislih trasiral to smer med katerim izmed svojih številnih plezanj v Frdamanih policah. Kuštrasta smer je danes velika klasična smer Rušice. Vije se (precej vijugasto) čez osrednjo steno desno od velike zajede (levo od streh). Podobno kot Direktna se spodaj trudi, da bi dosegla vodilno razčlembo, ki je zarezana le v zgornji

del stene. To je strm kamin, ki ponuja res odlično plezanje. Velika spodnja zanka v desno je pač cena, ki jo moraš plačati za užitek. Tam moraš preplezati marsikatero drnasto poličko, prečesati kak skuštran grm rušja, ampak ves čas kar zares plezati. Klini niso ravno na gosto posejani.

Opis: Smer se začne na izraziti travnati polički, ki prereže vznožje osrednje stene. Nanjo splezaš od leve po izraziti razčlembi (II) kakih 50 m levo od vpadnice velike strehe. Polički slediš raztežaj desno mimo rušja in nekoliko nerodno okoli roba na teraso pod zajedo (svedrovec). Nadaljuješ levo navzgor po travnati zajedi (IV+), nato levo skozi skuštran grm in navzgor na stojšče. Zajeda se nadaljuje na desni in kmalu pripelje na krušljivo poličko pod ploščami. Po njej se gre levo do hrapave črne plošče in čez njo na udobno polico, nato levo okoli roba in navzgor po zajedi (IV) v dno izstopnega kamina. Po treh raztežajih imenitnega plezanja (IV+) se znajdeš pod zaključnimi previsi, ki bi te močno prestrašili, če ne bi vedel, da jih je mogoče prelisčiti ob pomoči preduha (V). Smer se konča pri macesnu – tja pripelje od leve grapa, nadaljevanje velike osrednje zajede. Po njej poteka sestop.

108. LIJAK

VI+VI–, 250 m, 3–5 h

Prva plezala Benjamin Ravnik in Matjaž Ravhekar leta 1985.

Izmed smeri »novega vala« v južni steni Rušice predstavljamo Lijak, ki po načinu plezanja in značilnostih še najbolj ustreza kriterijem in načelom, ki jih gojimo v tej knjigi. Smer pa je od prej opisanih za pomembno stopnjo težja in pomeni privlačen izziv za dobro nabrušenega plezalca današnje šole. Ime je dobila po gladkem žlamborju v zgornjem delu, ki je ključno mesto. V njem varovanje ni najboljšo, nujna oprema (ob običajni seveda) pa je Friend št. 2.5 ali 3, ki edini sede v edino vdolbino v zgornjem delu »lijaka«. Če pa se ti zdi to zahtevno mesto preveč tvegano, lahko vzameš spodnji del smeri kot uvod v Kuštrasto, saj poteka v vpadnici njenega lepega izstopnega kamina (lijak je zarezan v zgornjo previsno steno desno od Kuštraste). Spodnji del smeri poteka po ra-

Skrita stena za pomladne dni

zločni razčlembi, pri kateri (velika!) nakloni na ne odneha niti za ped, zahtevnost plezanja pa nekoliko blaži zelo dobra skala, ki ponekod spominja na pakleniško. Čeprav je smer kar precej obiskana, še ni dokončno opremljena. V Lijak ne stopaj, kadar v zgornjih grapah še leži sneg, saj se skozenj odceja voda (ime!). Naša smer stopi v steno skupaj s Kuštrasto, torej na začetku strmo vzpenjajoče se poličke, ki pelje desno gor na veliko spodnjo polico.

Opis: Omenjeni polički slediš le kratek čas, v vpadnici vodilne razčlembi spodnjega dela smeri pa jo urežeš naravnost gor čez plošče. Prvi raztežaj (V-) končaš na veliki polici, ki prereže vso spodnjo steno. Omenjena spodnja razčlemba je visoka dva raztežaja. Začne se s kratko, proti levi obrnjeno zajedo, nato plezaš čez plošče do strešice, jo obideš na levi in nadaljuješ po počki do stojišča. V drugem raztežaju je zajeda izrazitejša, spodaj

pa plezanje popestrni prehod čez lusko. Težavnost: ponekod VI-. V lažjem svetu se (nekoliko desno) v kratki zajedi sestaneš s Kuštrasto, potem pa jo pustiš na levi in nadaljuješ poševno desno do stojišča na rušnati polički. Še 20 metrov desno, nato pa poševno desno navzgor, najprej po počki, nato čez plošče (IV+), do stojišča levo tik ob vstopu v gladki žlambor – lijak (svedrovec). Najtežji raztežaj smeri (VI+) je kar dolg. Spodaj najdeš v lijaku dva, tri kline, zgoraj pa daje edino možnost varovanja že omenjeni metulj 2.5. Nad lijakom te čaka še raztežaj lažjega plezanja čez položnejše skale, mimo drevesca, ki štrli iz stene. Tako dosežeš poraščeni svet vrh glavne stene. Od tam se vzpneš proti levi na glavico z macesnom, na katero izstopi Kuštrasta smer, od druge strani pa pripelje grapa – nadaljevanje velike osrednje zajede (smer Aga). Po njej poteka sestop (pet spustov po vrvi – 50 m). ●

8. Turnosmučarsko tekmovanje Jezersko 2003

Besedilo: Brane Žagar

Nervoza na startu narašča. V hladnem oblačnem jutru se zbirajo tekmovalci, ki se bodo že osmič podali na tekmovanje v turnem smučanju. Za najbolj ambiciozne pomeni – že na startu si je treba zagotoviti dober položaj, saj vsaka zgubljen sekunda šteje in jo je med tekmovanjem težko nadoknaditi, še posebej letos, ko tekmovanje poteka po novih pravilih v skladu z pravili združenja ISMC (International Council of Ski Mountaineering Competitions).

Slovenija, oz. PZS je konec leta 2002 pristopila k združenju, ki pod okriljem UIAA ureja pravila, licenciranje, izobraževanje kadrov in skrbi za nadzor nad dopingom. Tako se je pridružila pisani družini držav z vseh celin, kjer organizirano potekajo tekmovanja v tej novi športni panogi.

Tudi po novih pravilih se tekmuje v parih. Ekipe dveh tekmovalcev v ženski, mešani in treh moških (mladinski, članski in veteranski) kategorijah skuša kar najhitreje priti na cilj, pri čemer je potrebno označeno progo premagati v različnih tehnikah napredovanja.

V ozadju se oglasi trobenta ... Med ropotanjem čevljev, škripanjem snega in deljenjem ohrabrujočih besed zavlada trenutek tišine ... Minuta v spomin prijateljema, Luku in Radu, katerima je vsakoletno srečanje turnih smučarjev posvečeno. Slike preteklosti poletijo v mislih, trenutki grenkobe, prizori srečanj, skupnih nastopov ... Potem rezko počí lovska puška in tekmovalci v teku z smučmi na ramah zavijejo po ozkih vaških poteh proti Stari cerkvi Sv. Ožbolta na hribu. Prvih petsto metrov proge je treba premagati peš, saj, kot je v zadnjih letih že običaj, v dolini snega ni na pretek. Kolona se do mesta, kjer je treba nadeti smučí že doobra raztegne, tako ni težko najti prostora, kjer kar se da hitro položíš smučí na tla, za trenutek preveríš kože za vzpenjanje, zapneš okovje in se poskušaš hitro prilagoditi novemu načinu gibanja. V naslednjih 10 km si smučí ni več potrebno sne-

ti. Mimo opuščene Murnove kmetije se po gozdnih poteh pod Vernikovim Grintovcem povzpemo do Vernikove planine in naprej v osrčje Komatevra. Napornim vzponom sledijo daljše ravnine, kjer je mogoče malo sprostiti korak, se za trenutek ozreti okoli sebe in oceniti, je mogoče hoditi še kaj hitreje, ali pa se mi lahko zgodi, da mi zmanjka moči še preden dosežem najvišjo točko vzpona?

Posebno zanimivo je dogajanje na čelu kolone. Tone in Drejc Karničar večji del proge zanesljivo držita prvi položaj. Tesno jim sledi druga ekipa Jezerskega Anže in Milan Šenk. Vendar tudi prva ekipa GRS Celje Marko Lihteneker in Grega Justin in ekipa GRS Mojstrana Izidor KoFler in Rajko Lotrič ne želijo odstopiti od boja za vodilni položaj.

Člani ekip se občasno malo pomešajo med seboj, vendar je potrebno kontrolne točke po pravilih vedno zapustiti skupaj, tako mora hitrejši vedno počakati svojega kolega ... Odločilen za uspeh na tokratnem tekmovanju je spust z najvišje točke na progi. Z kožami na smučeh je potrebno po zelo razgibani smučini loviti ravnotežje in se na kratkih vzponih hitro prilagoditi hoji. Pri spustu je zaradi naglice prišlo do kar nekaj padcev, najslabše sta jo odnesla člana ekipe GRS Celje, saj je Marko Lihteneker z nalomljeno smučko le z veliko truda dosegel cilj.

Na zadnji kontrolni točki je potrebno sneti kože s smučí in se pogumno spustiti 2 km po ovinkasti gozdni cesti v cilj. Največ smučarskega znanja in spretnosti pokazeta spet Tone in Drejc Karničar in se v cilju zasluženo veselita zmage, že četrtič zapored! Med ženskimi ekipami, ki so tekmovala na nekoli-ko skrajšani progi sta zmagali Jana Trobiš in Mirjam Leban, med kar enajstimi mešanimi ekipami sta bila najboljša Lidija in Tomaž Perše, med mladinci Primož Šenk in Aljaž Karničar, med veterani pa Tone Vovk in Stane Grudnik.

Na tekmovanju je nastopilo 50 ekip, tudi iz Avstrije in Hrvaške, kar je dober obet za prihodnost tega novega športa v Sloveniji. Podrobnejše rezultate s tekmovanja in več o podobnih tekmovanjih je mogoče najti na internetu: www.jezersko.si/8tts, www.ui-aa.ch, www.astc.at.

Spomin na vpisno knjigo

Uredništvo Planinskega vestnika je pred časom prejelo pismo in sliko Franca Ceklina, v katerem se spominja narodnega heroja Ivana Likarja – Sočana in 50. obletnice postavitve nove vpisne knjige na Mangartu. To je bilo 28. avgusta 1952. Franc Ceklin je o tem dogodku v Planinskem vestniku že pisal (1986, str. 492–494). V spomin na dogodek objavljamo odlomek iz članka in sliko. Uredništvo Planinskega vestnika:

»Osem let po Sočanovem junaškem boju z Nemci na Jezerski planini. Tudi zdaj je avgust. Zvedeli smo, da je z vrha Mangarta zginila vpisna knjiga. Govorijo, da so jo najbrž vzeli italijanski vojaki. Mor-da. Saj smo v obdobju stopnjevanja napetosti med našo državo in njeno zahodno sosedo. Čez leto dni bo spregovorila Okroglica in Kras bo zatem slišal rožljanje orožja na obeh straneh. Po 'šihitu', po drugi popoldanski uri (z dovoljenjem KNOJ-a v žepu), 'skočimo' z avtom do zadnjega cestnega predora, nato na sedlo (2072 m) in od tam po stezi prek italijanske strani na

Udeleženci vzpona na Mangart 28. avgusta 1952: (z leve) Franc Ceklin, Tone Kodrič, Vinko Kramar in Peter Berginc. Zadaaj Kotovo sedlo, nad zasenčenim Planiškim zatrepom ožarjeni rob verige Šit, desno pa Jalovec z 'dvoriščne' strani.

vrh Mangarta. (Našo, zavarovano pot po zahodni steni smo zgradili šele naslednje leto.) Utrdimo razmazani 'koren' kovinske skrinjice in vtaknemo vanjo novo, prineseno vpisno knjigo. Še posnetek z osvetljenim Jalovcem v ozadju in drugi, z zasenčenimi Zahodnimi Juljici, čez

katere večerno sonce izteza dolge svetle pramene. Na vrnitvi, blizu spominske table nesrečnežu, ki je svoj čas strmoglavil v brezdanji prepad, posedemo. Popolna tišina. Skale, doslej oblite z zlato lučjo večera, počasi zakrvave. Pod nami v tisočmetrski globini Jezersko planino in očesci Belopeških jezer zlagoma zagrinja mrak. Nad nami, na vrhu na še gore, pa nova vpisna knjiga hrani tudi Sočanovo izpoved:

*Tu tisoč tristo let naš rod že žije
In našo zemljo v krvi, ognju brani,
Ta prst kosti pradedov naših hrani,
Otrok tu naših bodo domačije!**

* Glej Faksimile vpisne knjige z verzi v Planinskem vestniku 1953, stran 689.

Faksimile vpisne knjige v Planinskem vestniku 1953, str. 689, avtor perorisbe: Ivan Filli

Motivi mladih za gorništvo in pohodništvo

Hribi in gore so svet, ki ga lahko doživljamo v vseh življenjskih obdobjih in letnih časih. Sprva v spremstvu staršev, nato vzgojiteljev in učiteljev. Ko pa si pridobimo dovolj izkušenj, ga lahko doživljamo

sami ali s prijatelji. Postopno se navada spremeni v potrebo in ljubezen do gora, postane način življenja, dragocena oblika rekreacije. Skrivnostno se nam prikrade v srce, kot je skrivnostna gorska pokrajina sama. Kaj nas privlači, da že stoletja rinemo v ta divji, težavni, a vendar tako čudoviti svet?

Motivi so gibalno gorniškega delovanja v vseh starostnih obdobjih. Življenje mladih je usmerjeno v raziskovanje in vrednotenje. Naravne in družbene značilnosti gorskega sveta so prostor, ki je izredno zanimiv za spoznavanje, doživljanje in pridobivanje bogatih izkušenj. Gorska pokrajina je torej pomemben motivacijski prostor.

Hoja kot elementarna oblika človekovega gibanja je lahko športna, rekreativna, družabna, poučna. Povezana je s spoznanji naravnih zakonitosti, ki so jih razkrile naravoslovne znanosti. Če je hoja samo telesna dejavnost, je vrednoteenje spoznanj in doživetij duhovno bogastvo. Krepita se prijateljstvo in spoznavanje domovine in tujine. Veščine gibanja v gorskem svetu so dragocena izkušnja za mladega človeka, saj se uči orientacije, pravičnega vrednotenja družbe in pomoči v nesreči ter tako izpopolnjuje svojo osebnost. Tudi v dolini mora znati premagovati ovire.

Z razvojem človekovega odnosa do narave se spreminjajo tudi motivi. Ti so odvisni od kulturne in življenjske ravni družbe, družine in posameznika.

Mnogo mladih gornikov ne razmišlja, zakaj hodijo v gore. Nekateri hodijo zato, ker so blizu, ker jim je to všeč ali ker gredo njihovi prijatelji. Doživljanje gora je duša gorništva, ne glede na to, za kakšen doživljaj gre.

Ugotavljam, da mladi hodijo v gore zaradi:

- rekreacije (telesne in duševne sprostitve),
- »raziskovalnih« nagnjenj (naravne in kulturne znamenitosti),
- želje po uveljavljanju (pred seboj ali pred prijatelji),
- želje po zmagi (uživajo, če kljub naporom z voljo in svojimi lastni-

mi močmi premagajo veliko razdaljo in višino),

- zdravstvenih priporočil (npr. boleznih dihal),
- umika iz mestnega vrveža in vsakdanjih šolskih obremenitev v svet tišine in miru,
- družbe prijateljev in možnosti bolj sproščene vedenja,
- zbiranja žigov za transverzale.

Mladih planincev ne vodi v gore samo en motiv, temveč se jih več na različne načine prepleta med seboj. Vsak pa jih sprejema po svoje. Branka Mestnik, mentorica planinskega krožka na OŠ Gorica, Velenje

Od tod in tam

Zimski čas naj bi bil čas mirovanja, pa ni tako. Pridni in delavni ljudje, planinci in gorniki sploh ne mirujejo. Spominjam se davnega leta 1954. V gostilni pri Jankotu v Trenti je prenočeval starejši možakar, doma iz Trsta. Bil je mraz, zapadlo je precej snega, ponoči pa je svetila debela luna. Ne glede na zimske razmere se je možakar podal v gorski masivni svet, človek bi dejal, da se podaja v nevarnost, on pa: » To je užitek in sprostitev.« Šele danes osamelega gornika razumem, da je iskal zimsko idilo, nemoteč mir in ledeno skorjo v grapah. V slehernem zasneženem štoru je videl svojevrsten spomenik narave, zato je s sabo nosil Fotoaparar, daljnogled, opremo, ki je tudi službujoči miličniki takrat niso imeli.

In tudi zdaj smo v zimskem obdobju in prav je, da se človek giblje vse leto v zimskem času, da bosta spomladanska tura in hoja lažji. Zimski čas je sicer čas nahoda, dihalne poti v človeškem organizmu se krčijo, iz nosa po malem kaplja in to je tudi vzrok za odvržene papirnate robčke.

Skupinsko onesnaževanje je še bolj vidno in opazno. Nad našim mestom že dalj časa obnavljajo grajsko obzidje, da bi ohranili tloris nad mestom. Sezonski delavci so odšli, v okolici pa pustili obilo plastične em-

balaže, cigaretnih in kovinskih »škatel« in druge nesnage, naravi v objem, poseben čar zanemarjenosti. Odvrženega se je »nabralo« za tri velike vreče in več. Naj veljata planinski rek in svarilo, da odpadki sodijo v dolino, iz katere prihajajo in v kateri so bili doma. Janko Mlakar

Zbornik PD Kobarid 1952–2002

Zdravko Likar: Planinsko društvo Kobarid 1952 – 2002. Zbornik, 152 str., založilo PD Kobarid.

Planinsko društvo Kobarid je oktobra lani slavilo 50. obletnico ustanovitve in ob tej priložnosti izdalo imeniten zbornik, ki ga je napisal dolgoletni predsednik društva Zdravko Likar. Planinska dejavnost pa je na Kobarškem še veliko starejša, saj so že pri ustanovitvi Soške podružnice SPD v Tolminu leta 1896 sodelovali nekateri planinci iz Kobarida. Leta 1905 je postal predsednik podružnice dr. Rudolf Gruntar iz Kobarida in jo vodil do leta 1918. Po strahotah prve svetovne vojne je v obdobju italijanske in pozneje še Fašistične okupacije organizirana planinska dejavnost na Kobarškem seveda zamrla. V drugi svetovni vojni so se številni

kobariški planinci udeležili nardoosvobodilnega boja in nekateri so padli kot partizani. Šele po letu 1945 so bile ustvarjene ugodne razmere za vnovičen razcvet organiziranega planinstva na Kobariškem in decembra 1952 je bilo ustanovljeno planinsko društvo. Njegov prvi predsednik je bil Mirko Fratina. Ob ustanovitvi so si zastavili in zapisali tele temeljne cilje: »Gojiti ljubezen do planin, do zdravega športa planinarjenja, posebno pri mladini...; vzgojiti v mladini ljubezen do gora, pokazati ji njihovo lepoto v vseh letnih časih, dolžnosti pravega planinca v gorah, čuvati Floro in Favno pred uničevanjem.« Poleg tega je bilo društvo takoj na začetku in nato nadaljnjih petdeset let aktivno tudi na številnih drugih področjih. Če le bežno pregledamo kroniko društva, nas mora njegova dejavnost navdati z občudovanjem in priznanjem: ustanovitev Postaje GRS, markiranje poti na Krnskem pogorju, Stolu, Matajurju in drugod, odprtje planinskega doma na Vrsnem, ustanovitev mladinskega odseka, nadelava Zahodne drežniške smeri in poti Silva Korena na Krn, ustanovitev Planinskega društva Benečije (tesno sodelovanje z beneškimi planinci je bila vedno prednostna naloga PD Kobarid), odprtje koč na Stolu in bivaka na Črniku, zgraditev koč na planini Kuhinja in bivaka Hlek pod Vršanjo glavo, odprtje nove koč na planini Kuhinja, potem ko je stara pogorela, zgraditev bivaka na Muzcu, številni izleti v domačih in tujih gorah, številni tabori in spominska srečanja in še in še bi lahko naštevati. Ne moremo pa prezreti, da v galeriji številnih likov, ki nastopajo v sagi o Planinskem društvu Kobarid, upravičeno zbudi največjo pozornost podoba nepozabnega alpinističnega »vagabunda« z Drežnice Alojza Fona – Hulja, ki je s svojo neuničljivo energijo uresničil marsikatero društveno nalogo.

Srečna okoliščina, da so svojo dejavnost skrbno dokumentirali, je omogočila neutrudnemu Zdravku Likarju napisati veliko več, kot bi

lahko dal »suhoparni« zbornik. S kleno in živo besedo nam je prikazal, kako lahko prizadevno planinsko društvo s svojim delovanjem kulturno obogati življenje v svojem kraju, ko v neposrednem stiku s čudovitim naravnim okoljem izvaja svoje poslanstvo. Zanimivost in privlačnost knjige povečajo tudi številne Fotografije, ki dopolnjujejo besedilo, odlični končni vtis pa zaskoči osupljivo lepa Fotografija zasneženega Krna na naslovnici.

Andrej Mašera

Priručnik za markaciste

Priručnik za markaciste, Božo Jordan et al., Planinska zveza Slovenije, Ljubljana 2002

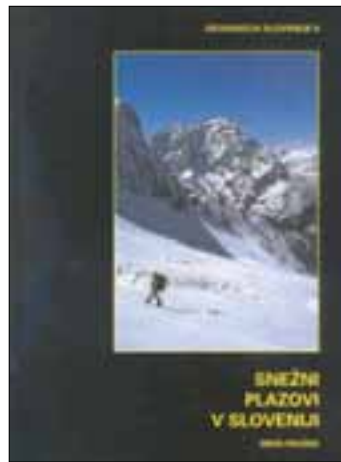
Da varno hodimo po planinskih poteh, imajo veliko zaslug tudi markacisti ali, kot jih je imenoval Rudolf Badjura, lisarji. Rdeče–bela znamenja so pogosto edini znak, ki nas pripelje do zelenega cilja. Kam jih narisati, kako zagotoviti, da ne bodo prehitro zbledela in da jih bo popotnik videl z obeh strani poti? Odgovore na taka in podobna vprašanja bodo markacisti dobili v učbeniku, ki je nedavno izšel pri PZS. Nasvete so prispevali Božo Jordan, Jože Rovani, Tone Tomše in Baldimir Bizjak. Slog je sicer silno telegrafski, nekatere kratice

sploh niso razložene in lahko le ugotovimo, kaj pomenijo. Včasih bi prav gotovo kazalo kakšno stvar še malce pojasniti, zapisati še kakšno besedo, pa vendar bo nadobudnemu markacistu učbenik v izdatno pomoč. Večina napotkov je namreč lepo ilustriranih s preglednimi risbami in skicami (delo Toneta Tomšeta). V uvodnem delu je najprej Fotografija Alojza Knafelca, očeta danes že slavne markacije, sledi nekaj splošnih podatkov o organiziranosti markacistov in pomenu planinskih poti, drugo pa so bolj ali manj smernice za delo markacistov – postavljanje smernih tabel, risanje markacij in smernih puščic, opremljanje poti ob hkratnem varovanju narave ipd. V besedilu se v okvirčkih pojavljajo najpomembnejša pravila; lepo bi bilo, če bi jih avtorji zbrali tudi v povzetku, iz katerega izvemo tudi nekaj o zgodovini planinskih poti. Priručnik bo markacistom omogočil, da bodo še boljše izpolnjevali svoje poslanstvo – varno pripeljati ljubitelje narave in gora do zastavljenih ciljev.

Marjan Bradeško

Snežni plazovi v Sloveniji

Snežni plazovi v Sloveniji, Miha Pavšek, Geografski inštitut Antona Melika, ZRC SAZU, Ljubljana 2002

Kakšna je moč snežnega plaz, lahko spozna le gornik, ki se sreča z ostanki opustošenja, z narivi kje v dolini Tamarja, morda z grozljivimi metriskimi zelenimi krogami ledu, ki jih puste plazovi v grapi Gruntovnice in še kje. **Miha Pavšek**, avtor nedavno izšle knjige **Snežni plazovi v Sloveniji**, pove, da pritiski v drvečem plazu dosega večtotsko moč. Odtod tudi rušilni učinki, ki jih kljub nekoliko skromnejšim zimam lahko opazimo v naših gorah. Knjige, ki je izšla v zbirki Geografska Slovenije pod zaporedno številko 6, je na prvi pogled ena sama statistika. Gre namreč za dokaj zahtevno strokovno besedilo, vendar bi ga vsakdo, ki zahaja v predele narave, ki jih ogrožajo snežni plazovi, moral prebrati. Odelava več kot tisoč plazov iz lavinskega katastra Slovenije je namreč prinesla toliko drobnih zanimivosti, izsledkov in nepričakovanih rezultatov, da že to na obiskovalca ogroženih predelov deluje kot svarilo. Takšen naj bi bil tudi namen omenjenega dela. Posebno preseneča ugotovitev, da snežni plazovi ne ogrožajo le strmih pobočij nad soško dolino – tam jih je pri nas največ –, pač pa tudi na videz nedolžni sredogorski svet, seveda v primernih razmerah.

Ko avtor obravnava t. i. območje proženja plaz, našteje vrsto dejavnikov in navaja razmere, ki so za proženje plazov še posebno ugodne. In teh noben obiskovalec gora ne bi smel spregledati. Tudi če smo še tako izkušeni in če smo plazove že doživljali iz oči v oči, moramo namreč vedno znova prepoznavati nevarnosti in se jim po možnosti izogniti. Po branju knjige bo vsakdo za odtonek bolj izkušen in morda mu bo hitreje jasno, zakaj so nekateri pobočja še posebno nevarna: denimo jugovzhodna pobočja vrhov v Loški steni in enako ležeča pobočja v grebenu Svinjak–Bavški Grintavec–Trentski Pelc. Tam so pri nas največji plazovi, tako po obsegu kot po višinski razliki in dolžini. Bralce bo ob pomoči statističnih podatkov in simulacije ogroženosti, ki jo je avtor izvedel na podlagi podatkov iz geografskega infor-

macijskega sistema Slovenije, razbral, da je najbolj nevarno na zmereno strmih pobočjih – v hudih strmih se plazovi prožijo sproti. Avtor opozarja tudi na značilnosti plaznic; nekatere, ki za plaz niso najbolj ugodne, namreč postanejo ob ponavljajočih se plazovih hudo nevarne, saj jih ti lepo zapolnijo, da postanejo gladke, dolgotrajno sneženje pa lahko povzroči orjaške plazove, ki dosežejo celo mesta v dolini, kjer jih ne bi pričakoval nihče. Da preventiva ni nikoli odveč, pričajo številne nesreče, v katerih postanejo žrtve tudi izkušeni gorniki, celo reševalci, kot je pokazala nedavna nesreča v Krmi.

Knjiga Plazovi v Sloveniji je obsežna, dobro napisana, resnica in ljubo pa je za povprečnega obiskovalca gora dokaj strokovna. Resda številni grafi in ponekod spremljajoče Fotografije pojasnijo marsikaj, pa vendar bi kazalo za javnost še kaj poenostaviti ali bolj nazorno prikazati. Prav gotovo bo delo v bodoče še doživelo ponatise, saj tudi lavinski katastrofi, ki je bil vir inFormacij, še ni dokončan. V vsakem primeru pa podrobno branje vsem, ki se lahko srečajo s snežnimi plazovi, postreže z zares zanimivimi ugotovitvami.

Marjan Bradeško

Če še niste vedeli ...

V svoji knjigi Šole mojega življenja (Mohorjeva založba, Celovec, 2002) je gospod Reginald Vospernik, do nedavnega ravnatelj slovenske gimnazije v Celovcu, zapisal tudi:

Odbor šolske skupnosti je na svoji seji 25.5.1998 v navzočnosti vseh članov sprejel naslednje soglasne sklepe:

1. S pričetkom šolskega leta 1999/2000 pričnemo z avtonomnim projektom »Razred Julius Kugy« z italijanshino od 1. razreda in z dijaki iz sosednjih dežel Slovenije in Furlanije–Julijske skupno s koroškimi dijaki. Razred bo poimenovan po znanem alpinistu Juliusu Kugju, ki je nekak simbol nadnaci-

onalnosti (mati tržaška Slovenka, hčerka slovenskega prevajalca Danteja v slovenščino, oče Korošec iz Lipe pri Pečah oz. Podkloštru), on sam zavzet alpinist v slovenskih Julijcih. Obvladal je vse tri jezike in iskal v strpnem duhu stike z vsemi tremi narodi. Njegov osebni prijatelj je bil tudi Anglež Compton, ki je zapustil okrog 1700 planinskih risb in slik. Kugy je osnovno obvladal tudi angleščino, 4. jezik, ki ga nudimo v »Razredu Julius Kugy« (Julius–Kugy–Klasse, Le classe Julius Kugy). Tim, ki bo pripravljen sodelovati pri tem zahtevnem projektu, bo imel prvi celodnevni seminar v soboto, 19. septembra, pod vodstvom prof. Larcherja v Tinjah. Za jesen je načrtovan tudi lahek pohod po zgornji Soški dolini (začetek in cilj: Kugyjeve spomenik) – kako soboto ali nedeljo.

(Stran 107, omemba Kugyjevega razreda tudi še na drugih mestih v knjigi.)

Ker je Kugyjevo ime nesmrtno zapisano v zgodovini slovenskega planinstva, sem ocenil, da utegne vestička zanimati bralce Planinskega vestnika.

Ideja in izvedba Kugyjevega razreda je mednarodno zrela, in naše obvestilo bi se s prisrčnimi čestitkami svetovljansko usmerjeni slovenski narodni manjšini tukaj lahko nehalo. In tisto, kar sledi, dejansko nima posebne teže. Gre samo za malo vsebinske kozmetike, da bi mlada srca dobila nekoliko bolj ravno orientacijo.

Kugy sebe ni imel za kakega slovenističnega virtuoz, nasprotno, znova in znova je obžaloval, da ni več slovenščine in da mu slovenska gorniška literatura ni dostopna. To seveda ne pomeni, da ni svojega znanja slovenščine pripeljal do stopnje, da je domača slovenska imena (osebna in ledinska) zanesljivo in spoštljivo zapisoval v slovenski obliki (s slovenskimi črkami) točno po slovenskem pravopisu (npr. Tožbar, Černuta, Draški vrh, Suhi plaz...), brez sledu germanizacije, razen kar je bilo v stari Avstriji zaradi sto in stoletnega nemškega uradovanja ponemčeno ali

sploh nemško, to pa so bila zlasti imena naselij, dežela in gorovij. V imenih je videl podobo narodove duše, poezijo narodove biti, v svojem idejnem in estetskem stremljenju je bil visoko nad močvarno politikantskega vsakdana, deloval je v najsvetlejši tradiciji starega Rima, ki je, četudi davkoses in okupator, pustil zasedene dežele živeti po svoje, ni jim vsiljeval svoje vere in svoje kulture. (»Live and let live« – besede seveda niso rimske, vsebina pač, do neke mere zajamčena s »pax Romana«.) V tem smislu so s Kugyjem, plemenitim »Rimljanom«, mostom med narodi, zadeli v Celovcu žebljico na glavico. Lahko jim čestitamo in naklonimo prijazen aplavz!

Glede Kugyjeve matere velja nemara navesti nekoliko bolj eksplicite, da je bila hči slovenskega pesnika Jovana Vesela Koseskega. Tudi oče je bil (koroški) Slovenec, vendar so v družini govorili nemško (ali italijansko). Po spletu nuje in dogodkov je bil Julius (ki se je v zrelih letih imel za »Avstrijca« – karkoli že to pomeni) namreč rojen v Gorici, večino življenja pa je preživel v Trstu, kjer je tudi pokopan. (Tržačani ga imajo za svojega, spomnimo se Kugyjeve steze na Kraškem robu. Ko pa že gledamo na Kugyja kot na most med narodi na stičišču slovanskega, romanskega in germanskega sveta, povejmo, da ga nič manj nimamo za svojega Slovenci: hvalevredni spomenik v Trenti – in Korošci/Nemci: Kugyjeva gostilna v Lipi, Rudolf Rother v Münchenu nenehno ponatiskuje *Aus dem Leben eines Bergsteigers*.)

Glede angleščine ni gotovo, da bi si bil Kugy podjarmil njene osnove, čeravno je poznal angleške spise o Julijskih Alpah in je gojil živahne, tudi čisto osebne stike s prevajalcem svojih del v angleščino H.E.G. Tyndalom (*Aus dem Leben eines Bergsteigers – Alpine Pilgrimage*; Anton Oitzinger, ein Bergführerleben – *The Son of the Mountains*); za to drugo knjigo lahko iz lastnihkušenj potrdim, da je v angleških planinskih vrstah pre-

cej znana). Angleških spisov o Julijskih Alpah, ki jih je v nemškem prevodu vključil v svojo antologijo *Fünf Jahrhunderte Triglav*, tudi znamenitega Longstaffovega pisma, ni sam prevedel v nemščino. Dobro pa mu je tekla Francoščina, kot je razvidno iz njegovih spisov o vzponih v Zahodnih Alpah.

Enako spoštljivo kot slovenska je zapisoval vsa druga osebna imena, recimo Furlanska in italijanska (Pesamosca, Piussi, Samassa), »logično« da tudi švicarska, Francoska, angleška – »logično« pravim zato, ker se glede na zgodovinsko odrivanost naroda proletarca, kot nas je krstil Cankar, zdi »samoumevno«, da se našega jezika ni učil noben uradnik vladajoče države in so matičarji mrcvarili naša imena s tujim pravopisom, kakor se jim je zahotelo, medtem ko so čisto drugače spoštovali pripadnike suverenih držav in takoimenovanih »zgodovinskih« narodov. Vsaj eno tško ime je prevzel tudi Kugy, namreč ime Oitzinger, v tej obliki toliko utemeljeno kolikor je posnetek matičnega zapisa in Ojcingerjevega lastnega podpisovanja. (Primerjajmo Staniča, kjer se hudujemo nad latinsko-nemško-italijanskim zapisom Stanig, vendar je oblika na -ig zapisana v rojstni knjigi in tako se je podpisoval Stanič sam, in tako ga zapisuje tudi Kugy. Po novem pa je tudi res, da zlasti Bavarci danes v tolerantni tradiciji starega Rima sledijo našim sugestijam in ga zapisujejo z našim črkopisom: Stanič.)

Spet pa imajo prav tisti med nami, ki pravijo, da naj bo tovrstne hvaležnosti že vendar konec. Postali smo enakopraven narod v družini narodov in ni treba takoj pasti na kolena, če se nekdo iz velikega sveta milostno ozre na nas. Res je, to je pesem za današnjo rabo: enakopravni med enakopravnimi, z vsemi pravicami, ki nam gredo. Hvaležni ostajamo za spoštovanje pravic, ne za milostni grizljaj, ki pade z gospodove mize. Delček te (samo)zavesti brez dvoma izkazuje tudi Kugyjeve razred. Aplavz ponovimo.

Stanko Klinar

Planinski terminološki slovar

Albin Mlač ... [et al.], **Planinski terminološki slovar**, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Sekcija za terminološke slovarje, Ljubljana, 2002

Če se skupina strokovnjakov, tako z jezikovnega kot s planinskega področja, združi v komisiji, ki naj bi pripravila planinski terminološki slovar, seveda človek pričakuje veliko. Vsega spoštovanja vredno podjetje. Saj so že bili poskusi, mariskdo je v preteklosti spravljal terminologijo v red, ampak tako zajetna knjiga, kot se postavlja pred bralca zdaj, bo bržčas razložila vse. Skupaj je je kar za 455 strani, od tega je slabih tristo strani razlagalnega dela, sledijo pa zbrani ustrezniki še v angleščini, nemščini, Francoščini (vse tri sta prispevala Stanko Klinar in Pavle Šegula) in italijanščini (Franco Slataper). Sestava komisije (Albin Mlač, Stanko Klinar, Bojan Leskošek, Bojan Pollak, Franci Savenc, Pavle Šegula, Albin Vengust in Stanislav Bojan Zupet) z uredniko Marjeto Humar je taka, da bi se človek brez dvoma zanesel nanjo, tudi recenzenti so ugledna planinska imena. Ko pogledamo izdelek, je videti imeniten. Tudi ko ga pre-

beremo, ne moremo reči, da je opravljeno delo majhno, še zdaleč ne, ampak pozoren bralec vendarle naleti na nekaj netočnosti, nedoslednosti ali nejasnosti. Seveda najprej pogledjmo, kaj vse je dobrega, na koncu pa natresimo bodice, za katere verjamemo, da jih bodo avtorji ali pa kakšna naslednja komisija pobrali z dobro voljo, kot spodbudo. Saj, kot smo slišali na predstavitvi tega velikega dela, je bila skrb za izbrano besedo v planinskih krogih vedno med vrednotami, ki so visoko spoštovane.

Kot smo že rekli, je slovar »razlagalni«, torej razlaga termine, ki so v takšni ali drugačni povezavi z gorami, planinami, naravo; nabralo se je kar 3615 gesel (poimenovanj). Zavestno so izpuščena imena rastlin in živali, zelo je poudarjena planinska oprema, izvemo tako rekoč za vsako vrsto sodobnega tekstila. Kot zanimivost omenimo, da je v določenem obsegu v slovar uvrščeno tudi strokovno pogovorno in nižje strokovno pogovorno izrazje; avtorji to zagovarjajo, češ da mora mladina poznati tudi prava imena za stvari, kot so »šajba«, »šrauf«, »štant«, če omenimo le tiste najnežnejše. Naj presodijo bralci! Seveda pa bi brez »Fršlusa« in »Fajtati se« verjetno lahko združali, mar ne, da o tistih malce vulgarnih niti ne govorimo? Pa tudi nedoslednosti, kot je »kastrola« samo v pomenu »čelada«, brez tiste »kastrole«, v kateri kuhamo, bi se nekaj našlo.

Vsak izraz je razložen dovolj obsežno tudi za nepoznavalca, sledijo pa še ustrezni v preostalih štirih omenjenih jezikih. Kjer jih ni bilo moč najti, jih preprosto ni, sicer pa so ponekod opisni, saj so nekateri izrazi pač slovenska posebnost. Pri tem se seveda zgodi kakšna nerodnost, tako je denimo naša »baba« v angleščini samo »dvooglavi vrh«, osamele skale, babe, ki so pogostejše, pa niso prevedene. Precej izrazov je podkrepjenih s črno-belimi fotografijami, ki pa so ponekod tako slabe kakovosti, da je težko razvidno, kaj so avtorji želeli pojasniti.

Delo je res obsežno, vendar se včasih sprašujemo, zakaj je kaj sploh uvrščeno v slovar. »Škodeličica« je pač tako vsakdanja stvar, da verjetno ni kakšna planinska posebnost. Hkrati pa bi zato, ker je slovar pač razlagalni, pričakovali pojasnilo, od kod »pips« za plazovne žolne ali »žimar« za prižemo. Vseh nedoslednosti ne bomo naštevati, omenimo pa jih še nekaj. Ponekod so kratice izpisane (npr. ENSA), vendar brez razlage, drugje pa sploh niso izpisane, temveč navedene samo v prevodu (npr. IKAR). Pri »TCU« piše, da je to »metulj s tremi izsredniki«, žal pa mi, ki smo nekoliko manj podkovani v plezanju, ne izvemo, kaj je ta »izsrednik«. Tudi na koncu slovarja, kjer je pregled ocen težavnosti plezanja in smučanja, naletimo na zmedo. Kot najvišja stopnja po lestvici UIAA je navedena VII. stopnja, pri izrazu »težavnostna lestvica UIAA« pa lepo piše, da je razpon I–XI. Hm? Ali pa smo mi, ki v plezanju ne segamo v zgornje težavnostno območje, kaj zgrešili? Saj ne, da bi bilo napačno, morda potrebuje le kakšno vrstico razlage več, za nas, ki pač želimo vedeti. To vrstico pa bi zlahka pridobili, če ne bi avtorji porabili obilo prostora za »športnice« in »športnike« najrazličnejših razredov, pa tudi za »vodnike« takšnih in drugačnih kategorij in organizacij. Mar ne bi bilo laže to združiti v daljši opis s podpomeni, podobno kot v jezikovnih slovarjih?

Ker v slovarju ne piše, kam naj bralci morebitne pripombe sporočajo, smo jih nekoliko več zapisali semkaj. Ob tem se sprašujemo: »In kdaj sledi dopolnjena in popravljena izdaja?« Jezik in dogajanje v gorah sta namreč silno živi stvari. Planinski terminološki slovar je vsekakor obetaven začetek, zdaj pa ga je treba še malce obrusiti. In da ne pozabimo: redki narodi v svetu, če sploh kateri, premorejo tako delo. Avtorji ugotavljajo, da so tudi pri tem, kot kaže, prvi.

Marjan Bradeško

Bovec z okolico

Letnico 2002 ima najnovejša, že sedma izdaja turistične karte Bovec z okolico, ki jo je v merilu 1 : 25.000 izdala LTO Bovec, kartografsko delo pa je opravil Geodetski inštitut Slovenije. Nova izdaja karte niti ne bi zaslužila pretirane pozornosti, če ne bi prinašala kopice novosti, ki so seveda odsev prizadevanj bovških turističnih delavcev. Planincem prinaša predvsem ture v Kaninski skupini, pa Polovnik in Javoršček na nasprotni strani Soče, kaj več pa na karto takega merila ne gre. V Kaninski skupini so označene tudi smeri turno-smučarskih spustov. Označene sprehajalne poti so iz Bovške kotline speljane vse do Srpenice. Najbolj pa bodo novosti veseli kolesarji, natančneje, gorski kolesarji, saj je na karti označenih pet izletov. Jasno je, da na tako karto sodijo tudi oznake za naravno in kulturno dediščino, pa še marsikatera koristna informacija glede nastanitve, pogostitve, parkiranja in podobnega. Za ponazoritev dogajanja med soško Fronto, ostanke katere najdemo okoli Bovec in po gorah nad njim, je koristna še označitev Frontne črte, na kateri sta si dolga leta prve svetovne vojne stali nasproti italijanska in avstro-ogrska vojska.

Igor Maher

Nepalski konzulat v Ljubljani

Od decembra deluje v Ljubljani konzulat Kraljevine Nepal. Funkcijo častnega konzula opravlja mag. Aswin Shrestha, ki si že dolga leta uspešno prizadeva za povezovanje med Slovenijo in Nepalom na vseh področjih. Vsi, ki se namenijo potovati v Nepal, bodo vstopno vizo za to himalajsko državo zdaj lahko dobili v Ljubljani (prej je bilo najbližje nepalsko konzularno predstavništvo na Dunaju). Vsekakor si je vizo priporočljivo pridobiti že pred potovanjem – če ne drugega, vam bo prihranjeno dolgotrajno čakanje na vstopne dokumente ob prihodu na nepalsko mejo. Konzulat deluje na Dunajski 104, uradne ure so ob torkih in četrtkih od 14.00 do 16.00. Informacije se da med uradnimi urami dobiti tudi po telefonu 01/5682–331. (Marjeta Keršič Svetel)

Literarni večer

Zvonko Čemažar je v ponedeljek, 9. decembra, v prostorih Društva slovenskih pisateljev organiziral literarni večer v počastitev mednarodnega leta gora. Prvič pri nas se je zgodilo, da so družno sodelovali pesniki amaterji in pesniki člani Društva pisateljev. Med pesniki amaterji so brali svoje pesmi o gorah: Lina Lavrenčič, Roža Pečnik, Marija Bocak Kalan, Fani Kopecky, Fani Nahtigal, Marija Osterman in Zvonko Čemažar. Pridružili so se jim člani Društva slovenskih pisateljev, ki pišejo o gorah: Dane Zajc, Meta Kušar, Samo Resnik, ignalka pa je prebrala nekaj pesmi Neže Maurer. (V.H.)

50 let Andrejevega doma

Na poslani razglednici 50 let Andrejevega doma na Slemenu je spomin na dva dogodka:

1. Dne 21. septembra 2002 je

minilo 50 let od odprtja Andrejevega doma na Slemenu nad Šoštanjem. Največ zaslug za zgraditev v letih 1951 in 1952 je imel Andrej Stegnar, direktor tovarne usnja Šoštanj in predsednik PD Šoštanj, po upokojitvi tudi agilni odbornik PD Ljubljana – matica.

2. Dne 1. oktobra 2002 je bilo na Smrekovcu prvo srečanje oskrbnikov planinskih koč nad Gornjo Savinjsko, Zadrebško in Mežiško dolino. Organiziral ga je Viktor Povsod – Fika, znani slovenski oskrbnik. Udeleženci so ob koncu poletne sezone malo izmenjali izkušnje, se povzpeli na vrh Smrekovca in zedinili za naslednje srečanje in druženje na Peci. (Miroslav Žolnir)

Mladinske E-novice

Po daljšem času so 13. Februarja s 1. letošnjo številko v spletno vesolje vnovič zaplavale Elektronske novice Mladinske komisije PZS. Začasno si jih oglejte na naslovu http://www.geocities.com/mkpzs_novice/, pozneje pa se bodo preselile na prenovljene strani Mladinske komisije. Prinašajo vrsto obvestil, informacij o akcijah, taborih, izobraževanjih, podrobneje je predstavljeno tudi 14. državno tekmovanje Mladina in gore, ki je potekalo januarja v Trzinu. (I. M.)

Novice iz Vipave

Teden otroka v oktobru je bil v Centru za usposabljanje invalidnih otrok »Janka Premrla Vojka« v Vipavi v znamenju 5. obletnice pohodov mladih planincev. Ob tej priložnosti smo dobili prav posebno darilo. Vodstvo centra je ob pomoči članov Planinskega društva Vipava postavilo notranjo plezalno steno, ki je še kako koristna v terapevtske in ne le športnorekreativne namene. Mladim plezalcem, ki jim stro-

Plezanje tudi v terapevtske namene

kovno pomagajo vipavski planinci, daje stena možnost krepitve mišic, koordinacije gibov in samozavesti. V vselem decembru pa smo se pohodniki povezali z vipavskimi planinci in gasilci ter pripravili pohod z baklami na Stari grad. Prav za vsakega našega otroka se je našla roka ali celo dve v pomoč. Z baklami, ki smo jih prižgali že v centru, smo odkorakali v temo proti ruševinam gradu nad Vipavo. Ko smo prispeli na vrh, nam je dobrodošlico zaželela največja bakla – polna luna, ki je tedaj pokukala izza obzorja in razsvetlila dolino pod nami. (Helena Kravos)

Na Šmohorju podeljujejo tudi medalje (foto: Fanika Wiegele)

Planinci vrtca Zarja Celje

V šolskem letu 2002/03 je v program Zarjin planinec vključenih 40 otrok, starih od 5 do 7 let. Vsak mesec opravijo po en izlet v bližnjo okolico. Povzpeli so se že na Hom, Svetino, Resevno. Hom je že nekaj let cilj prvega izleta, ki je namenjen medsebojnemu spoznavanju in slovesnemu sprejemu v PZS z izročitvijo Dnevnikov mladih planincev. V programu imajo še vzpon na Brnico, Celjsko kočo, Mrzlico ter zadnji izlet v osrčje Savinjskih Alp, kjer se bodo preizkusili v plezanju ob pomoči alpinistov. Za konec bo izveden planinski tabor, t. i. Vrtec v naravi na Jezerskem. Vsi mladi planinci so člani Planinskega društva Celje – Matica, ki jim zagotavlja strokovno vodenje in drugo pomoč pri izvedbi programa. (Manja Rajh)

Medalje na Šmohorju

Za srečanje pohodnikov na Šmohor sta v soboto, 18. januarja, poskrbela oskrbnika planinskega doma na Šmohorju Tullio in Vera Bolčič. V letu 2002 so 103 pohodniki opravili kar 5296 vzponov od blizu in daleč na Šmohor. 57 jih je prejelo bronasto (za 20–40 vzponov), 17 srebrno (40–60 vzponov), 29 pa zlato medaljo (več

kot 60 vzponov). Med zadnjimi jih je 14, ki so se povzpeli več kot stokrat. S 400 vzponi je najuspešnejši Mirko Lesjak iz Laškega, ki si je poleg prehodnega pokala zaslužil še torto velikanka. Drugi je bil Pavel Podbevšek z 278, tretji pa Robi Podbevšek s 186 vzponi. Najuspešnejša ženska je Marta Gričar s 121 pohodi. Skratka, v treh letih se je število pohodnikov potrojilo in vsi so enotnega mnenja: na Šmohorju je čudovito, sprejmeta te prijazna oskrbnika, prijetna toplota doma ti ogreje telo, razveseli te lepo okolje. (Fanika Wiegele)

Jericin sprehod

V nedeljo, 12. januarja 2003, smo se že tretje leto zapored zbrali prijatelji Jerice Plesnik – Pozinek in se na sprehodu od njenega doma v Logarski dolini do slapa Rinka spomnili nje in prijetnih ur, preživetih z njo. Jerica je vse življenje preživela doma, v Logarski dolini, in v njeni hiši so se vedno radi ustavljali najrazličnejši ljudje, od tovarišev v partizanskih časih, sodelavcev, znancev pa do mladih, ki so se na poti v hribe ustavili zaradi novic, čaja ali kar tako. Jerica je bila gostoljubna, iskriča in dobrovoljna, njen spomin je obsegal nešteto zgodb iz nekdanih dni. Pred dobo mobilnih telefonov je bila »obveščevalni center« za vse dogajanje v savinjskih gorah. Bila je vir in

posrednica inFormacij gorskim reševalcem ob nesrečah v gorah, ob njenih spodbudnih besedah so domači čakali na ponesrečene planince. Bila je tudi tista, ki je ponesrečenim gornikom natrgala planinskega cvetja, da jih je spremljalo na zadnji poti v dolino. Jerica je bila skromen in srečen človek. Rada je imela ljudi, uživala je v pogovori z njimi, zato so iskali njeno bližino in jo imeli radi. Njena optimistična in prijazna narava ji je pomagala obdržati duševno ravnovesje tudi v obdobju hudih bolečin, ki jih ji je zadajala bolezen. In imela je srečo, da ji je v boleznih ob strani stal skrbni mož Ivan. K Jerici smo se radi zgrinjali vse do zadnjega, njeni prijatelji pa bomo na začetku vsakega novega leta še vedno v mislih z njo, pa tudi s pesmijo in pogovorom, ko bomo šli po poti skozi Logarsko dolino. (Lučka Golob)

Razstava na Ptujju

Planinsko društvo Ptuj in knjižnica Šolskega centra Ptuj sta med 26. novembrom in 11. decembrom 2002 pripravila razstavo ob iztekajočem se mednarodnem letu gora. Na razstavi smo predstavili dejavnosti planinskega društva Ptuj, planinsko literaturo in Fotografije iz gorskega sveta avtorja Primoža Tropa. Na odprtju je zbrane nagovoril predsednik Tone Purg

in jih še posebno lepo povabil na vse društvene prireditve, ki bodo potekale v letu 2003, ko bomo zaznamovali 50-letnico planinskega društva in že 20 let haloške planinske poti. (Odbor za inFormiranje)

Seja Youth Commission UIAA

Tuthilltown v ZDA je bil od 27. do 29. septembra 2002 prizorišče redne seje Youth Commission (YC) UIAA, Mladinske komisije (MK) UIAA. Gostiteljica seje YC UIAA, ki je potekala v prijetnem in delovnem ozračju, je bila Ameriška planinska zveza. Seje se je udeležilo 11 predstavnikov mladinskih komisij planinskih zvez širom po svetu, navzoča pa je bila še sekretarka AVS Jugend. Na seji sem bila kot predstavnica MK PZS tudi spodaj podpisana v YC UIAA Zdenka Mihelič. Dnevni red je bil zelo obširen (15 zajetnih točk s številnimi podtočkami). Slovenija, MK PZS je tudi tej seji dala svoj pečat, ne samo z brošurami in kapicami MK PZS, propagandnim materialom o Sloveniji in slastnimi (slovenskimi) čokoladicami, ampak tudi z naslednjim:

- Podano je bilo poročilo uspešnega YC UIAA mladinskega mednarodnega tabora v Sloveniji – Tedna turne smuke 2002.
- Opaženi smo bili pri izvedbi najodmevnejše akcije ob Mednarodnem letu gora 2002 »Youth on the Move«.
- MK PZS je omogočila petim mladim planincem (iz MO PD Onger Trzin) udeležbo na mladinskem taboru YC UIAA v Romuniji.

- Dve mladi planinki je MK PZS »poslala« in jima pomagala na drugo akcijo ob MLG 2002, »Across two continents«, ki je bila na Uralu.
- Pri obravnavi mladinskih taborov YC UIAA za 2003 je bil naš mednarodni Teden turne smuke (1.- 8. 2. 2003, Planina Na kraju) sprejet med te tabore za leto 2003.
- Formalno smo še enkrat potrdili »Kriterije in priporočila o aktivnostih YC UIAA«.
- In seveda najpomembnejše za nas: v letu 2003 imamo čast gostiti predstavnike planinskih zvez v YC UIAA.

Obravnavali smo še:

- Mednarodno leto gora 2002 in aktivnosti YC v tem letu (poročila): »Youth on the Move«, 26. 7.-11.8. 2002, Alpe, »Across two continents«, 15.-29. 8. 2002, Ural,
- UIAA YC – mednarodni mladinski tabori v 2003. Za leto 2003 se je YC UIAA izjemoma odločila, da bo podprla več taborov, kajti vsak zase ima določene lastnosti. Tudi naš Teden turne smuke je bil zaradi uspešnosti v letu 2002 zopet izbran v 2003, čeprav so turno smučanje z mednarodnim srečanjem ponudili tudi Španci. V letu 2003 so naslednji tabori YC UIAA:
- Mednarodni (skupni) tabor za otroke s posebnimi potrebami in za otroke brez teh (leto 2003 je posvečeno ljudem z motnjami v razvoju oz. s posebnimi potrebami).
- Poročilo za Generalno skupščino UIAA (5. 10. 2002, Flagstaff).
- Program »Izobraževanje mladinskih vodnikov«: Naslednji seminar, ki bo vključen v ta 4-letni programski »paket«, bo Seminar oz.

izobraževalni tečaj za inštruktorje (»International camp For Trainers and Train the Trainers«), organizirala ga bo Švica, SAC, od 26. 7.-2. 8. 2002.

Gostitelji so poskrbeli, da smo si ogledali tudi rezervat »Mohonk preserve« – nekateri s kolesi, nekateri pa v plezališčih »The Ganks«, »The Traps« in »Near Traps«. Spomladi 2003 bo v Muenchnu oz. Salzburgu delovno srečanje – »working meeting YC«.

Zdenka Mihelič

Prenovljena podoba znaka UIAA

ki je porok za kakovost gorniške opreme.

Novi znak je ohranil osnovne značilnosti prejšnjega, vendar pa ima gora, upodobljena na njem, širše vznožje in višji vrh.

»Prenovljena podoba našega znaka izraža stabilnost naše mednarodne organizacije, ki si prizadeva za nove, višje cilje, in to ob pomoči številnega članstva ljubiteljev gora z vseh koncev sveta,« je spremembo pojasnil predsednik UIAA Ian McNaught - Davis.

Nova podoba znaka UIAA je delo oblikovalskega studia Vertebrae Graphics iz Sheffielda v Angliji.

KAJ	ORGANIZATOR	KDAJ	KRAJ	ST. SKUPINA
1. Teden turne smuke	MK PZS	1.-8. 2. 2003	Planina Na kraju, Slovenija	18-29 let
2. Turno smučanje	FEDME	13.-19. 4. 2003	Pireneji, Španija	18-25 let
3. Pohodni tabor	CAI	6.-13. 7. 2003	Valsesia, Monte Rosa, Italija	15-18 let
4. Pustolovski tabor	FRAE	4.-23. 7. 2003	Garda – Karpati, Romunija	14-21 let
5. Plezanje	UMCR	15.-28. 7. 2003	Ural, Rusija	18-27 let
6. Gorniški tabor	MCAG	9.-18. 8. 2003	Kavkaz, Gruzija	18-30 let
7. Ekološko-delovni tabor	AV	24.-30. 8. 2003	Kaunergrat, Avstrija	16-30 let
8. Plezanje – Crimea rock Festival	UMF	15.-22. 9. 2003	Krim, Ukrajina	17-25 let

Prva seja UO PZS v letu 2003

V petek, 7. marca, je potekala 5. seja upravnega odbora Planinske zveze Slovenije. Dnevni red je bil obsežen, saj so obravnavali kar 16 točk. Na začetku je UO imenoval novo generalno sekretarko Alojzijo Korbar Tacar, predsednik pa je pozdravil novo računovodkinjo Ljudmila Ahačič. V nadaljevanju je Janez Duhovnik podal temeljito informacijo o aktivnostih pri graditvi slovenskega planinskega muzeja. UO je sprejel informacijo in spet podprl prizadevanja v zvezi s tem. Ena najpomembnejših točk je bil vzorno pripravljeni zaključni račun, še bolj je razveseljivo pa je, da je bil izkazani finančni rezultat za planinsko organizacijo ugoden. UO je obravnaval še tele teme: cene nočitev in popuste pri prenočevanju v planinskih kočah v letu 2003, zaznamovanje 110-letnice organiziranega planinstva, problematiko članarine, aktivnosti v zvezi s Slovenskim alpinističnim klubom, informacije v zvezi s Clubom Arc Alpin in Vio Alpino. Na predlog glavnega in odgovornega urednika Planinskega vestnika je UO razrešil člana uredništva Borisa Strmška in imenoval novo urednico za alpinizem Matejko Pate.

Pred sejo UO je potekala novinarska konferenca o 110-letnici ustanovitve osrednjega Slovenskega planinskega društva in organiziranega planinstva. Predsednik PZS Franci Ekar je podrobno orisal dosedanjo zgodovino planinske organizacije in najvil aktivnosti, ki jih bo PZS izvedla v jubilejnem letu. Te bodo: prapor PZS, izdaja publikacije Almanah (planinsko zgodovinopisje), planinska akademija v Kamniku in Mozirju, razstave s temo planinstva, srečanje planincev pri Krnskih jezerih in drugi planinski dnevi, več mednarodnih prireditev, psvet v Vratih in druge okrogle mize, postavitev smernih plošč na vrhovih, poimenovanje po zaslužnih planincih, obletnica prvega pristopa na Everest (50 let), jubilejni članki v Planinskem vestniku in v

drugih medijih, akcije za nameščanje čistilnih naprav v visokogorju, aktivnosti MDO, več aktivnosti glede planinskih poti v povezavi s sosednjimi državami. Vodstvo PZS je prestavilo tudi aktivnosti v zvezi z graditvijo planinskega muzeja in podalo kratko analizo gorskih nesreč v letu 2002. V. H.

Ustanovitev Parka miru na Balkanu

Predsedstvo UIAA in komisija za ohranjanje gorske narave (IUCN) pri tej krovni gorniški organizaciji podpirata zamisel, da bi na Balkanu ustanovili mednarodno zavarovano gorsko območje, posvečeno miru in ohranjanju narave. Projekt vodita Pierre Gallant in Marija Zupančič - Vičar, predstavnica Slovenije pri IUCN.

»Skupaj s številnimi drugimi organizacijami, ki tudi podpirajo to zamisel, si bomo prizadevali za ustanovitev mednarodnega zavarovanega območja balkanskih gore, ki bi zajemalo gore Albanije, Kosova in Črne gore. Dosedanji rezultati podobnih mednarodnih projektov - na primer ohranjanja Skadrskega jezera, zahodne Stare planine ali doline Neretve - so nam lahko v veliko vzpodbudo. Zavarovana območja so lahko pomemben člen v razvoju mednarodnega sodelovanja in dogovarjanja o skupni razvojni strategiji.« je dejala gospa Vičar. »Prav čezmejno sodelovanje pri ohranjanju naravne dediščine in oblikovanje mednarodnih zavarovanih območij bo ena osrednjih tem letošnjega kongresa IUCN, ki bo septembra v Južni Afriki. Gore Prokletije so zelo primerne za ustanovitev zavarovanega območja, ki bi hkrati simboliziralo željo po miru in miroljubnem sožitju.«

V podporo zamisli o mednarodnem gorskem mirovnem parku bodo julija letos organizirali mednarodni trekking, ki naj bi vzpodbudil razvoj do narave prijaznega turizma v gorah, ki jih je zelo prizadela vojna in iz katerih se ljudje zaradi velike revščine množično odselju-

jejo. Antonia Young, članica organizacijskega sveta te mednarodne akcije, je zamisel takole opisala: »Udeleženci iz vseh koncev sveta naj bi se zbrali v Peči na Kosovem, potem pa oblikovali skupine s šestimi udeleženci, ki bi nato krenile po različnih poteh - odvisno od zmožnosti in telesne pripravljenosti - proti goram Prokletije. Posamezne poti bomo zastavili tako, da bodo udeleženci lahko spoznali gore Kosova, Albanije in Črne gore in tamkajšnje domačine.«

Zbor Mladinskih odsekov 2002

V Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu je 23. novembra 2002 potekal najvišji organ organiziranja mladih znotraj PZS, zbor Mladinskih odsekov. Pred zborom MO je Mladinska komisija PZS izvedla tudi tri okrogle mize s temami: Organizacija mladih v planinski organizaciji (kako smo organizirani, kakšni so problemi, težave, kako v prihodnosti idr.), Dijaško-študentske skupine (predstavljene so bili 4 primeri dela iz različnih MO-jev in z različnih koncev Slovenije) in Euro # 26 (kartica ugodnosti). Na začetku zbora MO so nam slovenski udeleženci projekta Youth on the Move predstavili to popotovanje, nato pa se je že začel zbor MO, ki je bil hkrati tudi volilni zbor. Udeležilo se ga je 43 predstavnikov mladinskih odsekov (od 112 MO-jev oz. 108 polnopravnih MO-jev z volilno pravico) in 11 članov UO MK PZS, vseh skupaj z gosti nas je bilo v dvorani kar 101. Med njimi je bil tudi Danilo Škerbinek, podpredsednik PZS, ki je vse lepo pozdravil in čestital za uspešno delo v tem obdobju.

Na zboru MO so bila podana vsa poročila z okroglih miz s predlogi sklepov, poročila odborov MK PZS, predsednikovo poročilo in delno finančno poročilo MK PZS z dne 30. 10. 2002. Podeljeni pa sta bili tudi dve najvišji priznanji MK PZS, mladina in gore, in sicer Mladinskemu odseku PD Fram in Bogomilu Polavdru (MO PD Zabukovica).

Na podlagi predstavitve kandidatov je zbor MO izvolil vseh 9 kandidatov za voljene člane UO MK PZS za to mandatno obdobje (jesen 2002 – jesen 2004); to so: Mateja Matajurc (PD Kobarid), Janko Tominšek (PD Zabukovica), Tomaž Mikeln (OPD Koper), Petra Podhraški (Sloga Rogatec), Martin Žvanut (PD Podnanos), Nina Ozimic (PD Dravograd), Boris Ban (PD Dravograd), Jure Cencelj (PD Žalec) in Tanja Žele (PD Postojna). Ker ni bilo kandidata za predsednika MK PZS, je zbor MO na podlagi predloga UO MK PZS sprejel začasno rešitev o imenovanju kolektivnega vodstva MK PZS za obdobje največ 6 mesecev s popolnimi pooblastili predsednika MK PZS. Člani kolektivnega vodstva MK PZS so: Peter Šilak (PD Ptuj), Mojca Novak (PD Velenje), Mitja Gleščič (PD Nova Gorica), Matjaž Hafner (PD Škofja Loka) in Zdenka Mihelič (PD Ribnica).

Zdenka Mihelič

Nadaljevalni alpinistični tečaj

Med 27. 2. in 2. 3. 2003 je Komisija za vzgojo in izobraževanje pri Komisiji za alpinizem organizirala nadaljevalni alpinistični tečaj za pripravnike alpinističnih kolektivov. Zaradi velikega števila prijavljenih (približno 70) je bil tečaj organiziran na kar treh različnih lokacijah, in sicer v Logarski dolini (vodja Boris Strmšek), na Jezerškem (vodja Miha Marenče) in na Mangartski planini (vodja Janez Levec). Pripravniki so pod vodstvom alpinističnih inštruktorjev obdelali vse teme zimske tehnike, opravili nekaj zimskih plezalnih tur, na programu pa je bilo tudi ledno plezanje. Eno noč so tečajniki tudi prebivakirali na prostem. V. H.

Dr. Milan Pintar – Mika (1934–2003)

Po koncu vojne leta 1945 so naše gore neverjetno oživele. Imeli nismo ničesar razen svobode in bili smo srečni, nepopisno srečni. Gore, simbol svobode in svetlobe kot ostro nasprotje teme, ponižanja in trpljenja, so nas vabile in izzivale so nas stene s svojim skrivnostnim čarom romantike. Po kočah se je slišalo petje, po vrhovih vriskanje in po planinah so pozvali zvonci. Bilo je tam po letu 1950 in prva povojna generacija plezalcev je spodbujena s Čopovim dejanjem v Triglavski steni doživljala svoj vrh. Zanje smo bili mulci, premladi, generacije za nami še ni bilo in ostali smo nekako »zunaj«. Družile pa so nas podobne želje, hrepenjenja, odkrivanje novega v stenah, v sebi in v vseh skrivnostih življenja. Ure nikoli končanih pogovorov so nas zblížale, čeprav smo že takrat oblikovali vsak svoje poglede in cilje. Mik, Fizik, dobričina in hkrati neizprosno racionalist, Milan, odločen, da se prav po jugovsko preskusi do meje možnega, da bi se potem popolnoma prepustil kemiji, a po svoje romantik, Aleš, strojnik, in jaz, elektrotehnik, pa do konca nisva mogla pustiti gorja dovolj v ozadju – še posebno Aleš, ki se je odločil, da moramo Slovenci najti svoj prostor v Himalaji.

Z Mikom sva se odločila za prvi zimski vzpon po Prusik–Szalayevi smeri v Triglavski steni. Z drezami sva bila hitro pod Skalaškim vstopom in zlezla na dolgo grapasto polico, značilno za smer. Tam pa se je začelo vedno bolj udirati, sneg se je ojužil in do večera sva komaj pregazila do konca prečke ter prespala pod varnim previsom ob grapi, ki vodi navzgor. Zjutraj je bilo meter snega in plazovi so ves dan zasilali grapo in prečko. Naslednji dan sva šla naprej, pot nazaj je bila zaprta, naprej pa tvegana. Prišla sva čez Prusikov previs na dolgo strmo snežišče, ki bi naju pripeljalo do roba amfiteatra. Nenadoma se je pobočje streslo in zloglasen zvok nama je pognal strah v kosti. Kot pajka po pajčevini sva se hotela pregoljufati do skalnega navpične-

ga stebra desno ob grapi in ko sva zabila prvi klin, je Mik, še v prečki, oddrsel s prvim kosom snežišča, a klin je bil pravi, saj je tako lepo zapel. Bivakirala sva na ozki zaledeneli polici pod zadnjim previsom. Konopljene vrvice so naju vso noč rezale v stegna, da je kri zastajala v nogah. Imela sva zelo slabe čevlje, premočene vetrovke in inovacijo: polivinilasto Polijo iz »Jugoplastike« sva z oblizi zleplila v nekakšno vrečo za bivakiranje – teh takrat še ni bilo. Vreča je bila še cela in ko se je vžgal bencin, ki sva ga nalivala v kuhalnik, je »požar« ugasnil in sva jo morala prerezati s klinom, da sva prišla do zraka. Le prsti so bili ena sama opeklina. Iz skorje od kosa slanine sva skuhalo juho in to je bila najina zadnja hrana. Utrujena, lačna in zaspana sva vso noč visela in drsela na polici in se vsako uro menjavala v spanju, da ne bi zaspala oba in se nikdar več zbudila. Bila je brezupna in dolga, mrzla noč. »Toni, kaj misliš, koliko imava možnosti, da prideva iz stene?« me je presenetil Mik. »Ne vem – zakaj?« sem se izmaknil odgovoru. »Ti pa jaz povem. Možnosti skoraj ni, manj kot procent.« In mi je hladno naštel vrsto razlogov za to ugotovitev. »To pomeni, da bova prišla skoraj na vrh in potem bo manjkalo še čisto malo, tisto bova pa že kako,« sem mu skušal oporekati in se ohrabriti. »Nisi resen. Le ena rešitev je.« »Kakšna?« sem postal radoveden. »Edino pametno je, da zaspiva in se

rešiva teh muk. Zakaj bi se po nepotrebnem mučila do konca? Pridnaš, da to nima nobenega smisla več?« »Ne, ne, ne! Jutri bova zunaj.« Čeprav sem vedel, da je vse, kar govori, res, se nisem mogel strinjati. In tako je pogovor tekkel naprej. Kaj je življenje, kaj je duh in kaj razum in kdo pravzaprav smo. Naslednjega dne opoldne sva bila na vrhu amfiteatra pri vstopu v zadnji del stene, in glej, sonce je posijalo skozi oblake. Do večera sva zunaj, me ni več skrbelo. Utrujena, lačna, mokra in izčrpana sva zaspala. Za pol ure, na soncu. Zbudil sem se ob treh, pokrivala naju je polmetrska plast novega snega. Snežni metež je prihajal z vetrom. Le en raztežaj sva splezala na greben desno od originalne smeri. Miku je tik pod stojiščem padel na glavo kamen, skrit pod snegom. Sprožila ga je vrav. S skrajnim naporom sem ga prestrašen potegnili čez rob na ozko stojišče. Bil je bled in negiben. Nisem vedel, kaj naj storim, in sem mu položil roko na čelo. Počasi je prišel k sebi. Pozneje je povedal, da se mu je, ko ni bil pri zavesti, sanjalo, da ni mrtev in da bo doživel petinšestdeset let. Zabil sem tri klinke v tla in v vetru sva se le s težavo pokrila s polivinilom, ki ga je trgval veter. Meteorolog na Kredarici je to noč nameril 120 km na uro, minus 16 stopinj. »Vidiš, da sem imel prav,« je še spraval iz sebe Mik, sam pa nisem imel moči za odgovor. To noč sva preživela, a stopala so nama pomrznila. Zjutraj je veter ponehaval in komaj sva čakala, da se odvijeva iz polivinila. Opeklina na rokah so pomrznila in počrnele in obupno smrdele. Začel sem prvi raztežaj, vendar sem moral kmalu odnehati. Prsti so bili neuporabni. »Mik, ali misliš, da lahko poskusiš ti?« »Koliko je poleti od tod do vrha?« »Slabo uro.« »Potem bova v petih urah zunaj, Morava biti.« Mik je plezal mirno in brez ustavljanja. Zadnje grupe do znanega izstopnega previsa sem se s cepinom lahko lotil. Pozabil sem na prste in na vse. Čakala naju je le še velikanska vehta nad previsom. Izkopal sem še kaka dva metra skoraj navpičnega tunela nad pre-

visom in se vrnil pod previs. Miku pa je ostalo še veliko metrov. K sreči je sneg sam padal navzdol. Mika nisem videl, le padajoči sneg iz tunela mi je kazal, da napreduje. Ob dvanajstih sva zlezla iz luknje na ravno snežišče, posijalo je sonce in bila sva živa in rešena. To je bila največja preizkušnja in izkušnja v mojem življenju, ki naju je globoko povezala in zaznamovala.

Mik je večino svoje strokovne poti preživel kot profesor in raziskovalec na Univerzi Waterloo v Kanadi. Zadnja leta pa ga je čakala še ena, zadnja življenjska preizkušnja. Zahrbtna bolezen. Mik se ni vdal, sprejel je izziv in se bojeval do konca. Še več. Kot Fizik ji je napovedal vojno, zbral znanje z vsega sveta in pripravil projekt, pravi izziv za znanost. In tako je usoda najini poti spet združila; oba sva neomajno verjela v sprejeti cilj. Delo v skupini strokovnjakov je steklo po začrtanem programu. »Ampak, Mik, trajalo bo nekaj let, da bomo našli uporabno metodo.« »Saj to delam za druge, ne zase,« je bil njegov odgovor. In potem se je zgodilo. Pa ne zaradi bolezni. Majhen, nepričakovan zaplet in Mik je odšel. Tiho. Na svečnico. Tako kot Aleš. Majhen delček, nekakšen ležaj, in Aleš je odšel.

Tako odhajajo zmagovalci. Mi pa ostajamo in se jih spominjamo. Z velikim spoštovanjem. Gotovo so veseli, če vidijo, da kdo nadaljuje njihovo delo, poslanstvo, ki so si ga izbrali. Dr. Milan Pintar je bil član AO Ljubljana Matica, gorski reševalec in od leta 1959 gorski vodnik.

Tone Jeglič

Zmrznjene vodne kapljice ...

V soboto smo se dogovorili, da preplezamo zaledeneli slap v Martuljku – LuciPerja, kot so poimenovali to v oči bodečo ledeno zaveso. Poskusila sva ga preplezati že prej, pa sva bila na vstopu vedno prepoznana. Tokrat smo pod slap prišli dovolj zgodaj. Ti, v zrelih letih življenja, jaz, ki se tem letom približujem, in

Anže, ki je šele začel nabirati izkušnje v gorah. Kljub veliki starostni razliki smo se dobro ujeli in v tej navezi je vsak našel samega sebe.

Sámo plezanje nam je šlo dobro od rok. Uživali smo v ledu in strmini, ki zahteva dobro znanje plezanja v ledu in uporabo lednega orodja. Na konicah derez in z lednim orodjem v rokah smo bili kot pajki v pajčevini. Kar hitro smo preplezali najtežji del. Nismo vztrajali prav do vrha, ampak smo se spustili nazaj proti vstopu. Pri povratku nam vrav ni stekla. Obstali smo le nekaj metrov nad stojiščem. Vrv se je zataknila in ponovno se je bilo treba povzpeti navzgor. To nam je vzelo kar nekaj časa. Medtem ko sem reševal ujetu vrav, si obvestil najini ženi, zakaj zamujamo. Z veliko mero strpnosti smo turo nato uspešno končali.

Pred vrnitvijo domov smo se vsi zadovoljni ustavili še pri Danici v Aljaževem hramu. Želeli smo urediti vtise, predvsem pa narediti načrte za naše druženje ob naslednjem koncu tedna. Ta pa je bil tako ali tako še zelo daleč ...

V nedeljo si šel na tekmovanje v smučarskih tehnik v Logarsko dolino. Na tekmo so te spremljale žena Nada in hčerki Irena in Martina. V tvoji starostni skupini je konkurenca kar huda. Ta tekmovanja so zahtevne preskušnje, saj se tekmovalci resno pripravljate vse leto. Tebi tekmovanja niso bila neznanca. Če nisi tekmoval sam s seboj, si bil v borbi s tekmeči v smučini.

V zadnjem desetletju si spremljal tudi tekmovanja in športnem plezanju. Odkar se je ta športna zvrst začela razvijati pri nas, je bila zraven tudi Martina. V tistih začetkih smo želeli tudi v Mojstrani ponuditi mladim to možnost delovanja, zato smo se odločili, da v telovadnici osnovne šole naredimo plezalno steno. Kot poznavalec takih sten in z znanjem tehnike si se lotil tega dela. Na prostoru, ki smo ga imeli na voljo, si skonstruirali zahteven profil stene, ki smo jo potem s skupnimi močmi postavili. Martina je steno kmalu prerasla. Tudi druge plezalne stene na ra-

Martin Čufar

zličnih krajih po svetu ji ne povzročajo večjih težav. Pri treningih si ji bil vseskozi v oporo in pomoč.

V ponedeljek se je začel običajen delovni teden. Kot konstruktor si bil zaposlen v Tehničnem biroju na Jesenicah. Delo, ki si ga opravljal, te je veselilo in mnogokrat sva si v gorah izmenjavala mnenja o tehničnih znanjih. S svojim nazornim opisovanjem si me znal zavesti v svet tehnike in marsikdaj sem se v mislih znašel v tovarniških dvoranah.

Večer se je prevesil v noč. Sklicana je bila reševalna akcija. Sporočilo je bilo kratko: »Na Konjskem prevalu si je planinec poškodoval nogo.« Odhiteli ste. Začetek je bil podoben številnim akcijam, v katerih si sodeloval ...

Potem ko si se preselil v Mojstrano, kjer sta z ženo zgradila hišo in ustvarila družino, te je prevzelo poslanstvo reševalne službe. Pred več kot četrt stoletja si se vključil v postajo GRS. Obveznosti v postaji si opravljal vestno in z vso odgovornostjo. Takrat je bilo še veliko reševalnih akcij izvedenih na klasičen način. Dandanes nam pri prevozu reševalcev, ponesrečenih

in reševalnem delu pomagajo stroji. Posadke v helikopterjih v danih razmerah opravijo veliko dela. Vsem vremenskim razmeram pa tudi stroji niso kos. Takrat ostane vedno samo človek – gorski reševalec. Vodilo, pomagati ponesrečenim, je enako in vseh reševalnih akcijah.

Ta misel vas je vodila v ponedeljkovi noči po dolini Krme proti ponesrečencu. Vremenske razmere pa so postajale vse slabše. Prva skupina je že prispela do ponesrečenega in ga zaščitila pred mrazom, vetrom in snegom. Vaša skupina je odšla po poti prek Kurice. Nedaleč stran, v koči, se je pripravljala še zadnja skupina.

Potem se je zgodilo.

Napihani snežni kristali, združeni v labilno plast snežne odeje, so zdrseli v dolino. V tej kotaleči se gmoti snega ste ostali trije. Snežni kristali, ki so ti velikokrat dajali smučarske užitke, so se te trdno oklenili. Kljub veliki življenjski moči, ki si jo imel, je bil vsak poskus za ohranitev življenja brezupen. Množica snežnih kristalov te je posrkala vase.

Tvoje življenje je oteklo.

Podobno se spomladi zgodi s kristali. Ko sonce dobi dovolj moči, se snežni kristali spremenijo v drobne vodne kapljice, ki odtečejo ...

Martin, hvala ti za vse lepe trenutke, ki smo jih skupaj preživel, in za vso prizadevnost, ki si jo posvetil delu v gorski reševalni službi.

Martin Čufar

- Rojen 21. 9. 1947 na Jesenicah
- Umrli 3. Februarja 2003 v reševalni akciji na Konjskem prevalu – Kurica
- Zaposlen v Tehničnem biroju na Jesenicah
- Član UO PD Dovje – Mojstrana
- Član AO Mojstrana
- Načelnik markacijskega odseka pri PD Dovje – Mojstrana
- Član postaje GRS Mojstrana
- Reševalec letalec
- Treniranje športnih plezalcev in pomoč pri treningih
- Konstruiranje in izdelava plezalne stene v Osnovni šoli 16. decembra v Mojstrani
- Kot tekač na smučeh je sodeloval na več različnih vrstah tekmovalnj
- Za svoje prizadevno delo je bil nagrajen s priznanji PZ Slovenije, GRS Slovenije in URSZR

Dušan Polajnar

Ciril Hudovernik (1912–2002)

Konec lanskega leta se je iztekla alpinistična planinska pot prijatelja in gorskega tovariša Cirila. V ostenja gora se je zagledal in se jim tudi vdal v tridesetih letih. Sledil je svojevrsten alpinistični uspeh – dosežek v letu 1937 v zahodnem ostentju »Kokrske« Kočne, ko je preplezal peto težavnostno stopnjo. V knjigi Stene in grebeni je zapisano: »V torišču sta se nenadoma pojavila Kranjčana Ciril in Cene, kot večina slovenskih navez« in preplezala smer 5. težavnostne stopnje med »oltarji« kot najtežjo stensko plezalno problematiko Kočne in nad dolino Kokre. Za tisto obdobje je bil Ciril dovršen alpinist z množico plezalnih vzponov ter zimskih pristopov

pov, med katerimi sta mu bila Storžič in Grintovec najbolj pri srcu. Vojna vihra ga ni obšla, bil je na strani naprednega gibanja OF.

Povojni čas je bil za kranjsko planinstvo izjemno težak, kajti ponos kranjske podružnice, Prešernova kočica na Stolu, je bil požgan, enako Šmarjetna gora in Jošt – najbolj množična in sveta zatočišča kranjskih planincev. Kako naprej? 6. novembra 1946 zvečer je bil v mali dvorani sindikalnega doma v Kranju »občni zbor podružnice Planinskega društva Slovenije«. Na tem prvem povojnem planinskem občnem zboru je bil Ciril izvoljen za odbornika, še posebno za področje alpinizma in gorske reševalne službe, kot sposoben in aktiven finančnik in gospodarstvenik pa tudi v projekt obnovitve planinskih koč. Cirilove zasluge za obnovo planinskih domov, ki so bili v vojni opustošeni ali nevdrževani, so izjemne. Ko je bila v letu 1946 tudi v Kranju ustanovljena baza gorske reševalne službe, je bil njen ustanovni član, sodeloval je tudi pri ustanavljanju alpinističnega oddelka in postal njegov prvi načelnik. V letu 1951 se je po več kot 50 letih spet odločalo o želji, da bi kranjski planinci, tedaj že planinsko društvo Kranj, postavili »dom na Storžiču«. Bil je član skupine, ki je določila sedanjo lokacijo planinskega doma na Kališču in zaradi njegovih velikih zaslug, dela in organiziranosti je bila postojanka v letu 1959 že odprta. Še posebno po letu, ko se je praznovalo 60 let slovenskega planinstva v Kranju, je bila Cirilova aktivnost izjemna. Hkrati so potekali za društveni status kar preobsežni projekti na Šmarjetni gori in Kravcu, ki jih je usmerjala politična vizija tiste dobe. Ciril je na to preobsežnost opozarjal, je pa aktivno sodeloval, tudi pri razvoju infrastrukture na Kravcu in Šmarjetni gori. To je bilo izredno delo, ki je še danes pomembno.

Hudovernik ali, kot so mu rekli v gorah, »Čurn'k«, je bil odbornik PD Kranj skoraj pol stoletja. Vseskozi je bil zvest matičnemu planinstvu –

Ciril Hudovernik

PD Kranj. Bil je skrben, socialen in vedno pripravljen pomagati. Tudi Nejcju Zaplotniku, prvemu slovenskemu alpinistu na vrhu Everesta, je z veseljem uredil zaposlitev, ko se mu je pot do nje nekoliko zapletla. Še posebno rad je pomagal, če je šlo za alpinista. Tudi pri graditvi kočice na Bleščeči planini na Koroškem se je veliko angažiral in pomagal, da so slovenski planinci SPD Celovec zgradili svojo lastno postojanko. V PD je bil dolga leta načelnik gospodarskega oddelka, predsednik NO, predsednik PD, delal je v različnih komisijah. Dobil je vsa najvišja planinska priznanja in dodeljen mu je bil status častnega predsednika in častnega člana PD Kranj. Prejel je tudi več državnih priznanj in v samostojni Sloveniji ga je mestna občina Kranj odlikovala z največjim – nagrado MO Kranj. Kot osebnost je bil spoštovan in cenjen, ne samo v društvu, ampak tudi v matični krajevni skupnosti, občini in med gospodarstveniki. Od finančnega uradnika v Kranjskem tekstilnem »Intexu« leta 1946 se je povzpел do najvišje funkcije finančnega državnega inšpektorata. Veliko podjetij in gospodarstvenikov se ga še danes spominja kot človeka, ki je iskal pomoč za razvoj in reševal težave. Tudi pri graditvi Triglavskega doma na Kredarici je moral zastaviti svoj vpliv, da se je vse zgodilo tako, kot se je. Na po-

dročju športa so bila vedno trenja zaradi pomanjkanja takih ali drugačnih sredstev in prav ob Cirilovi pomoči je planinstvo ne samo v Kranju, ampak v celotni regiji veliko pridobilo. Spomini na Hudovernika, srečnega planinca, za katerim so vsepovsod ostale sledi, bodo zapisani v spisih kronike o kranjskem planinstvu za neizbrisnimi velikimi in zlatimi črkami. Planinci PD Kranj

Marjanu Kralju: Dvoje utrinkov pri- jaznega spomina ...

Na poti med Brano in Tursko goro, le malo nad Kotlički, je na poti preduh, nekakšno okence, ki se ne more primerjati s kakšnim Prisančkovim oknom, vendar se mora popotnik zrinuti skozenj. Seveda vsa stvar ni nič pretresljivega in še manj zahtevnega, zna pa tam pri tistem okencu kdaj pasti kakšna šaljiva beseda, kakšen »vic« ali pa kakšna pikra na račun telesne obilnosti oziroma preobilnosti. Na nekem takem potovanju, davno, pred slabimi tremi desetletji, je na razdrapanem grebenu med Brano in Tursko goro potekal zanimiv pregovor med še bolj zanimivima sopotnikoma.

To sta bila Marjan, visok suhec z ohlapnim nahrbtnikom, v katerega je za v hribe vedno spravjal le najnujnejše, in Slavc – moji Gorenjci bi rekli, da je dobro raščen in s svojem stasu primerno krošnjo na ramenih. Marjan je seveda skozi tisto okence elegantno zdrsnil in se že razgledoval z grebena naokrog po Grintovcih, ko je Slavc preduh šele naskakoval. In ker ima nekdo, ki je nekaj nevsakdanjega že pustil za seboj, veliko željo, da bi komentiral, se je z grebena, tam, kjer je stal Marjan, zaslišala zanimiva pripomba. »Slavc, ne vem, če boš s tistim svojim špehom zlezal skozi luknjo.« Kljub resnosti trenutka na odgovor ni bilo treba čakati. »Če si ti s svojo goPljo zlezal skoz, bom tudi jaz s trebuhom.«

Saj vse skupaj ne bi bilo omem-
be vredno, ko ne bi bil tisti Marjan
Marjan Kralj – Marjan, ki je rad hodil
po hribih, ki je imel rad takšne
gore, po katerih smo hodili v samo-
ti, po poteh, na katerih je še (po
Francetu Avčinu) tišina šepetala,
in hkrati tudi tisti priljubljeni Mar-
jan, ki si je služil kruh z javnim go-
vorjenjem, zato ne gre dvomiti, da
je Slavčeva duhovita pripomba na-
letela na odobravanje.

To se je dogajalo takrat, ko
smo potovali iz Logarske doline mi-
mo Klemenče jame prek Škarinj na
Ojstrico in šli spat na Korošico, na-
slednjega dne pa zlezli na Planjavo
in s Kamniškega sedla na Brano. O
Turski gori smo nekaj malega že
rekli, od tam pa je potem šlo dalje
na Male Pode, prek strme Streže
na Skuto in po prepadnem grebe-
nu Dolgega hrbta na Mlinarsko se-
dlo ter h Karničarjem na Spodnje
Ravni, k Češki koči.

*Da vse skupaj vendarle ne bi bi-
lo tako preprosto, kot se bere, naj
vam zaupam, da je bilo na greben-
ski poti prek Dolgega hrbta zelo
»zabavno«, ker nam je prav na ti-
stih žicah nekaj časa dajala takt
nevihta, ki je tam zgoraj vse prej
kot prijetna. Ko se je nad nami kre-
gal Bog, smo čepeli na prodnati po-
lici, obrnjeni na jug, in z zavistjo gle-
dali na Velike Pode, na zeleni rob
Kogla in tja proti Kalškemu grebe-
nu, ki se je, kot nalašč in v posmeh,
kopal v soncu in dajal prav vsem ti-
stim, ki svarijo pred poletnimi ne-
vihtami na gorskih grebenih. Tam
spodaj, na mehkih travah nad Ko-
glom in med gamsi, ki se ne boje ni-
ti (neškodljivih?) lovcev, bi bili, pa bi
nam bilo nevihte visoko v robah ma-
lo mar – ker pa smo tik pod grebe-
nom, kamor lahko vsak hip treščī,
mislimo zelo realistično in poezijo
hranimo za boljše čase. Vroče nam-
reč upamo le, da bo nevihta popu-
stila, saj je, se tolažimo, vendar le
takšna običajna, poletna. In res,
kot je hitro prigrmela izza Grintov-
ca, se je tudi hitro razpršila ob Pla-
njavi in Ojstrici ter se izleskala
nekje v Raduhi nad Solčavo.*

Večer je bil obetaven. Z vršiš-
kega sedla, ki se mu je nekoč lepo

po domače reklo Na Močilu, a žal ni
več starih Kranjskogorcev in Tren-
tarjev, da bi temu pritrtili (lahko
pa to še vedno črno na belem pre-
berete pri Badjuri: Izbrani izleti, Lj.
1953, str. 105), se je zahodno obzor-
je v pozlačeni večerni zarji razlivalo
prek Bavškega Grintovca in Lepe-
ga Špičja k sončnemu zatonu tam
daleč nad Furlanskim nižavjem. To-
re bo jutri lep dan.

Dan je bil seveda lep, vendar
zgodnjeoktobrski le toliko, da je ju-
tranje sonce srebrilo sicer zlate
macesne v vsej njihovi sveži za-
sneženosti. Ponoči je namreč Julij-
ce oplazila nevihta in natresla rav-
no toliko belega poprha, da je bilo
vse naokrog neusmiljeno lepo in
bleščeče, na zlizanih kamnih po poti
po Grebencu proti vrhu Male
Mojstrovke pa je neusmiljeno drse-
lo. (Naj dobrohotni bralec vse to
vendarle vzame s precejšnjo rezervo.
Zakaj, bo zvedel v naslednjih vr-
sticah).

Prejšnjega, že omenjenega ča-
robnega večera sva šla z Marja-
nom spat v Tičarjev dom, tega le-
pega jutra pa sva počakala na To-
Pa, ki se mu iz Kranjske Gore (kjer je
doma, kadar ni v Ljubljani) ni mudilo,
ker zjutraj mimo nekdanjega hote-
la Slavic ni videl niti do cerkvenega
zvonika sredi vasi, takšna megla je
legla nad Borovško vas. Iz jutranje
lenobe ga je izbrcal šele radijski
vremenar, ki je govoril o jasnini v
gorah. In potem smo šli na Malo
Mojstrovko. Sonce je bilo ravno
prav visoko, da nam je spodaj ka-
pljalo in curljalo na glave in za vra-
tove vse tisto topljivo, kar je na ve-
je padlo ponoči, zgoraj na Vratcih
pa je nekaj centimetrov debela be-
la odeja povsem popustila zgodnje-
oktobrski toploti in potovanje po
grebenski poti je postalo sprehod
za (skromne) bogove. Kajti bili smo
sami, nikjer žive duše (kje ste, tisti
časi), le z vrha je sestopalo nekaj pik-
kic, katerih lastniki so šli na pot ta-
ko zgodaj, kot sicer ukazuje pravil-
nik o pametnem ravnanju v gorah.

Hodimo po grebenskem robu,
ves čas tako, da nam pogled sega
v temo Krnice in k ozarjenim vrho-
vom Škrlatice, k njenim gorskim va-

zalom, v celem krogu, od Špika
prek Ponc, Oltarja, Rokavov tja do
Rakove špice, Rogljice in Dovškega
Gamsovca, temni bok pa nam kaže
mogočni enooki »kiklop«. Prisank
(čeprav ima v Zadnjem Prisanku
tudi drugo, vendar manj opazno
oko – Zadnje okno). In potem
začneva s ToFom razglablјati o ne-
precenljivi vrednosti Vibramovih
podplatov na Alpininih gorskih čev-
ljih (menda imajo danes že zgodo-
vinsko vrednost – čevlji, ne podpla-
ti). In najine ugotovitve tudi takoj
praktično preskusiva na že oko-
pnelih, vendar še mokrih in spolzkih
plateh. Odlično drži, ugotavlјava, in
potem sam še enkrat zagotavlјam,
kako drži...!...i, in se kot kakšen ze-
lelec lovim na šodru nekaj metrov
niže. Za kaj, gorskemu vodniku je
pač spodrsnilo in tudi avtoriteta
ni šla v nič, le šef (ToF) mi je ukazal,
da hoče nekaj o tem, kako se var-
no hodi po hribih, prebrati v nasle-
dnji številki Antene. In je prebral.
Pisalo je: zaradi snega na Mali Mo-
jstrovki oddaja V nedeljo zvečer ni
odpadla.

Tako. Čeprav je bilo gorniških
potovanj z Marjanom Kraljem, pre-
dvsem takšnih, ki bi o njih pero lah-
ko marsikaj zapisalo, veliko več,
nam ga tudi teh nekaj besed kliče
v osvežujoč spomin. Bil je velik go-
spod, lep človek, dober prijatelj.

Mitja Košir

V naslednjih številkah:

Petdeset let Slovenske pla-
ninske poti

Zelene gore pod oblačnim
neбом

Oživiljen spomin na oktober
1917 ob Soči

Pravljīčna samota nad Lo-
garsko dolino

Izlet:

Breginj in Kobariški Stol

Intervju:

Vlasto Kopač

Naša smer:

Akademsko smer v Aniča
kuku

IZZIV POPOLNOSTI

NOTRANJNI PODPLAT

INTEGRIRANI KONCEPT VRETEHC

GARMONT

TYPE TREADSOLA
R2 NAGEVI

UPORABNA
**POHODNIŠTVO
ZA VSAK DAN**

INTEGRIRANI KONCEPT VRETEHC
VIBRAM® PODPLAT

TESTIRANIL
J. HEGER

KORALJ
CORTINA

KOZUŠNICE
**PRILAGODLJIV IN UDISEN
STABILNOST IN OPORA**

IZDANJE
15. SEPTEMBER 2007

LOKALJA
R2 TRAIL LITE

000RRR-000

GARMONT

IDLU SPORT T. +386 1 423 2491 E. idlu@idlusport.si